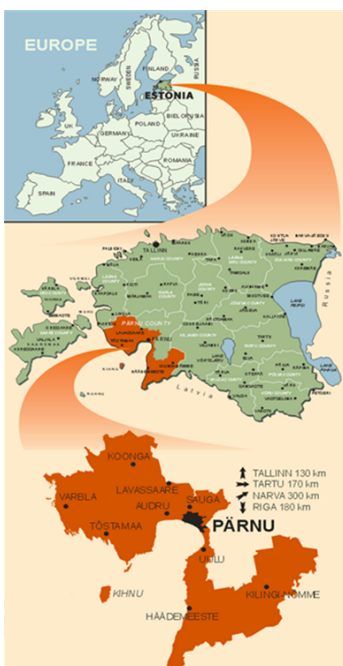

MTÜ PÄRNU LAHE PARTNERLUSKOGU TEGEVUSPIIRKONNA STRATEEGIA 2023-2035

Audru 2022

SISUKORD

Strateegias kasutatavad mõisted:	4
1. Sissejuhatus	7
2. Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevusrühma üldiseloomustus	7
3. PLP tegevuspiirkonna geograafiline ja elanikkonna kirjeldus	8
3.1. PLP tegevuspiirkonna geograafiline kirjeldus	8
3.2. PLP tegevuspiirkonna rahvastiku kirjeldus	12
3.2. PLP tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslik iseloomustus	18
4. Kogukonna kaasamise protsessi ülevaade	24
4.1. Strateegia koostamise avaüritus ja piirkondlikud arutelud	24
4.2. Kohalike omavalitsuste arutelud	24
4.3. Strateegia koostamise küsimustik	24
5. Tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja potentsiaali analüüs	26
5.1 Piirkonna tugevused	26
5.2 Piirkonna nõrkused	26
5.3 Arenguvõimalused	27
5.4. Ohud	28
5.5. SWOT analüüs	29
5.6. Piirkonna üldised arenguvajadused	29
5.6.1 Ettevõtluse arenguvajadused	30
5.6.2 Avalik sektor, kogukond ja koostöö	32
5.6.3 Kriisivalmidus	33
5.6.4 Rohenüginimine	33
5.6.5 Turism	34
5.7. Tegevusrühma territooriumi piirkondlikud erinevused arenguvajaduste määratlemisel.	35
5.7.1 Häädemeeste erisus	35
5.7.2 Kihnu erisus	36
5.7.3 Lääneranna erisus	36
5.7.4 Audru erisus	36
5.7.5 Tõstamaa erisus	36
5.7.6 Saarde erisus	36
5.7.7 Sauga erisus	37

6. Strateegia sidusus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega	37
6.1 Rahvusvaheline tasand	37
6.2 Üleriigilised arengudokumendid	37
6.3 Regionaalsed ja maakondlikud arengudokumendid, uuringud ja maakonnaplaneeringud	42
6.4 Kohaliku (sh KOV) tasandi arengudokumendid	44
7. Strateegia eesmärkide kirjeldus, püstitatavad tulemused ja sihtväärtused	46
7.1 Visioon 2035	46
7.2 Strateegia eesmärgid	46
7.2.1 I VALDKOND- Mikroettevõtluse arendamine	46
7.2.2 II VALDKOND- Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna loomine	47
7.2.3 III VALDKOND- Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus	47
7.3 Püstitatavad tulemused ja sihtväärtused	48
7.3.1 Ettevõtluskeskkond	48
7.3.2 Elukeskkond	49
7.3.3 Turismi- ja puhkemajandus	49
8. Strateegia meetmete loetelu ja kirjeldus	49
8.1 Meede 1- Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine	50
8.2 Meede 2 Aktiivne kogukond	53
8.3 Meede 3 Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus	57
8.4 Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine	60
8.5 Meede 5 ESF+	63
9. ESF+ erieesmärk	67
10. Rahastamiskava	71
11. Juhtimise, seire ja hindamise korra kirjeldus	72
11.1 Juhtimine ja hindamine	72
11.2 Strateegia seire	72

STRATEEGIAS KASUTATAVAD MÕISTED:

Biomajandus- taastuva biomassi tootmine ja muutmine peamiselt toiduks, söödaks või ka muudeks biotoodeteks ning bioenergiaks.

EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond

ESF – Euroopa Sotsiaalfond

Esmataotleja – taotleja, kellele ei ole varem määratud toetust *Leader*-meetme raames MAK meetmest.

Esmatasandi teenus – mida vajatakse igapäevaselt (nt. toidukauplus) ja mis peab olema inimestele kättesaadav.

Ettevalmistav tegevus – projekteerimine, millele on saadud projektitoetust *Leader* meetmest.

Indikaator – mingi nähtuse olemasolu või ulatust mõõta lubav näitaja. Indikaatoriga saab objektiivselt mõõta, kas tegevuse mõjul on soovitud muudatused toimunud. Indikaatorid jagunevad:

- **väljundindikaatoriteks** – mõõdab projektitoetuse abil rahastatud tegevusi (nt tee ehitamine, koolitustele kulutatud raha või aeg jne);
- **tulemusindikaatoriteks** – iseloomustab projektitoetuse tulemusel loodud kasu või hüve, mis on mõõdetav vahetult või teatud aja möödudes pärast projekti lõppemist;
- **mõjuindikaatoriteks** – iseloomustab programmi rakendamisel saavutatud pikaajalisi positiivseid üldisi trende (nt elanike ja külastajate arvu, keskmiste sissetulekute muutumine (kasv) jms).

Kant – sotsiaalne ja kultuuriline asustuse algkooslus, millel on ühine “meie-tunne”. Kant moodustub enamasti mitmest asulast. Kandid on enamasti alla 500 elanikuga, sh. ääremaa kandidid alla 200 elanikuga vallasisesed piirkonnad.

Keskus (keskukoht) – asula, kus paiknevad tagamaale erinevaid era- ja avalikke teenuseid pakkuvad asutused ja ettevõtted. Asula koht asustuse hierarhias sõltub teenindatava ala elanike arvust ja pindalast.

Keskuslinn – Pärnu linna haldusreformieelne territoorium.

Kohalik ettevõtja – on PLP tegevuspiirkonnas kinnisvara või selle kasutamiseõigust omav tegutsev ettevõtja.

Kohalik tegevusgrupp – mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ning kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta esitatavatele nõuetele (KTG).

Kohalik toit – Audru, Häädemeeste, Kihnu, Koonga, Saarde, Sauga, Tahkuranna, Tõstamaa ja Varbla territooriumil kasvatatud toidutooraine, ettevõtjate (sh MTÜ-de kogukonnaköökid) poolt, töödeldud, toodetud toit.

Kohaliku arengu strateegia meede – tegevuste kogum, millega aidatakse kaasa ühe või mitme eelnimetatud strateegia eesmärgi ja EAFRD prioriteedi eesmärgi saavutamisele.

Kogukonna teenus – kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest ja mis on kogukonna liikmeile tasuta või oluliselt soodsama hinnaga, põhinedes olulisel määral vabatahtlikul tööol.

Koostöövõrgustik – vabatahtlik ühiste huvide ja tegevusvaldkonnaga inimeste/organisatsioonide kogum, kus toimub koordineeritult huvipõhine eesmärgipärane suhtlemine ja tegevus (uue teadmise loomiseks, investeeringuks jne).

Koostööprojekt – vähemalt kahe *Leader* tegevusgrupi ühine projekt siseriiklikul või rahvusvahelisel tasandil.

KOV – kohalik omavalitsus.

Hindamiskriteerium – projektitaotluse hindamise või valiku tegemise alus.

Leader – (Prantsuse keeles: *Liaison entre Actions de Développement de l'Economie Rurale*) Euroopa Liidu maaelu arendamisele suunatud era-, avaliku ja mittetulundussektori koostööl põhinev erinevaid maaelu- ja põllumajanduspoliitikaid horisontaalselt siduv abiprogramm.

Lühikene tarneahel – lühikesed tarneahelad on ainult sellised tarneahelad, milles põllumajandustootja ja tarbija vahel on üks vahendaja (EL 807/2014, art 11 p 1).

Majandustegevuse mitmekesistamine – majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.

Mikroettevõtte – mikroettevõttes peab töötama alla 10 töötaja, aastakäive või aastabilansi kogumaht ei tohi ületada 2 miljonit eurot. Kahe viimase osas võib taotleja ise valida, kumba nõuet ta täidab.

MTÜ – mittetulundusühing.

Noor ettevõtja – on füüsilisest isikust ettevõtja või osaühing ja aktsiaselts, kelle kõik osanikud on projektitoetuse taotlemise hetkel kuni 40 aastased. Ettevõtja on kasumile orienteeritud ettevõtte e. äriühingu omanik. Noor ettevõtja ei ole MTÜ, kuna kasumi teenimine ei ole MTÜ põhieesmärgiks, isegi kui mõni tegevus võib anda kasumit.

Osa-aja elanik – Inimene, kes elab piirkonnas osa-ajaliselt: teise kodu omanik, välismaal tööl käija, sugulastel-vanematel külas käija. Sageli saavad osa-aja elanik (reeglina just vanemas eas) püsielanikud, kes elavad suurema osa ajast koha peal.

Piirkonna eripäradele suunatud projekt – aitab lahendada piirkonna või kandi eripärast tingitud vajadusi (kirjeldatakse projektitaotluses).

PLP – Pärnu Lahe Partnerluskogu.

Partnerid – ühisprojektis kahe- kuni nelja-aastase tegevuskava alusel tegutsevad juriidilised isikud või füüsilisest isikust ettevõtjad.

Projektitaotlus – kohalikule tegevusgrupile esitatav projektitoetuse taotlus.

Projektitoetus – toetus, mis antakse strateegia meetmele vastava projektitaotluse alusel, sh toetus kohalike tegevusgruppide riigisisestele ja piiriülestele koostööprojektidele ning piiriüleste koostööprojektide ettevalmistavatele tegevustele.

Rakenduskava – kalendriaasta kohta kohaliku tegevusrühma poolt koostatud kohaliku arengu strateegia rakendamise kava.

Riigiabi – riigiabi või vähese tähtsusega abi saaja on ettevõtja, kes osaleb ise või kelle töötaja, osanik, aktsionär, liige või juhtorgani liige osaleb toetatavas tegevuses.

Roheline energia – taastuvate energiaallikate baasil toodetud energia.

SA - sihtasutus

Seirenäitaja (indikaator) – meetmete ja tegevuste eesmärkide kvantitatiivsete või kvalitatiivsete tulemuste mõõtmiseks kasutatavad näitajad.

Suveelanik – Suviti piirkonnas enda teises kodus või sugulaste (vanemate) juures elav (puhkav) osa-aja elanik.

Taristuinvesteering – veevarustus-, kanalisatsiooni- ja reoveepuhastussüsteemi, elektrisüsteemi ja elektripaigaldise, uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu ja juurdepääsute ehitamise kulud ning nende juurde kuuluvate seadmete ostmise, paigaldamise ja vastava võrguga liitumise kulud.

Tegevusrühm- kohalikku arengut juhtiv kogukondlik organisatsioon, PLP

Tegevusrühmade riigisisene koostöö – kahe või enama Eesti kohaliku tegevusrühma omavaheline koostöö strateegia rakendamiseks (riigisisised koostööprojektid).

Teise kodu omanik – peamiselt puhkamiseks kasutatava maja (kinnistu) omanik, enamasti ka osaja elanik.

Tegevusrühmade piiriülene(rahvusvaheline) koostöö – ühe või enama Eesti kohaliku tegevusrühma ning ühe või enama väljaspool Eestit tegutseva *Leader* või *Leader* tunnustega kohaliku tegevusrühma ühine tegevus.

Tegevuspiirkond – *Leader* tegevusgruppi kuuluvate KOVide territoorium.

Tegevuspiirkonnas tegutsemine – äriühingu, SA või MTÜ peamine tegevus on tõendatud (käive vähemalt kuus kuud) PLP tegevuspiirkonna territooriumil.

Tootearendus – tegevus, mille eesmärk on uue või oluliselt täiustatud toote või teenuse loomine. Käsitöö-, tarbe- ja turismitoodete arendamisel on olulisel kohal disain, mis muudab need isikupärasteks ja lähtub teatud sihtgruppide vajadustest. Omaette tootearenduse liik on teenuste disain.

Turundus – tegevuste süsteem, mille eesmärk on (võimalike) tarbijate soovide ja vajaduste tuvastamine (või loomine) ja rahuldamine ettevõttele kasumlikul viisil. Kohaturunduse eesmärk on vastava piirkonna tuntuse ja maine parandamine eesmärgiga suurendada külastusi või lisada piirkonna toodetele-teenustele atraktiivsust.

Teadmussiirde projekt – koolitus- ja teavitustegevuse projekt tegevuspiirkonna ettevõtlike arendamiseks projektitoetuse taotleja poolt, kellel on selle tegevuse elluviimiseks rakenduskavas kirjeldatud asjakohane suutlikkus.

Teenuste disain – teenuste, kus pööratakse tähelepanu nii ümbritseva keskkonna kui ka teenuste kvaliteedile, sihtkoha külalislahkusele ning teenindajate suhtlus- ja teenindusliku hoiaku arendamisele.

Uuenduslikkus – uued teenused, tooted ja tegutsemisviisid.

Ühiste kavatsuste kokkulepe – piiriülese koostööprojekti algatamiseks sõlminud planeeritava koostööprojekti potentsiaalse partneriga kokkuleppe, milles sisalduvad andmed kavandatava koostööprojekti partneri ja kavandatava koostööprojekti eesmärgi, sealhulgas kavandatava tegevuse ja koostööprojekti elluviimise ajakava kohta.

Ühisprojekt – on kaasatud vähemalt kaks üksust, kellest vähemalt üks ei ole kohalik tegevusgrupp. Ühisprojekt viiakse ellu kahe kuni nelja aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, keda nimetatakse partneriteks ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusgrupp

Ühisprojekti tegevuskava – projektitoetuse taotleja esitab ühisprojekti tegevuskavas järgmise teabe: 1) ühisprojekti nimetus; 2) ühisprojekti eesmärkide ja tegevuste kirjeldus; 3) tegevuskava elluviimise periood ja ajakava; 4) ühisprojekti osaleva partneri nimi, partneri esindaja nimi ja nende kontaktandmed; 5) ühisprojekti partnerite ülesannete kirjeldus; 6) eeldatavate tulemuste kirjeldus, sealhulgas ühisprojekti laiemast mõjust tegevuspiirkonnale; 7) ühisprojekti raames elluviidavate tegevuste kavandatav eelarve; 8) ühisprojekti osaleva projektitoetuse taotleja ja partneri allkirjad.

Ääremaaline kant – pühasustusega väikesaar ja II tasandi keskustest kaugele jääv väikese elanike arvuga kant, kus teenused tuleb tagada lisatoetuste abil.

1. SISSEJUHATUS

Käesolev strateegia põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 Artikkel 31 „Kogukonna juhitud kohalik areng“ ja Artikkel 32 „Kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegiad“ põhimõtetel, mille alusel toetatakse ERFist, ESF+ist, Õiglase Ülemineku Fondist ja EMKVFist kogukonna juhitud kohalikku arengut.

Vastavalt Artikkel 31 peab iga liikmesriik tagama, et kogukonna juhitud kohalik areng vastab järgmistele tingimustele:

- see on suunatud allpiirkondadele;
- seda juhivad kohalikud tegevusrühmad, kuhu kuuluvad avaliku ja erasektori kohalike sotsiaal-majanduslike huvide esindajad ning mille otsustusprotsessi ei kontrolli vaid üks huvirühm;
- seda viiakse ellu strateegiatega artikli 32 kohaselt;
- selle raames toetatakse võrgustike loomist, juurdepääsetavust, kohalikul tasandil uuenduste rakendamist ja asjakohasel juhul koostööd muude piirkondlike osalejatega.

Vastavalt Artikkel 32 peab kogukonna poolt juhitud kohaliku arengu strateegias sisalduma

- kõnealuse strateegiaga hõlmatud geograafiline piirkond ja elanikkond;
- kogukonna kaasamise protsess kõnealuse strateegia arendamisse;
- piirkonna arenguvajaduste ja -potentsiaali analüüs;
- kõnealuse strateegia eesmärgid, sealhulgas tulemuste mõõdetavad sihtväärtused, ning nendega seoses kavandatavad meetmed;
- juhtimise, seire ja hindamise kord, millega näidatakse kohaliku tegevusrühma suutlikkust kõnealust strateegiat rakendada;
- rahastamiskava, sealhulgas kõigi asjaomaste fondide ja asjakohasel juhul ka EAFRD ning asjaomaste programmide kavandatud eraldised.

MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu (PLP) tegevusrühma strateegia on kokkulepe PLP piirkonna arendamiseks aastatel 2023-2035. PLP koostab piirkonna arengu strateegia ja teostab selle alusel *Leader*-projektitoetuste rahastamise suunamist vastavalt piirkonna arenguvajadustele.

2. PÄRNU LAHE PARTNERLUSKOGU TEGEVUSRÜHMA ÜLDISELOOMUSTUS

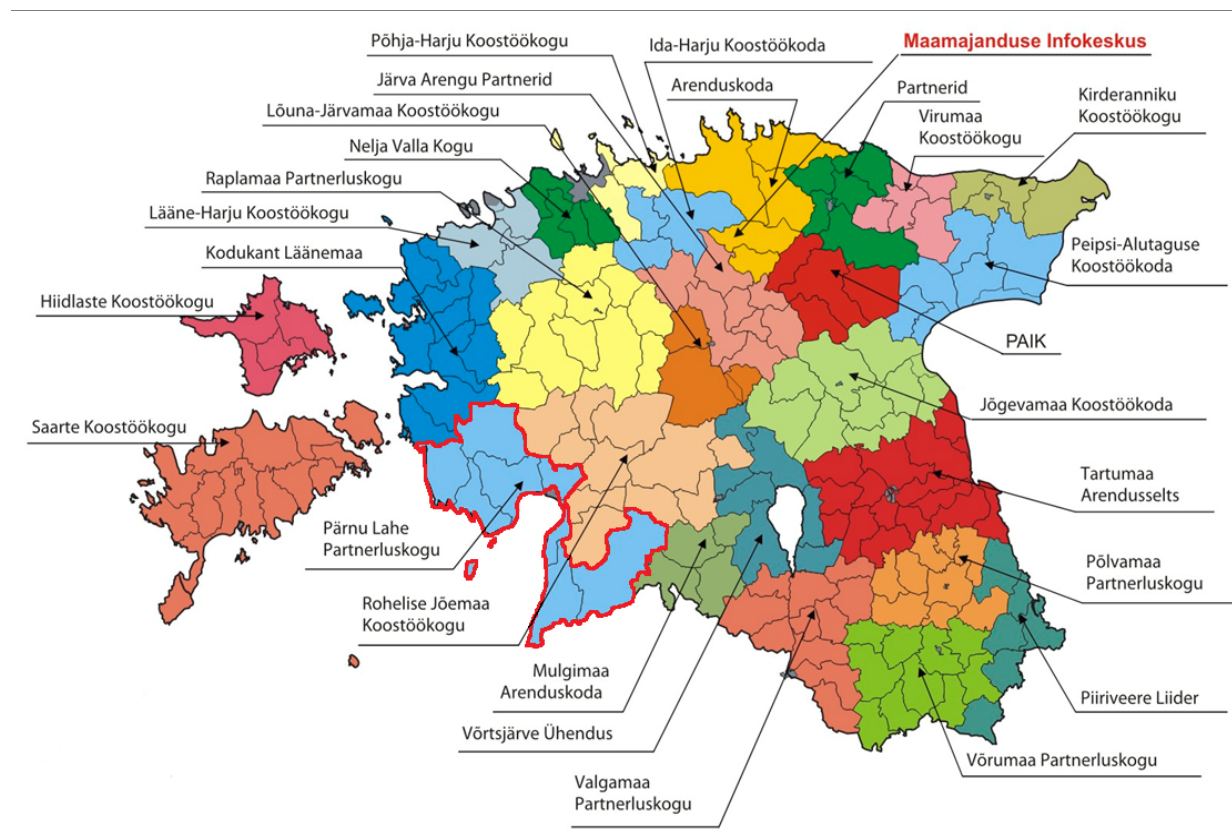
MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevusrühm loodi 16. detsembril 2003. Tegevusrühma põhieesmärk on *Leader* põhimõtteid rakendades tagada tegevuspiirkonnas tasakaalustatud maaelu edendamine. PLP'1 on kokku 87 liiget (31.10.2022 seisuga). Tegevusrühma liikmelisus järgib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 Artikkel 31 põhimõtteid, mille kohaselt peavad kuuluma tegevusrühma avaliku ja erasektori kohalike sotsiaal-majanduslike huvide

esindajad ja mille liikmelisust ei juhi üks huvirühm. PLP tegevusrühma 87' st liikmest 46 tk moodustavad piirkonna ettevõtjad, 35 tk piirkonna MTÜ ja SA'd ning 6 tk PLP territooriumi KOV'id. Vastavalt PLP põhikirjale on tegevusrühma kõrgeimaks juhtimisorganiks üldkoosolek, mille pädevusse kuulub ka pikaajaliste strateegiatega kinnitamine. Tegevusrühma tegevuse üldjuhtimiseks valitakse 9 liikmeline juhatus. Juhatus koosneb peab kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus jääma alla 50 protsendi ning ühegi huvirühma (KOV, ettevõtjad, mittetulundussektor) liikmete hääleõigus ei tohi olla esindatud üle 49 protsendi. PLP üldine tegevus lähtub vastava perioodi kinnitatud strateegiast.

3. PLP TEGEVUSPIIRKONNA GEOGRAAFILINE JA ELANIKKONNA KIRJELDUS

3.1. PLP tegevuspiirkonna geograafiline kirjeldus

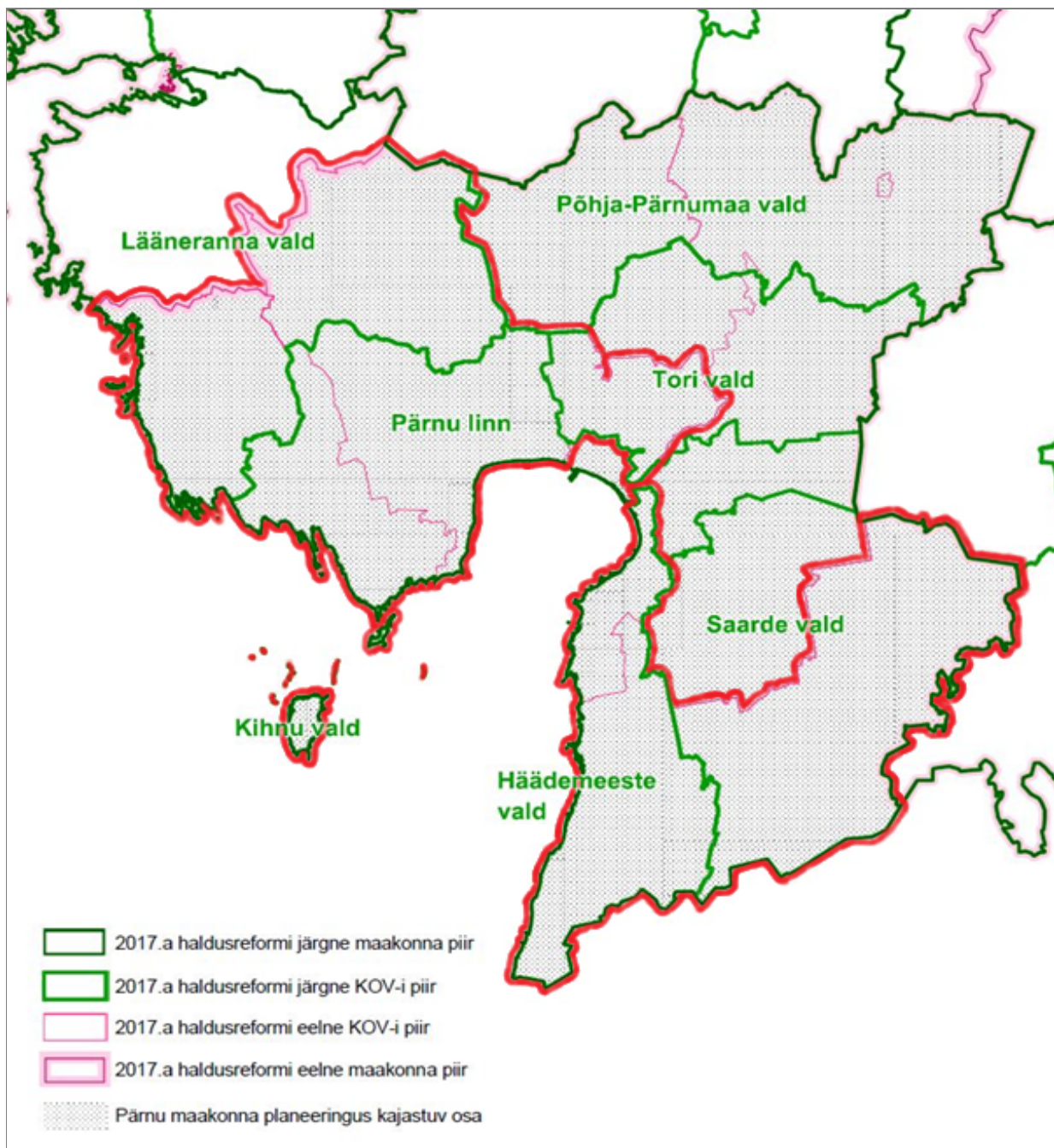
Pärnu Lahe Partnerluskogu (PLP) tegevuspiirkond asub Eesti Vabariigis Pärnu maakonnas (Joonis 1). Territoorium asub poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, kus mandrisse lõikub sügavalt PLP-le nime andnud Pärnu laht. Lisaks maakonna rannikualadele hõlmab PLP tegevuspiirkond ka mõningaid sisemaa piirkondi.

Joonis 1. PLP geograafiline asend. Allikas: Põllumajandusuuringute Keskus.

Tegevuspiirkonna lõunapiiril on maismaanaabriks Läti Vabariik. Sisemaal piirneb PLP LEADER-tegevusrühmadest lõunaosas Mulgimaa Arenduskoda ja keskosas Rohelise Jõemaa Koostöökogu ning põhjaosas Kodukant Läänemaa tegevuspiirkonnaga.

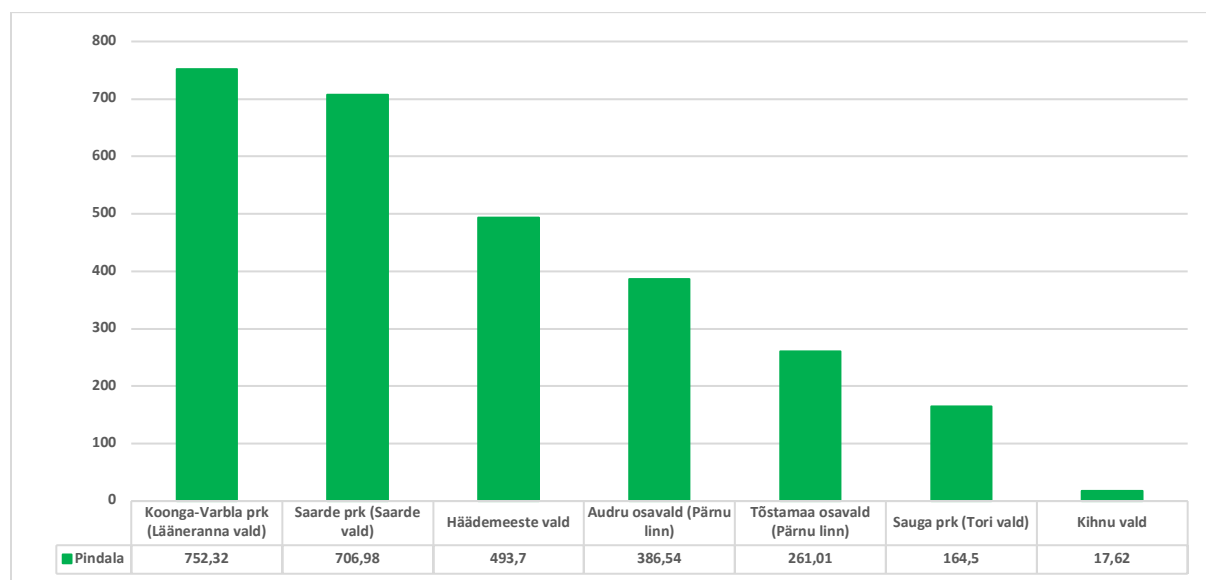
PLP tegevuspiirkonna territooriumi pindala on 2786,58 km². See on 51,4% ehk veidi üle poole Eesti suurima territooriumiga maakonna – Pärnumaa pindalast ja 6,2% Eesti pindalast.

Joonis 2. PLP tegevuskava territoorium ja Pärnu maakonna haldusjaotus enne ja peale 2017. aastal toimunud haldusterritoriaalset reformi. Allikas: Pärnu maakonna arengustrateegia 2035+.

PLP seitse piirkonda (Häädemeeste (kogu vald), Kihnu (kogu vald), Koonga-Varbla (Lääneranna valla lõunaosas), Audru ja Tõstamaa (mõlemad osavallad asuvad Pärnu linna lääneosas), Saarde (Saarde valla lõunaosas) ning Sauga (Tori valla edelaosas) asuvad kuue kohaliku omavalitsuse territooriumil: pindalade vahe äärmuste vahel on ligi 43 korda (Joonis 3).

PLP territoorium on suhteliselt unikaalse konfiguratsiooniga, koosnedes (teatud määral sarnaselt Eesti kaguosas asuva Piiriveere Liider tegevusrühmaga) kahest eraldi asetsevast maatükist. Territooriumi lõunapoolsemas osas on kaks piirkonda (Häädemeeste ja Saarde), neli piirkonda paikneb põhjapoolsemas osas (Koonga-Varbla, Audru, Tõstamaa ja Sauga), lisaks veel mandrist ligi 10 km kaugusel paiknev Kihnu saar (Kihnu piirkond). Kahe mandriosa lahusmaatüki lähim vahemaa on ligi pool kilomeetrit Sindi teeristist Häädemeeste piirkonna põhjaosas kuni Pärnu jõeni Sauga piirkonnas – nende kahe piirkonna vahele kiilub PLP mittekuuluva keskuslinna Pärnu (Raeküla linnaosa (põhiosas Metsakalmistu)) territooriumi osa. Põhjapoolne PLP osa hõlmab ligi 56%, lõunapoolne osa ligi 43% ja Kihnu piirkond ligi 1% territooriumist.

Joonis 3. PLP piirkondade (7) pindalad (km)². Allikas: Statistikaamet.

Tegevuspiirkonnas on (varasema mõõtmismetoodika järgi) 242 km rannajoont, kaks püüasustusega väikesaart – Kihnu ja Manija ning arvukalt (175) laide: kokku saarte ja laidude pindala ligi 20 km². Maakonna suurim järv – ravimuda poolest tuntud Ermistu (4,56 km²) kui ka kõrgeim punkt (Rehemaa mägi (80,8 m) Leipste külas Saarde vallas Sakala kõrgustiku edelaosas) asuvad PLP territooriumil. Üldiselt on pinnamood tasane. Maastikurajoonide tüpoloogilise liigituse järgi asub PLP loodeosa (Koonga-Varbla, Audru, Tõstamaa ja Sauga piirkond peaaegu täielikult) Lääne-Eesti madalikul, lõunarannik (k.a Kihnu ja Manija) kuni Kilingi-Nõmmeni Liivi lahe rannikumadalikul, Läti-piiri äärne Tali ja Veelikse kant Metsepole madalikul ja Saarde piirkonna põhjaosa Soomaal ning PLP territooriumi äärmine kaguosa Saarde piirkonnas Sakala kõrgustikul.

PLP territoorium on kliima (nt aktiivsete temperatuuride (üle 10°C) aastane kogusumma - 1998°C, Eesti rekord) poolest Eesti soojemaid piirkondi, eriti lõunasse avatud madalaveelise Pärnu lahe rannikul. Samas on riimveeline madal Pärnu laht Eestis üks pikemalt jääkatte all olevatest rannikulahtedest: aastakeskmiselt 142 päeva. Territooriumile jääb nii üks Eesti kuivemaid paiku –

Kihnu saar (Kihnu vald) kui ka Jäärja küla (Saarde vald), kus on mõõdetud pika vaatlusperioodi ajal Eesti suurim aastakeskmise sademehulk. Pärnumaa suurim järv – ravimuda poolest tuntud Ermistu (4,56 km²) asub Pärnu linna Tõstamaa osavalla territooriumil.

Pärnu maakond on suurim nii soode (18,5% Eesti soodest) kui ka metsamaa (11% Eesti metsadest) territooriumi poolest. Kuigi suur osa soodest ja metsadest jääb naabruses paikneva Rohelise Jõemaa territooriumile, siis soode poolest paistab silma ka PLP territooriumi lääneosa (eriti Audru ja Koonga) ning metsarikkuse poolest Vahe-Eesti lõunaossa jääv Saarde piirkond. Samuti on Pärnumaa Eestis esikohal kaitstava territooriumi suuruse poolest, sama käib ka püsielupaikade arvu kohta. Suur osa neist loodusrikkustest paikneb PLP territooriumil. Siia saab lisada ka NATURA jms alad rannikumeres: kokkuvõttes on tegemist keskmisest loodusrikkama alaga Eesti kontekstis. Kliimamuutuste kontekstis on väga oluline, et Pärnumaa rannikut (st PLP rannikupiirkonda) peetakse Läänemere üheks haavatavamaks rannikulõiguks tormide tugevuse ja sageduse suurenedes – põhjusteks sealhulgas lääne-edelasuunaline avatus ja Eesti väikseim ranniku maakerge.

Kultuurigeograafiliselt tuleb märkida, et PLP territooriumil asub nii teadaolevalt vanim inimasula koht Eestis – Pulli küla (Sauga piirkond, Tori vald) kui ka UNESCO poolt maailma vaimse kultuuripärandi nimekirja kantud Kihnu kultuuriruum, mis hõlmab Eesti suurima püsielanikkonnaga väikesaare Kihnu ja sõsarsaare Manija koos ümbritsevate laidudega. Kultuuriruumi põhiosa jääb Kihnu piirkonda (Kihnu vald), Manija aga Tõstamaa piirkonda (Pärnu linna Tõstamaa osavald). Tugevaima identiteediga PLP territooriumil ongi arvatavasti kihnlased – eelmisel (2011. a) rahvaloendusel märkisid end kihnu murraku rääkijate (kihnu kiel) oskajateks 1320 inimest: see arv ületab tunduvalt Kihnu kultuuriruumi saartel aastaringset elavate püsielanike (hinnaguliselt ligi 400) arvu.

Joonis 4. Eesti kihelkondade ja kohalike omavalitsuste piirid: väljavõte PLP territooriumi kohta. Allikas: Päranditurism Eestis: potentsiaal ja arenguvõimalused (RITA 4: TAI poliitika seire. Lõpparuanne), Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituut: <https://leaderliit.eu/raamaturiil/uuringud/>

Kihelkondade lõikes asub PLP põhiosas 7-8 kihelkonna territooriumil. PLP puhul on laias laastus mentaalselt tegemist „Mere-Pärnumaaga“, sisemaal paikneva naabertegevusrühma – Rohelise Jõemaa Koostöökogu puhul saame sellises kontekstis rääkida „Metsa-Pärnumaast“. Ka PLP rannikust kaugemale jäävad piirkonnad on ajalooliselt olnud siirdealadeks ranniku ja sisemaa vahel. Nii on Mihkli kirikukihelkond kuulunud Saare-Lääne piiskopkonda ja hiljem, unikaalsena Eestis, olnud jaotatud (1627. aastast) Pärnu- ja Läänemaa vahel. Samuti on Eesti üks suurema territooriumiga kihelkondi – Saarde olnud ajalooliselt seotud Eesti ühe noorema (moodustati 1862) Häädemeeste kihelkonnaga.

Rahvuslikul ärkamisajal 19. sajandil oli üheks keskmeks naabertegevusrühma – Rohelise Jõemaa Koostöökogu territoorium, eelkõige Vändra, Kurgja ja Tori. PLP territooriumil asuva Häädemeeste rannik paistis üle Eesti silma suurima purjelaevaehituse poolest.

Ainsana Eestis saab PLP territooriumi puhul rääkida liivi võimalikust kultuuri- ja ajaloopärandist: lõunapoolsele rannikualale jääb omaaegne liivlaste asuala põhjapiir (mis erinevate teadlaste väidete järgi võis paikneda Orajõest Pärnuni).¹

Eesti pärandiregioonidest² asuvad PLP territooriumi lõunaosas kaks - Luitemaa, Saarde piirkonda ulatub lisaks ka Mulgimaa. Põhja pool asuvad Pärnu, Tõstamaa, Kihnu ja Läänemaa pärandiregioon, viimane ajaloolise samanimelise maakonna aladel tänapäeva Lääneranna vallas.

PLP tegevuskava territooriumi alljärgneval sotsiaal-majanduslikul iseloomustamisel on arvesse võetud Maaeluministeeriumi ja EL vastavates aktides mainitud. Taustainfona ja liigse dubleerimise vältimiseks on sealhulgas rahvastikuprotsesside kohta soovitatav tutvuda strateegia „Pärnumaa 2035+“ vastava lisaga, mis käsitleb Pärnu maakonna arengut laiemalt.

3.2. PLP tegevuspiirkonna rahvastiku kirjeldus

PLP tegevuspiirkonnas elab viimase rahvaloenduse (toimus 31.12.2021) andmete järgi 21 862 elanikku, kes elavad 202 asustusüksuses. Viimase paarikümne aastaga on PLP territooriumil elava rahvastiku osatähtsus maakonna rahvastikust kasvanud 1,4 protsendipunkti võrra: 2000. aasta 24,1%-lt 25,5%-ni (nii 2011. kui 2021. aastal).

Valdav enamik 202 asustusüksustest on külad (194), territooriumile jääb üks linn (Kilingi-Nõmme Saarde vallas), 1 alev (Lavassaare Pärnu linnas Audru osavallas) ja 6 alevikku (Häädemeeste ja Võiste Häädemeeste vallas, Audru ja Tõstamaa Pärnu linnas samanimelistes osavaldades, Tihemetsa Saarde vallas ja Sauga Tori vallas). Asustusüksusi on kõige rohkem Lääneranna valla PLP osas – 82, järgneb Pärnu linna PLP osa - 47 (sh Audru osavallas 27 ja Tõstamaa osavallas 20), Häädemeeste vallas 31, Saarde vallas 27, Tori valla PLP osas 27 ja Kihnu vallas 4.

Asustusüksuste tüübi³ järgi on PLP territooriumil ainult kaks asulat, mis ei ole maalised. Sauga alevik (1318 elanikku; 1,48 km²) ja Tammiste küla (1724 elanikku; 11,17 km²) kuuluvad väikelinnalise asustusüksuste hulka. Mõlemad asustusüksused asuvad Sauga piirkonnas Tori

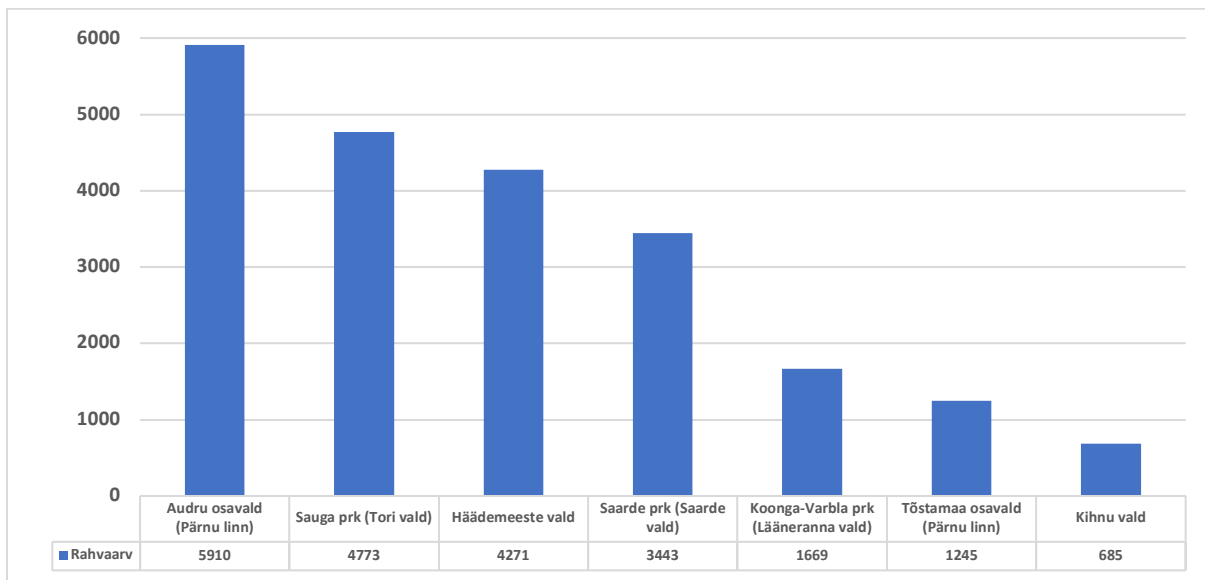
¹ Liivlased. Ajalugu, keel ja kultuur. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2011.

² Rahvakultuuri aastaraamat 2021.

³ Asustuspiirkonnad jagunevad maaliseks, väikelinnaliseks ja linnaliseks asustusüksuste kaupa, mis määratakse kindlaks, lähtudes järgmistest näitajatest: maaline asustuspiirkond on selline, kus rahvastiku tihedus on väiksem kui 200 elanikku/km² kohta või kui tihedama asustusega piirkondade rahvaarv on alla 5000 elaniku; väikelinnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkonnas, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 200 elanikku/km² kohta ja väiksem kui 1000 elanikku/km² kohta ning rahvaarv sellise tihedusega klastris on suurem kui 5000 inimest; linnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkondades, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 1000 elanikku/km² kohta ja rahvaarv sellise tihedusega klastris suurem kui 5000 inimest. Asustuspiirkonna määramise aluseks on Statistikaameti metoodika.

vallas. Piirnedes vahetult keskuslinn Pärnuga, on nad funktsionaalselt Pärnu linnastu osadeks. Mõnevõrra üllatav võib olla fakt, et PLP territooriumil asuv ainus linn – Saarde piirkonnas asuv valla keskus Kilingi-Nõmme (mis on vallasisene linn) kuulub samuti maaliste asustusüksuste hulka. Väikelinnalistes asustuspiirkondades elab kokku 3043 ehk 13,9% PLP territooriumi rahvastikust, ülejäänud 86,1% (18 820 elanikku) elab 200 maalises asustusüksuses. Kaks eespool nimetatud väikelinnalist asustusüksust kokku hõlmavad kõigest 0,5% PLP territooriumist.

Tegevuspiirkonna territooriumil toimuvat rahvastikuprotsesside kirjeldamiseks on siinkohal otstarbekas jätkata PLP strateegia varasemates versioonides kasutatud kandipõhist lähenemist (vt ka vastavat lisa). Rahvastikuarvestuse aluseks on Statistikaameti poolt läbiviidud rahvaloenduse andmete kasutamine, mis võimaldab jõuda analüüsi tegemisel asustusüksuse tasemeni (Joonis 4).

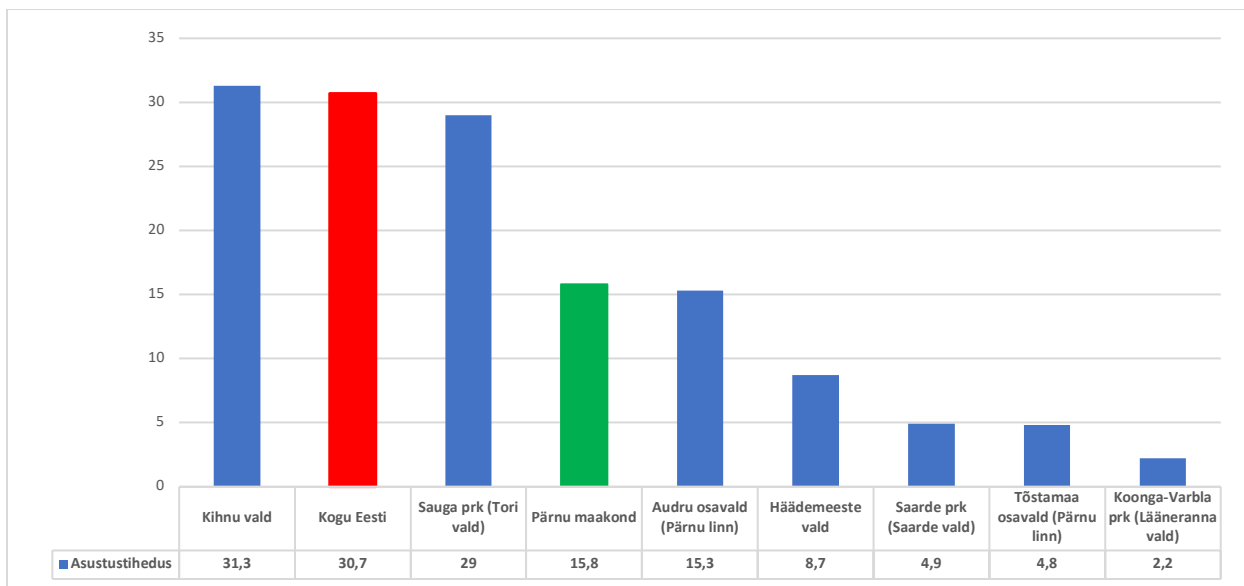

Joonis 5. PLP elanikkonna jagunemine piirkondade (7) lõikes – seis 31.12.2021 rahvaloendus. Allikas: Statistikaamet.

PLP kõige rahvarohkeimas piirkonnas – Audru osavallas elab 27% tegevuspiirkonna elanikest. Kihnu vallas, mis väikseim piirkond, elab ligi 3% rahvastikust. Nende kahe vahel on Tori vald (Sauga piirkond) 22%, Häädemeeste vald 20%, Saarde vald (Saarde piirkond) 16%, Lääneranna vald (Koonga-Varbla piirkond) 8% ja Tõstamaa 6% tegevuspiirkonna rahvastikust.

Elanikkonna tihedus on suurem valglinnastunud piirkondades Häädemeeste, Tori valla ja Audru osavalla vahetult Pärnu linnaga piirnevates asustusüksustes.

PLP kui ka kogu Pärnu maakonna asustusmustrit iseloomustavad väga suured kontrastid. Definiitsiooni kohast asustamata maad oli eelmise (2011) rahvaloenduse ajal Eestis veidi üle 50% ja tollasel Pärnumaal veidi üle 64% maismaast. Ainult Ida-Virumaal oli asustamata maa osakaal veel suurem.

Joonis 6. PLP asustustihedus (elanikke/km²) piirkondade (7) lõikes – seis 31.12.2021 rahvaloendus. Allikas: Statistikaamet.

PLP tegevuspiirkonna elanikkond kahanes aastatel 2000-2011 vähem kui Pärnumaa rahvastik keskmiselt: -5% vs 14%, vahe ligi kolm korda: vt täpsemalt Lisa 7. Maakonnakeskuse ümber toimunud hoogne linnastu kasv mahendas maakonna äärealadel toimunud järsku langust. Näiteks mõnes (eriti eraldatud sisemaa) kandis kahanes tollal rahvaarv ligi poole võrra.

Järgmine aastakümne, 2011-2021, tõi rahvastiku kahanemise protsessile leevendust. Näiteks 9 kandis (45-st) leidis peale aastatuhande esimesel aastakümnel toimunud rahvaarvu langust aset elanike arvu tõus. Valglinnastunud alade 4 kandis on rahvaarv kasvanud mõlemal viimasel aastakümnel, aastatel 2011-2021 küll rahulikumas tempos. Sel aastakümnel on PLP rahvaarv kahanenud veidi (-1% võrra), samas rütmis Pärnumaa keskmisega.

Joonis 7. PLP piirkondade (7) rahvaarvu muutused suhtarvudes, % – alus rahvaloendused (2000, 2011, 2021). Allikas: Statistikaamet.

PLP eripäraks, võrreldes teise suurema Pärnumaa *Leader*-tegevusrühma tegevuspiirkonnaga (Rohelise Jõemaa Koostöökogu), on sesoonsus, eriti rannikualadel ja saartel. Eesti elanike kasvava mitmepaiksuse tõttu on sellistes kohtades rahvastikuarvestamine teatud eripäradega. Samal ajal on osa-ajaga maal elavate inimeste (ka nn suve- (ehk suvikute) või nädalalõpumaaelanike) kaasamine kohalike omavalitsuste ja kogukondade tegevusse suure potentsiaaliga. Viimasel paaril aastal on nii koroonaviiruse piirangute kui ka kaugtöö võimaluste kasvu tõttu üha atraktiivsemaks saanud maakodude omamine.

Rahvastiku vähenemise ja sesoonsuse kõrval tuleb PLP tegevuspiirkonna puhul samuti, sarnaselt kogu Eestile ja arenenud maailmale, pidada silmas rahvastiku vananemist. Seda kinnitab elanikkonna kolme tähtsaima vanuserühma (0-17-aastased ehk lapsed ja noored, 18-64-aastased ehk tööealine elanikkond; 65+-aastased ehk pensionieas inimesed) osakaalude võrdlemine kolme viimase rahvaloenduse andmetel. Laste ja noorte osakaal on kahe viimase aastakümne jooksul kahanenud PLP-s 7 ja kogu maakonnas 5 protsendipunkti võrra. Pensioniealiste osakaal on aga PLP tegevuspiirkonnas kasvanud 5 ja kogu maakonnas 7 protsendipunkti võrra. PLP tegevuspiirkonnas on vananemise näitajaid „mahendanud“ valglinnastumine – teatavasti on linnapiiride taha siirdunud elanikkond keskmisest noorem. Vanemaealise rahvastiku osatähtsus on suurem maakonnakeskusest kaugemal asetsevates kantides. Huvitav äärmuslik näide on Manija kant (Manija saar), kus kahe viimase rahvaloenduse andmetel ei ela ühtegi last ega noort st 0-17-aastased puudusid.

Kahaneva elanikkonnaga kohandamiseks on rahandusministeerumi poolt koostatud tühjeneva elukeskkonna kohandamise juhend.⁴ 2020. aastal viidi läbi uuring kahaneva rahvastikuga piirkondade elukeskkondade kaardistamiseks ja kohandamiseks vastavaks elanike arvule ning nende vajadustele. Uuringu tulemusena valmis juhend „Suunised ruumilise kahanemise analüüsimiseks ja kohandamise strateegia koostamiseks“, mis on mõeldud KOVidele ruumilise kahanemise ilmingute (eelkõige eluhoonete tühjenemise) prognoosimiseks ja kaardistamiseks. Ülaltooduga haakub info asustatud ja asustamata eluruumide kohta.⁵ Pärnu maakonna, sealhulgas PLP territooriumi Eesti keskmisest kõrgemad suhtarvud on seotud nii piirkondade rahvastiku trendidega, sotsiaal-majandusliku olukorraga kui ka sesoonsuse faktoriga.

⁴ <https://planeerimine.ee/2021/01/valminud-on-tuhjeneva-elukeskkonna-kohandamise-juhend/>

⁵ Hoonete loend on koostatud Aadressiandmete süsteemi (ADS) ja Ehitusregistri alusel seisuga 01.01.2020. Loendisse on kaasatud vähemalt 3 eluruumi (tavaeluruume ja asustatud mitteiluruume) sisaldavad hooned. Hoonete seas on erineva kasutusotstarbega hooned, võib sisaldada ka hooned, mida tellimustöö eesmärgist lähtuvalt poleks vaja olnud kaasata. Loendist võivad olla välja jäänud hooned, mille puhul ei ole võimalik registreerida (ADS ja EHR) andmetele tuginedes öelda, et hoones võiks olla 3 või enam eluruumi. Hoone eluruumide arv kokku on asustatud ja asustamata eluruumide ning asustatud mitteiluruumide summa. Eluruum või mitteiluruum on loetud asustatuks Rahvastikuregistri alusel, kui selles oli 01.01.2020 seisuga registreeritud vähemalt 1 isik. Eluruum või mitteiluruum on loetud asustatuks residentsuse indeksi alusel, kui selles oli 01.01.2020 seisuga registreeritud vähemalt 1 Eesti resident. Konfidentsiaalsuse tagamine: Kui hoones on üks või kaks tühja eluruumi, siis tühjade ega asustatud eluruumide andmeid hoone kohta ei esitata. Kui asulate grupis on ainult üks hoone, mille kohta andmeid ei saa esitada, siis kustutatakse lisaks sama asulate grupi veel ühe hoone andmed.

Tabel 1. Rahvastikuregistris seisuga 01.01.2020 asustatud ja asustamata eluruumid: PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes. Allikas: Rahandusministeerium.

KOV	Asula nimi	Hoonete arv	Eluruumide arv kokku	Asustatud eluruumide arv (residentsuse indeks)	Asustamata eluruumide arv (residentsuse indeks)	Asustamata eluruumide osakaal, % (residentsuse indeks)	Asustatud eluruumide arv (Rahvastikuregister)	Asustamata eluruumide arv (Rahvastikuregister)	Asustamata eluruumide osakaal, % (Rahvastikuregister)
Häädemeeste vald	KOV kokku	67	621	402	219	35,3	410	211	34,0
	Alevikud kokku	25	218	147	71	32,6	148	70	32,1
	Külad kokku	42	403	255	148	36,7	262	141	35,0
Kihnu vald	KOV kokku	3	20	9	11	55,0	9	11	55,0
	Külad kokku	3	20	9	11	55,0	9	11	55,0
Lääneranna vald	KOV kokku	182	1711	956	755	44,1	964	747	43,7
	Alevikud kokku	16	193	114	79	40,9	115	78	40,4
	Külad kokku	102	921	450	471	51,1	455	466	50,6
Pärnu linn	KOV kokku	1417	19704	13680	6024	30,6	13821	5883	29,9
	Lavassaare alev	17	259	187	72	27,8	188	71	27,4
	Alevikud kokku	53	536	404	132	24,6	403	133	24,8
	Külad kokku	90	694	482	212	30,5	479	215	31,0
Saarde vald	KOV kokku	156	1231	799	432	35,1	801	430	34,9
	Kilingi-Nõmme linn	69	537	374	163	30,4	374	163	30,4
	Alevikud kokku	20	224	153	71	31,7	153	71	31,7
	Külad kokku	67	470	272	198	42,1	274	196	41,7
Tori vald	KOV kokku	244	2406	1753	653	27,1	1762	644	26,8
	Alevikud kokku	77	851	637	214	25,1	643	208	24,4
	Külad kokku	82	561	372	189	33,7	375	186	33,2
Pärnumaa kokku		2339	28318	19378	8940	31,6	19562	8756	30,9
Eesti kokku		26708	501575	383056	118519	23,6	385485	116090	23,1

Pärnu maakonna rahvastiku sooline struktuur on püsinud suhteliselt muutumatuna vähemalt viimased paarkümmend aastat, kuigi on liikunud aeglaselt tasakaalu poole (Tabel 3). Kui 2014 aastal oli mehi 46,8% ja naised 53,2%, siis tänasel päeval (2022) mehi 47,2% ja naised 52,8% elanikkonnast, Eesti vastavad näitajad on 47,6% ja 52,4%. Pärnumaa linnalises asustuspiirkonnas on mehi 45,5%, väikelinnalises asustuspiirkonnas 48,0% ja maalises asustuspiirkonnas 48,9%. PLP tegevuskava rahvastiku soolist jaotust uurides on näha, et sooline tasakaal on kõige rohkem tasakaalust väljas väiksema rahvaarvuga ja äärelisema asendiga kantides, kus peaaegu valdavas enamuses on mehi rohkem kui naised. Vastupidi, valglinnastunud suure rahvaarvuga kantides on naised keskmisest rohkem, vastates soolise proportsiooni mõttes riigi keskmisele (kokkuvõttes on naised veidi rohkem kui mehed).

Statistikaameti ja Tartu Ülikooli poolt 2019. aastal koostatud rahvastikuprognosis järgi peaks Pärnumaa rahvastik vähenema rännet arvesse võttes aastate 2014-2040 jooksul 18%. Positiivses mõttes on prognoos parem Tartumaa (+5%), Harjumaa (+2%) ja Raplamaa (-13%) kohta. Peale Raplamaa on ülejäänud Pärnumaa naabrite osas prognoos negatiivsem: Läänemaa -23%, Viljandimaa -26% ja Järvamaa -31%. Tegemist on nende maakondadega, millega rändesaldo on seni olnud Pärnumaa jaoks positiivne – see on aidanud teatud määral kompenseerida suurt

rändevoogu Harjumaa ja varasemal ajal ka välismaa suunas. Aastaks 2035 ehk selle arengustrateegia ajalise lõpphorisondini peaks maakonna rahvaarv vähenema 10 359 inimese ehk 12,8% võrra. Kui Pärnu maakonna rahvastikuprognosis prognoositi, et elanikkond langeb 2019. aasta 85 938-lt 2022. aastaks 84 540-ni, siis rahvaloenduse põhjal korrigeeritud pilt näitas käesoleva (2022) aasta alguses 85 705. Vahe on +1165. Eespool mainitud prognoosi järgi peaks maakonnas elama 2035. aastal 77 983 ja 2045. aastal 72 708. Uute rahvaloenduse andmete järgi on võimalik eeldada eespool toodust positiivsemaid arve, eriti kui õnnestub kinnistada rändesaldo osas eelmise (2021) aasta positiivset trendi tulevikus.

Rahvastikuprognoside vallas on PLP tegevuskava territoorium tänapäeva mõistes komplitseeritud, eriti võttes arvesse 2017. a toimunud haldusterritoriaalse reformi tulemusi, kui tegevusrühmade piirid üle Eesti kulgevad tihti kohalike omavalitsuste siseselt. Siinkohal siiski üks varasem (2012. a) Statistikaameti poolt koostatud rahvastikuprognosis, kus arvestades aastakümneid kestnud negatiivset loomulikku iivet ja elanikkonna soolis-vanuselist koosseisu on tehtud vaade tulevikku. Tõllal koostatud prognoosis aluseks omaaegne haldusterritoriaalne jaotus, mille alusel on võimalik tuletada vaade PLP piiride järgi. Kuna tegemist ilma rännet arvesse võtmata tehtud prognoosiga, siis näitab see kujukalt piirkonna sisemist demograafilist potentsiaali.

Tabel 2. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (haldusreformieelsetes piirides) elanike arvu prognoos 2013-2017 ja 2035 kohta (esialgne rahvastikuprognosis ilma rändeta) – valikuline väljavõte PLP territooriumi kohta. Allikas: Statistikaamet.

Kohalik omavalitsus	Prognoos 2015	Rahvaarv 01.01.2015	Prognoos 2016	Rahvaarv 01.01.2016	Prognoos 2017	Rahvaarv 01.01.2017	Prognoos 2035
Häädemeeste	2341	2388	2323	2522	2306	2487	2104
Tahkuranna	2343	2392	2341	2352	2338	2389	2237
Häädemeeste vald*	4684	4780	4664	4874	4644	4876	4341
Kihnu	484	502	481	682	479	686	429
Koonga	949	1008	941	1051	933	1035	808
Varbla	779	786	770	823	761	805	633
Koonga-Varbla piirkond kokku (Lääneranna vald)**	1728	1794	1711	1874	1694	1840	1441
Audru	5046	5209	5036	5269	5024	5232	4773
Lavassaare	427	449	424	457	421	454	379
Audru osavald kokku***	5473	5658	5460	5726	5444	5686	5152
Tõstamaa****	1186	1237	1176	1305	1166	1284	1011
Saarde*****	3663	3733	3627	3895	3591	3818	3105
Sauga*****	4522	4459	4538	4071	4553	4154	4610
PLPK kokku	21740	22163	21657	22427	21571	22344	20089

Märkused:

*Tollased Häädemeeste ja Tahkuranna vald moodustavad tänapäeva Häädemeeste valla.

**Tollased Koonga ja Varbla vald moodustavad tänapäeval Lääneranna valla PLP tegevuskava piirkonna osa.

***Lavassaare (alev)vald on tabelis kajastatud eraldi, kuna prognoosi koostamise ajal oli tegemist omaette kohaliku omavalitsusega. Teatavasti liitus Lavassaare vald Audru vallaga 2013. a sügisel.

****Tollane Tõstamaa vald moodustab tänapäeva Pärnu linna Tõstamaa osavalla.

*****Tollane Saarde vald moodustab tänapäeva Saarde valla PLP tegevuskava piirkonna osa.

*****Tollane Sauga vald moodustab tänapäeva Tori valla PLP tegevuskava piirkonna osa.

3.2. PLP tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslik iseloomustus

Majandusgeograafiliselt võib PLP territooriumi jagada alljärgnevalt:

1. Maastikuliselt atratiivsete *rannikualade* hulka kuuluvad ka püsiasustusega väikesaared Kihnu ja Manija. Rannikualasid iseloomustab sesoonsus, sealhulgas elanike arvu mitmekordistumine suvehooajal pluss suur turistide arv. Kalanduse puhul tuleb märkida, et Pärnu laht on Eesti tähtsaim rannakalanduse piirkond.
2. *Maakonna kaguosa*: endise Saarde valla territoorium koos maakonna kaguosa tähtsaima tugikeskuse - Kilingi-Nõmme linnaga. Tegemist on valdavalt metsarikka piirkonnaga, Läti piiri ääres on kohati märgaladerohke maastik.
3. *Pärnu linna lähitagamaa* - Suur-Pärnu (elanike arvu suuruselt kolmas valglinnastunud piirkond Eestis) linnapiiride taha jäävast valglinnastunud alast jääb kolmveerand PLP tegevuskava territooriumile. Siinsetel tööstusaladel (Audru, Sauga, Uulu) jm tegutsevad mitmed maakonna tööstuse lipulaevad (AQ Lasertool, Valmos, Fennobed jpt).
4. Neljanda eriilmelise piirkonnana võib välja tuua väga hõreda asustusega *PLP territooriumi loodeosa* – märgaladerohke ja kohati metsarikka Audru, Tõstamaa ja Koonga-Varbla piirkonna sisemaa.

SKP (sisemajanduse koguprodukt) elaniku kohta ja kogulisandväärtus sektorite ja piirkonnatüüpide kaupa, põllumajanduses ja esmatootjate seas

Teadaolevalt Eestis LEADER-tegevusrühmade territooriumide lõikes sellist näitajat nagu SKP eraldi ei mõõdeta – selleks on need piirkonnad (valdavas enamuses) liiga väikesed. Siinkohal tuleb lähtuda Pärnu maakonna näitajatest. Pärnumaa puhul tuleb arvesse võtta, et lõviosa maakonna SKP-st luuakse keskuslinnas Pärnus. Tulenevalt maapiirkondade majandusstruktuurist on PLP osa (sarnaselt Rohelise Jõemaa ja Kodukant Läänemaa tegevuskava territooriumile) maakonna keskmisest oluliselt väiksem kui PLP rahvaarvust tulenevalt võiks oletada, st alla veerandi.

Pärnu maakonnas vähenes ajavahemikus 2008 - 2020 teenindussektori osatähtsus 62%-lt tasemeni 57,6%-ni, tööstussektori osakaal tõusis aga 32%-lt 36,8%-ni. Primaarsektori osakaalu iseloomustab algselt tõus 6%-lt 9%-ni ja siis langus 5,6%-ni. Kogu Eesti kohta on vastavad proportsioonid (%) 71,6:25,9:2,5. PLP territooriumil on hinnanguliselt primaarsektori osakaal tunduvalt suurem maakonna keskmisest ning tööstuse ja teeninduse osakaal vastavalt väiksem, sarnaselt teistele maapiirkondadele.

Alljärgnevalt lühiülevaade PLP territooriumi majanduse kohta, alustades primaarsektorist.

Ettevõtluse dünaamikas väärib märkimist majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvu kolmekordistumine võrreldes aastatuhande algusega. Arvesse tuleb võtta, et alates 2013. aastast lisati statistikasse füüsilisest isikust ettevõtjad (FIEd) ja 2017. a haldusterritoriaalse reformi tulemusel suurenes maakond. Aasta 2021 seisu järgi ulatus majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv maakonnas ca 7100-ni, neist ligi 2500 hinnanguliselt oli PLP territooriumil. Koondumine maakonnakeskuse piirkonda on olnud pidevaks trendiks.

Pärnu lahe piirkonna ümbrus on Eesti tähtsaim rannakalanduse piirkond, andes (varasema statistika järgi) ligi pool Eesti rannapüügist. Suuremad väljakutsed on seotud nii üleüldise kui ka keskkonna- ja tehnogeensete mõjutustega.

Metsandus – tulenevalt eespool märgitud metsamaa suurest pindalast on Pärnumaa suurim metsaraie (ligi 1,5 mln m³) regioon Eestis (11% raiemahust). Tuntav osa sellest sellest tegevusest

toimub ka PLP territooriumil, tõstes esile eriti Vahe-Eesti lõunaossa jäävat Saarde piirkonda. Tulenevalt maakonna suurusest ja loodusrikkusest on Pärnumaa samuti Eesti suurim jahinduspiirkond – ligi pool sellest jääb PLP territooriumile.

Põllumajandus - maakonna selle majandusharu üheks tugevuseks on loomakasvatuse allharu piimandussektor: 3. koht toodangu mahult Eestis 2021. aastal. Pärnumaa oli 2021. aastal esimesel kohal veiste (sh lihaveiste) arvult (32,4 tuh), samuti kitsede (0,7 tuh) arvu poolest. Teisel kohal oldi piimalehmade arvu poolest, kolmandal-neljandal kohal oli maakond mesilasperede, neljandal kohal lammaste arvu ja mee toodangu poolest. Kui piimatootmise raskuskese on maakonnas sisemaal (st Rohelise Jõemaa territooriumil), siis PLP territoorium paistab silma muu loomakasvatuse (sh lihaveisekasvatus, lambakasvatus jne) poolest.

Mitmekesine tööstussektor on tugevamalt arenenud Pärnu linna lähiümbruses, sealhulgas sealsetes tööstusaladel. Tööstusel on võimalik võita praegu globaalsel tasandil toimuvast tarnetahelate lühendamise trendist. Suuremad väljakutsed ettevõtjate ees on lisaks tööjõu kättesaadavusele energia- ja tooraine sisendite järsk kallinemine.

Turismi- ja puhkemajandus - Pärnumaa on traditsiooniliselt olnud turistide hulgalt Eesti maakondade seas Harjumaa järel sihtkohaks number kaks, olles juulis, suvepuhkuste tippkuul, Eesti puhkajate meelispaik. Kui Pärnu linna osatähtsus maakonna selle sektori näitajatest on ligi 80%, siis ülejäänud 20%-st ehk maapiirkondade turismist langeb lõviosa PLP tegevuskava territooriumile. Turismi- ja puhkemajanduse olulisus tuleb esile selle valdkonna eraldi strateegiana, rääkimata „Romantilisest Rannateest“.

Majandusstruktuuri osas on PLP territooriumi ettevõtluse tähtsamad väljakutsed (lisaks eespool mainitutele) sarnased enamuse Eesti maapiirkondade omadele: lisandväärtuse tõstmine, majandusstruktuuri uuendamine ja mitmekesistamine. PLP eripäraks on (suhteliselt väikese lisandväärtusega) turismi- ja puhkemajanduse ning kalanduse keskmisest suurem osakaal. Tähtis on, et ei jäädaks nõrkesissetuleku-lõksu, jäädes (Põhjamaade) odava tootmise ja teeninduse piirkonnaks, kuivõrd reeglina teadmismahukam majandus eeldab avaliku sektori olulist toetavat ja suunavat rolli.

EAS-i poolt on Pärnumaa (koos Lääne- ja Viljandimaaga) fookusvaldkondadeks pakutud loodus- ja elamusturismi, hõbemajandust, tervise- ja meditsiini ning rehabilitatsiooni teenuseid. Enamuse sellest pakkumisest haakub suures osas PLP territooriumi majanduse potentsiaaliga.

Tööturg

PLP tegevuskava territooriumi arengut ja võimalikku tulevikku vaadates on väga tähtis selline näitaja nagu demograafiline tööturururveindeks - Eestis jääb sel aastal (seisuga 01.01.2022) enamuse maakondades see näitaja alla kriitilise piiri, v.a Tartumaa (1,11) ja Harjumaa (1,03). Pärnumaa jääb oma näitajaga (0,82) veidi alla Eesti keskmise (0,87), olles maakondade seas neljandal kohal peale Tartumaad, Harjumaad ja Raplamaad (0,89). Pärnu maakonnas on parimad näitajad maakonna keskel – Tori vallas (1,02). PLP territooriumi KOVidest järgnevad: Pärnu linn (0,87), Häädemeeste (0,84), Saarde (0,57), Kihnu (0,55) ja Lääneranna (0,52).

Värskeimad Töötukassa andmed (30. september 2022) näitavad, et Pärnumaal on 2885 ja Eestis 47 398 registreeritud töötut, see moodustab vastavalt 6,8% ja 7,3% tööjõust. Samal ajahetkel oli maakonnas välja pakutud 277 vaba töökohta (Eestis 6140). Registreeritud töötuid oli PLP KOVide puhul sel hetkel (tähestikulises järjekorras): Häädemeestel 152, Kihnus 18, Läänerannas 193, Pärnu linnas 1762, Saardes 165 ja Toris 372, kokku 2662. Märkusena, kahjuks teeb siinkohal,

sarnaselt paljudele teistele statistilistele näitajatele, täpsema PLP tegevuskava territooriumi puudutava analüüsi tegemise võimatuks näitajate näitamise täpsus KOVi täpsusega. Siinkohal on eriti tugev keskuslinna Pärnu näitaja mõju.

Tööjõus osalemise määr - aastatel 1997-2021 on selle määr kasvanud kogu Eestis 64,7%-lt 71,1%-ni ja Pärnumaal vastavalt 65,4%-lt 72,9%-ni, olles endiselt kõrgem Eesti keskmisest. Kui kogu Eestis on aastatel 2018-2021 toimunud isegi väike tagasimineki (71,9%-lt 71,1%-ni), siis Pärnu maakonnas on jätkunud kasv (70,2%-lt 72,9%-ni). Pikemas perspektiivis on Eesti ühiskonnale üha suuremaks probleemiks tööjõu vähesus – sellele on tähelepanu juhtinud ka Riigikontroll avalike teenuste osutamise kestlikkust käsitlevas aruandes.

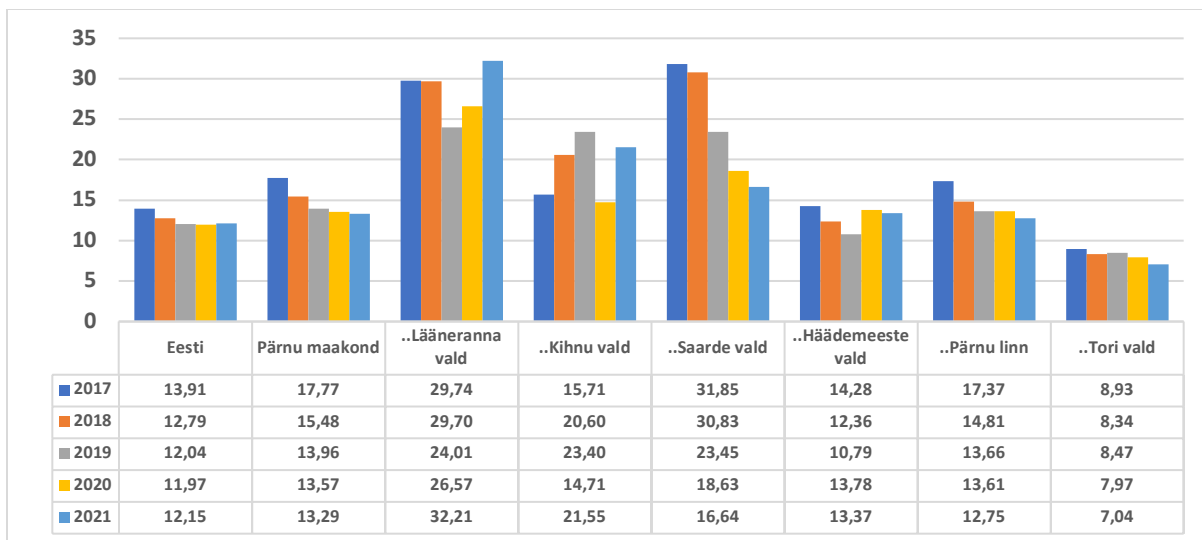
Pendelränne - Statistikaameti poolt eelmise rahvaloenduse (31.12.2011) andmetele tuginedes koostatud Eesti toimepiirkondade uuringu tulemused näitasid, et Pärnumaa moodustas laias laastus omaette toimepiirkonna, kus elas sama suurusjärgi inimesi kui tollases maakonnas: 82 858 elanikku. Toimepiirkonna elanike arvu järgi oldi Eestis kolmandal kohal. Maakonnasisest tööalast pendelrännet uurides võis Pärnu linna toimepiirkonna (74 695 elanikku) kõrval aga eraldi välja tuua Vändra (4864 elanikku) ja Kilingi-Nõmme (3056 elanikku) lokaalsed toimepiirkonnad (mis kumbki olid keskuseks minimaalselt kolmele kandile). Pärnu linn ja Kihnu vald kuulusid 2011. a rahvaloenduse andmete järgi ainsatena sõltumatute kohalike omavalitsuste hulka, kus alla 30% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Eestis kuulusid siia lisaks Pärnule ja Kihnule mõned suuremad linnad ja üksikud vallad. Suurem igapäevane tööalane pendelränne (% hõivatutest) toimus PLP loodeosast (Tõstamaa, Koonga-Varbla piirkond) ja lõunaosa (Häädemeeste, Saarde piirkond) ning Sauga piirkonnast (Tori vald) maakonnakeskuse suunas. Välisriigis töökohta omavate hõivatute osakaal oli tollal kõrgeim (10-12,5% hõivatutest) PLP territooriumi lõunaosas (Häädemeeste, Saarde piirkond). Viimase näitaja osas tuleb märkida, et aastast 2017 on Pärnumaa välisränne olnud positiivne: tagasiränne on ületanud välismaale siirdumise.

Võttes nüüd aluseks kolme andmebaasi (Töötamise register, Rahvastikuregister, Maksu- ja Tolliamet) värskeimad andmed 2020. a oktoobrist on näha, et ka Pärnumaa puhul on nii maakonnasiseselt teises omavalitsuses kui ka teises maakonnas töötamise juures inimeste tööalase pendelrände põhimotivaatoriks võit palga suurus. Pärnu maakonnas oli tollal elu- ja töökoht samas omavalitsuses 25 086 inimesel, sealhulgas Pärnu linnas 18 374, Toris 1635, Läänerannas 1315, Saardes 841, Häädemeestel 824 ja Kihnus 135. Pärnumaal, kuid teise omavalitsusse käis tööl 7989 inimest, sealhulgas Torist 3172, Pärnu linnast 1539, Häädemeestelt 956, Saarest 733, Läänerannast 421 ja Kihnust 147. Pärnumaalt kaugemale siirdus tööle kokku 7163 inimest, sealhulgas Pärnu linnast 3868, Läänerannast 665, Torist 872, Saarest 450, Häädemeestelt 408 ja Kihnust 93. Nende arvude puhul tuleb arvesse võtta ka tööandjate registreerimiskohti.

Uue trendina on ka PLP territooriumil kasvava osakaaluga kaugtöö – siinkohal on tähtis lairiba interneti võimaluste võimalikult lai ja kiire levik, sh nn viimase miili lahendusi kasutades.

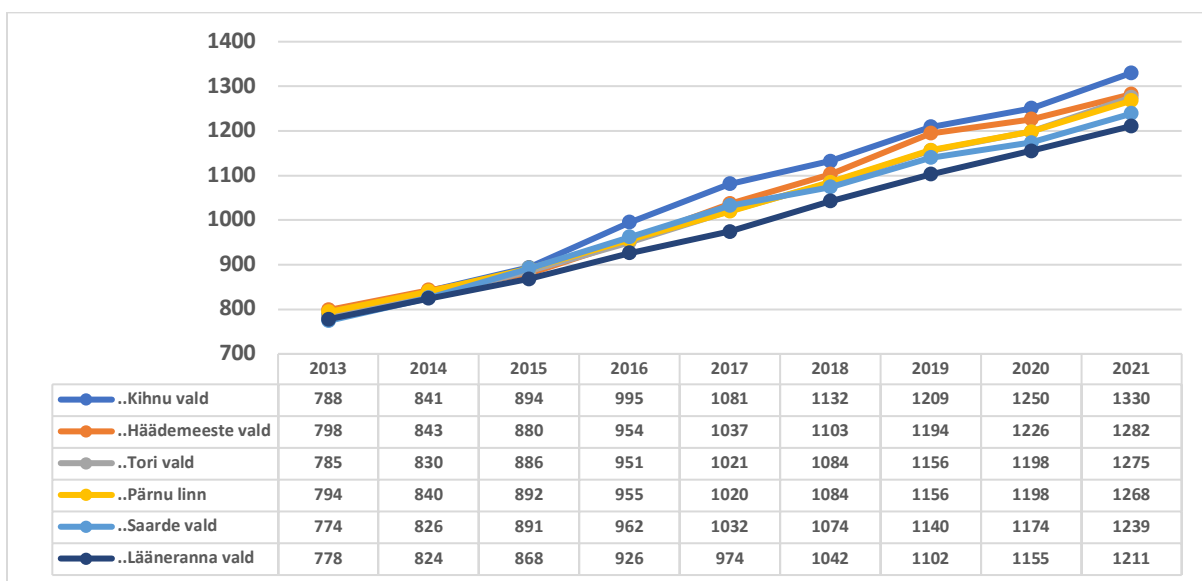
Sotsiaalareng ja sissetulekud

Eesti Euroopa Liitu astumise ajal (2004. aastal) oli suhtelise vaesuse määr (protsent näitab isikute osakaalu, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam) Eestis keskmiselt 18,3%, siis Pärnumaal 18,7%. Viimaste andmete (2020. a) järgi oli see vastavalt 20,6% Eestis ja 24,8% Pärnu maakonnas.

Joonis 8. Toetus toimetulekupiiri tagamiseks⁶ elaniku kohta kogu Eestis ja Pärnumaal ning PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, 2017-2021, eurot. Allikas: Statistikaamet.

Vaesuse määraga haakub elanike sissetulekute teema. Palgatöötajate keskmine brutotulu PLP KOVide lõikes oli 2021. aastal (eurodes): Kihnus 1330, Häädemeestel 1282, Toris 1275, Pärnu linnas 1268, Saardes 1239 ja Läänerannas 1211.

Joonis 9. Palgatöötajate keskmine brutotulu PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, 2013-2021, eurot. Allikas: Statistikaamet.

⁶ Toimetulekutoetus on riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab kohalik omavalitsus. Puuduse leevendamiseks kasutavad kohalikud omavalitsused vastavalt olukorrale nii sotsiaalteenuseid kui ka muud sotsiaalabi. Toimetulekutoetust makstakse siis, kui kõik muud vaesuse ja puuduse leevendamise abinõud ei ole olnud efektiivsed. Hõlmab toimetulekupiiri tagamise toetust ja täiendavat toetust. Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta).

Erinevat liiki pensioni (ennetähtaegne, töövõimetus, vanaduspension, muud kategooriad) saavate isikute arv on (siin ja edaspidi seisuga 21.10.2022) Sotsiaalkindlustusameti (SKA) andmetel Pärnu maakonnas 21 187, keskmise pensioni suuruseks oli 563 eurot. Isikute arve, kes saavad pensioni alla 250 eurot (v.a toitjakaotuspension) on 100, neist töötab 11 (11% sellistest pensionäridest). Üksi elavaid pensionäre on maakonnas (2021. a oktoobri väljamaksete järgi) 6709, töötavaid pensionäre 3442 (16,25% pensionäridest). Pensionäride osakaal rahvastikust on PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes (alanevas järjekorras) Läänerannas 29,90%, Saardes 29,38%, Pärnus 25,48%, Häädemeestel 24,61%, Kihnu 22,46% ja Toris 21,82%. Eestis on pensionäride osakaal 23,41% rahvastikust.

Tabel 3. Pensioni saavad isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, seis 21.10.2022. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

KOV (Linn / vald)	Isikute arv	Keskmine vanus	Keskmine pension, eurot	Isikute arv, kes saavad alla 250 euro, v. a toitjakaotuspension	Neist töötavad	Töötamise osakaal alla 250 euro saavatest pensionäridest, %	Üksi elavad pensionärid (2021. a oktoobri väljamaksete alusel)	Töötavate pensionärid	Töötavate pensionäride osakaal, %
Häädemeeste	1105	72	547	12	2	16,67	286	162	14,66
Kihnu	118	69	540	0	0	0,00	22	15	12,71
Lääneranna	1429	72	544	8	1	12,50	539	191	13,37
Pärnu	12594	74	570	55	6	10,91	3983	2119	16,83
Saarde	1230	73	552	5	0	0,00	430	169	13,74
Tori	2536	72	551	12	1	8,33	718	453	17,86

Puudega isikute arv on Pärnu maakonnas kokku 8836 (10,3% rahvastikust), sealhulgas neist on lapsi 570, tööealisi 3365, eakaid 4901. Eestis moodustab puudega isikute osakaal 10,0% rahvastikust. PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes on (alanevas järjekorras) puudega inimeste osakaal järgmine: Saarde 11,31%, Lääneranna 11,19%, Pärnu 10,08%, Kihnu 9,57%, Tori 9,53% ja Häädemeeste 8,95%.

Tabel 4. Puudega isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, seis 21.10.2022. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

KOV	Laps (0-16)	Tööealine (16-63,5)	Eakas (63,5+)	Kokku
Häädemeeste	20	163	246	429
Kihnu	-	22	44	66
Lääneranna	27	240	314	581
Pärnu	350	1858	2897	5105
Saarde	13	191	300	504
Tori	109	477	552	1138

Tabel 5. Erihoolekandeteenust saavad⁷ isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide⁸ lõikes, seis 01.01.2022. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

⁷ Üks isik võib olla korraga mitmel teenusel ja mitmes järjekorras.

⁸ Kihnu valla kohta andmed puuduvad.

Teenusel:	Hääde-meeste	Lääne-ranna	Pärnu	Saarde	Tori	Pärnu maakond
Igapäevaelu toetamine	8	16	96	3	13	186
Kogukonnas elamine	4	2	20	1	6	36
Toetatud elamine	5	2	18		8	66
Töötamise toetamine	3	4	14		1	40
Ööpäevaringne erihooldus	4	9	42	1	19	88
Ööpäevaringne erihooldus sügava liitpuudega isikule		2	11	3	1	17
Ööpäevaringne erihooldus ebastabiilse remissiooniga isikule			4		4	8
Ööpäevaringne erihooldus kohtumäärusega paigutatud isikule		1	4		2	9
Kokku	24	36	209	8	54	450
Unikaalseid isikuid kokku	18	30	182	8	48	356
Järjekorras:						
Igapäevaelu toetamine	2	1	6		2	13
Kogukonnas elamine	1	3	10	2	4	26
Toetatud elamine		1	7		4	14
Töötamise toetamine	1	4	7		3	17
Ööpäevaringne erihooldus	5	5	33	1	5	54
Ööpäevaringne erihooldus sügava liitpuudega isikule		1	4	1	1	8
Ööpäevaringne erihooldus ebastabiilse remissiooniga isikule			3			3
Kokku	9	15	70	4	19	135
Unikaalseid isikuid kokku	8	12	64	4	16	121
Unikaalseid isikuid EHK-s	22	39	218	10	58	425

Kokkuvõtteks

Kindlasti on kõik Eesti LEADER-tegevusrühmade territooriumid ühel või teisel moel unikaalsed. Sotsiaal-majandusliku arengu eripära arvestamise olulisust kinnitab haridus- ja teadusministeeriumi tellimusel mõni aeg tagasi (täpsemalt, aastatel 2013-2014) koostatud Praxise uurimustöö „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ Pärnu maakonna koolivõrgu kohta, milles on märgitud, et „...Pärnumaa eeldab teatavat erikohtlemist seoses sellega, et maakond on suurim territooriumilt, kuid küllaltki hõre (rahvaarvult neljas), mistõttu see hästi ei sobitu ei tihealade (Tartu, Tallinn) stsenaariumidega ega realiseeru ka väiksemate piirkondade – Viljandi, Rapla, Jõgeva – stsenaariumid. Eriti annab see tunda põhikoolivõrgu kujundamise juures. Pärnumaa koolivõrgu arengu juures saavad oluliseks suured vahemaad ja seetõttu ühistranspordi ning õpilaskodude (majutuse) küsimused.“ Eeltoodut saab suures osas omakorda üldistada ka PLP territooriumi kohta.

Eraldi teemaks on kohaturundus, kus lisaks külalistele suunatud marketingile on olulisteks fookusteks ka uute investeringute ja uute elanike (maksumaksjate) ligimeelitamine, näidates PLP territooriumi atraktiivse elu-, puhkamis- ja ettevõtluskeskkonnana. Üheks võimaluseks on siinkohal siitkandi „juurtega“ inimestele panustamine, seda nii välisriikidest kui ka pealinnaregioonist.⁹

⁹ „Analüüs ja ettepanekud inimeste tagasipöördumise soodustamiseks välja pealinna piirkonda.“ Rahandusministeerium, 2021: <https://www.fin.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/organisatsioon/uringud-ja-analuusid>

4. KOGUKONNA KAASAMISE PROTSESSI ÜLEVAADE

4.1. Strateegia koostamise avaüritus ja piirkondlikud arutelud

Strateegia koostamiseks viidi erinevates PLP piirkondades ajavahemikul 31.05.2022-16.06.2022 läbi avalikud arutelud. Arutelude toimumise ajast teavitati maakondliku levikuga ajalehes „Pärnu Postimees“, KOV ajalehtedes ja kodulehtedel, PLP kodulehel ning Facebookis PLP ja KOVide sotsiaalmeediakontodel. Aruteludele olid oodatud kõik PLP piirkonna ettevõtjate, MTÜde ja SAde ning KOVide esindajad.

Piirkondlikud arutelud viidi läbi järgmistes kohtades ja aegadel:

- 31.05.2022 strateegia koostamise avaüritus Kosmonautika puhkekeskuses algusega kell 18.00- (Häädemeeste)
- 01.06.2022 piirkondlik arutelu Ermistu Puhkeküla Võrgukuuris algusega 15:00 (Tõstamaa)
- 02.06.2022 piirkondlik arutelu Varbla Rahvamaja väikeses saalis algusega kell 16:00 (Varbla)
- 06.06.2022 piirkondlik arutelu Allikukivi Veinimõisas algusega 16:00 (Saarde)
- 08.06.2022 piirkondlik arutelu Tahku Tares algusega 16:00 (Tahkuranna)
- 09.06.2022 piirkondlik arutelu Lõpe Klubis algusega kell 16:00 (Koonga)
- 14.06.2022 piirkondlik arutelu Audru osavallakeskuse saalis algusega 16:00 (Audru)
- 16.06.2022 piirkondlik arutelu Metsamaa Pärimustalus algusega 16:30 (Kihnu)

Strateegia arutelude käigu tutvustati PLP tegevuspiirkonna strateegia 2014-2025 tulemusi ning samas ka strateegia elluviimise käigus selgunud kitsaskohti. Kohalviibijatelt küsiti milliseid asju näevad nad oma tegutsemispiirkonna peamiste probleemidena ja millises suunas peaks piirkonda enim arendama. Välja toodud probleemid olid piirkonniti erinevad kuid oli ka väga palju PLP piirkonnaüleseid kattuvusi. Näiteks kõrget elektrienergia, ehitusmaterjalide, kütuste, ja inflatsiooni tõusu üldiselt, COVID-19 tingitud piiranguid jms nimetati kõigis piirkondades peamiste probleemidena. Selliseid juba teadaolevaid PLP üleseid kitsaskohti piirkondlikel aruteludel eraldi ei kaardistatud ja kirja pandi ennekõike info või ettepanekud, mille poolest toodud piirkonnad teistest erinesid (Lisa 2), et oleks võimalik määratleda eraldi KOV põhised piirkondlikud arenguvajadused.

4.2. Kohalike omavalitsuste arutelud

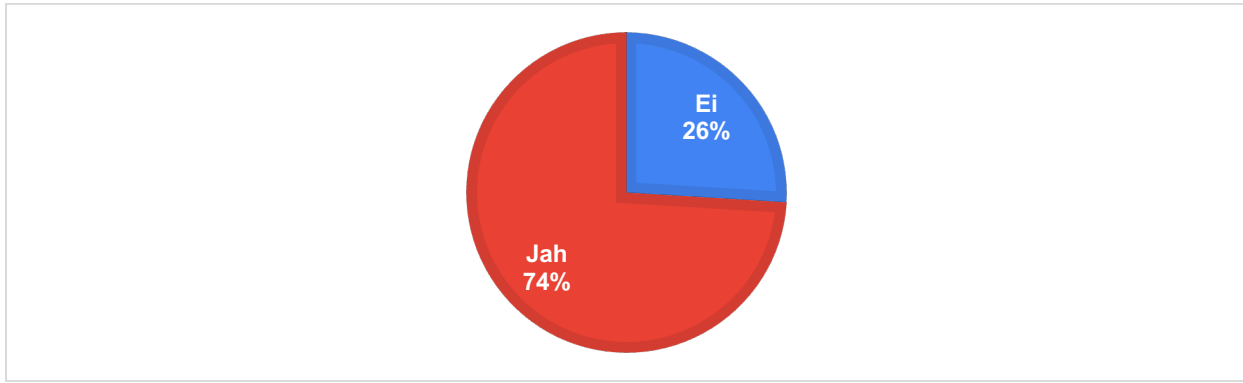
(teostatakse november-detsember 2022)

4.3. Strateegia koostamise küsimustik

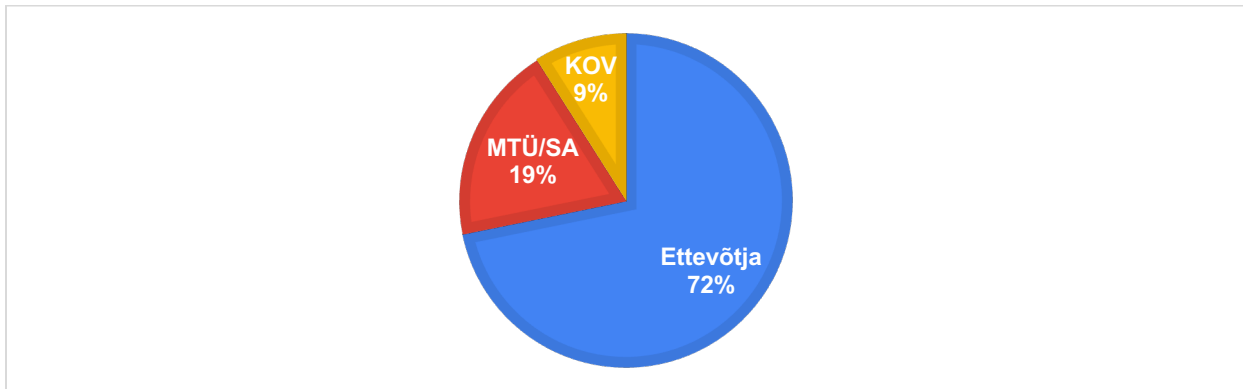
Vahemikul 05.08.2022-06.09.2022 viidi Google Vormid veebikeskkonnas läbi PLP strateegia koostamiseks LEADER toetuste teemaline küsimustik. Küsimustiku kutsed saadeti PLP-le teadaolevate ettevõtjate, MTÜde, SAde ja KOVide e-posti aadressidele. Samuti saadeti küsimustik ka PLP liikmete e-posti aadressidele. Lisaks avaldati küsimustiku täitmise üleskutse eeltoodud ajavahemikul PLP kodulehel ja sotsiaalmeediakontol.

Küsimustikuga jagati vastajad kolme kategooriasse: KOV, MTÜ/SA ja ettevõtja. Küsimused olid vastajatele identsed, välja arvatud KOV ja MTÜ/SA küsimustikud, mis sisaldasid mõlemad ettevõtjate küsimustikuga võrreldes ka täiendavalt sotsiaalfondi puudutavaid küsimusi. Esitatud küsimused olid valdavalt valikvastustega, väljaarvatud piirkonna arenguvisioni, SWOT analüüsi (tugevused ja nõrkused) ja taotlejate projektiideed puudutavad küsimused, mis olid vaba vastamise vormis (Lisa 3).

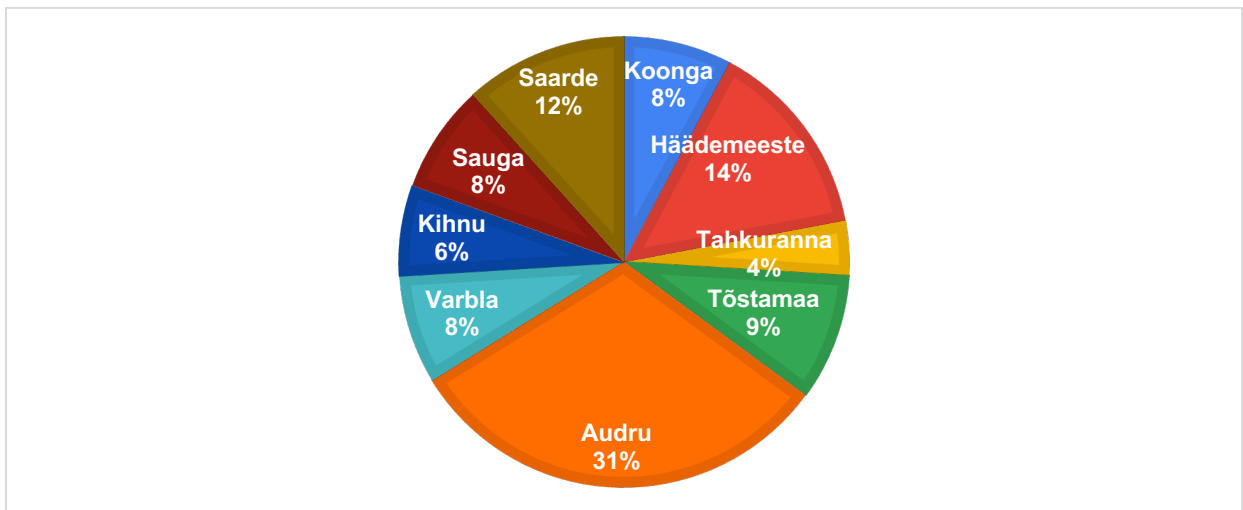
Etteantud vahemikul laekus küsimustikule 77 lõpuni täidetud vormiga vastust, mis on piisavalt suur kogus üldiste järelduste tegemiseks ja strateegia jaoks statistika koostamiseks. Enamik vastajaid (2/3) omasid varasemat kogemust *Leader* toetuste taotlemisel (Joonis 10). Vastajate seas olid esindatud erinevate huvirühmade esindajad, kellest kõige rohkem oli ettevõtjaid (Joonis 11) ja vastuseid laekus kõigist PLP territooriumi erinevatest piirkondadest (Joonis 12).

Joonis 10. Küsitlusele vastajate varasem kogemus *Leader* toetuste taotlemisel. Allikas: PLP

Joonis 11. Küsitlusele vastajad organisatsiooni järgi. Allikas: PLP

Joonis 12. Küsitlusele vastajad asukoha järgi. Allikas: PLP

5. TEGEVUSPIIRKONNA ARENGUVAJADUSTE JA POTENTSIAALI ANALÜÜS

5.1 Piirkonna tugevused

Läbiviidud küsitlusel saadud tagasiside põhjal (Lisa 4) peavad vastajad piirkonna suurimaks tugevuseks **head elukeskkonda**, mille all peetakse silmas eelkõige **turvalisust, rahulikkust ja ümbritsevat loodust** (Tabel 6). Välja tuuakse ka **kodulähedast haridust, head taristut ja linna lähedust**, kuid siin tuleb loomulikult mõista, et keskuslinnast kaugemates kantides on see tihti erinev. Küll aga kinnitab see näiteks kodulähedase hariduse kättesaadavuse tähtsust maapiirkonnas elavate inimeste jaoks ning seda, et hea hariduse andmist linnast kaugemates kantides tuleb igati toetada, et oleks tagatud selle jätkusuutlikkus. Lisaks tuuakse tugevusena välja **koostööd, kogukonda, puhkevõimalusi ja turismi ning mitmekesist ettevõtlust**. Vastukaaluks tuleb aga mainida, et jällegi esineb piirkondlike erinevusi ja näiteks koostöö või õigemini selle puudumine asetatakse samas ka osaliselt piirkonna nõrkuste poolele. Piirkonna tugevusena on veel oluliseks nimetatud **kultuuri** ja seda nii kultuuripärandi, traditsioonide kui kultuurisündmuste mõistes.

Tabel 6 . Peamised piirkonna tugevused vastavalt läbiviidud küsitlusele. Allikas: PLP

Peamised tugevused	Mainimiste arv
Elukeskkond	29
Loodus, meri, mets, puhas keskkond	26
Linnalähedus	21
Hea teedevõrk ja ühendused	19
Hea koostöö	14
Kodulähedane haridus	14
Palju erinevat ettevõtlust	11
Kogukond	8
Kultuur sh sündmused sh kultuuripärand	7
Asukoht sh maakonda läbiva mnt lähedus	5
Turvalisus ning rahulikkus ja vaikus	4
Puhkevõimalused ja turism	4

5.2 Piirkonna nõrkused

Piirkonna nõrkusena tuuakse läbiviidud küsitluses peamiselt välja **väikeettevõtjate nõrka investeerimissuutlikust** ja pea samapalju saab mainimist **elanike arvu vähenemine** ning sellega võrdselt **teenuste vähesus (apteek, pood, söögikoht iluteenused jne) piirkonnas** (Tabel 7). Neile järgneb **hajaasustus, pikad vahemaad ja kaugus linnast** ning võrdselt mainitakse **halba internetiühendust ja kinnisvara puudust või selle madalalt väärtustamist tagatisena**. Eelpool tooduga pea sama tähtsusele kohale asetatakse **vähene kohaliku ressursi väärindamine ja toidu tootmine**. Samapalju saab mainimist **tööjõu puudus**. Natuke vähem nimetatakse probleemina **kehva koostööd ja vaesust**. Välja on ka toodud kaugemates piirkondades **väheseid tegevusi noortele**.

Tabel 7. Peamised piirkonna nõrkused vastavalt läbiviidud küsitlusele. Allikas: PLP

Peamised nõrkused	Mainimiste arv
Väikeettevõtjate nõrk investeerimissuutlikus	17
Elanike arvu vähenemine ja elanikonna vananemine	13
Teenuste vähesus (apteek, pood, söögikoht, iluteenused jne)	13
Hajaasustus, pikad vahemaad, kaugus linnast	10
Halb internet	8
Kinnisvara puudus või selle madal väärtustamine tagatisena	8
Vähene kohaliku ressursi väärindamine ja toidu tootmine	7
Tööjõu puudus	6
Kehv koostöö	4
Vaesus	3
Vähe tegevusi noortele	3

5.3 Arenguvõimalused

Pärnumaad tuntakse Eestis ja kaugemalgi kui head elamis- ja puhkepiirkonda. Ka antud strateegia käigus läbiviidud küsitluse vastustest (Lisa 4) on ülekaalukalt piirkonna suurimaks tugevuseks hinnatud head elukeskkonda ja puhke ning looduskeskkonda. Piirkonnas on välja kujunenud väga mitmekesine ettevõtetus, mis annab eeldused väga erinevate valdkondade töökohtade tekkimiseks. Probleemiks on peamiselt kõrgemalt tasustatud sektorite vähesus piirkonnas ja üldine madalam palgatase võrreldes näiteks kiiremini arenenud Harjumaaga ja Tartumaaga. Samas läbi *Leader* toetuste on võimalik kohaliku ettevõtlust arendada, tõsta selle efektiivsust ja suurendada konkurentsivõimet, mis aitab kindlasti kaasa ka palgatasemete kasvule. See koosmõjus hea elukeskkonnaga loob suurepäraseid eeldused piirkonna siiani vähenenud elanike arvu kasvule pööramiseks. Tänapäevaks on juba näha elanike arvu vähenemise pidurdumist ja peatumist piirkonna erinevates kantides.

Käimasolev Via Baltica maantee ehituse ja planeeritav Rail Baltica kaudu eeldatav rahvusvaheline kauba- ja turismivoogude kasv loob piirkonna ettevõtetele uued arenguvõimalused. Turismisektoris võib luua uut potentsiaali ka hiljuti renoveeritud Pärnu lennuväli ning Soome ja Rootsi otselendude avamine. PLP Romantiline Rannatee kui üks Pärnumaa reisisihtkoht on Eestis üha enam kogumas tuntuks kuid kohalikus turismisektoris on veel palju kasutamata võimalusi. Romantilise Rannatee kaubamärk vajab veel arendamist, et teistest piirkondadest rohkem eristuda. Näiteks on vaja veel palju teha tööd kohaliku toidu teemal, mis on ka riikliku turismi arendamise (EAS'i kaudu) üks kolmest põhilisest suunast. Veel on ka potentsiaali läbi suurema „linna“ ja „maakonna“ vahelise turismialase koostöö suurendada üldist küllastajate arvu kogu piirkonnas, pakkudes näiteks koostöös Pärnu SPAdega maakonda elamus-, tegevuspakette, mis eeldatavasti tõstaks küllastajate huvi/arvukust mõlemapoolselt. Piirkonna turismialaste tegevuste arendamine ja piirkonna tuntuse tõstmine turismisihthokana toimub läbi PLP Romantilise Rannatee turundusstrateegia (Lisa 5).

Pärnumaa territoorium on väga rikas oma põllumajandustootmiste poolest, olles näiteks veisekasvatuse, kalapüügi ja piimatoodangu poolest Eesti teiste piirkondadega võrreldes tippude seas. Siinsetel põldudel kasvatatakse erinevaid põllumajandussaadusi tavapärasest teraviljadest kuni arbuusideni välja. Lisaks on Pärnumaa üks Eesti suurima metsasusega piirkondi ning siin raiutav ümarpuidu maht on Eesti suurim. Samas aga toiduainetööstus, puidutööstus jms on Pärnumaal võrdlemisi tagasihoidlik. Eelpoole kirjeldatud toorainete ressursi olemasolu annab

üheltpoolt võimaluse kuid on samas ka selgelt kui vajadus, et seda rohkem väärindataks kohapeal ja antaks sellele piirkonnas suurem lisandväärtus, mitte ei müüdaks seda väiksema tooraine marginaaliga välja. Arvestades nende ressursside olemasolu piirkonnas ja tulevikus paranevaid logistilisi võimalusi (Via Baltic ja Rail Baltica Pärnu logistikakeskus) on siin suurepäraseid eeldused toiduainetööstuse ja puidutööstuse arendamiseks.

5.4. Ohud

PLP piirkonna arengut ohustavad enim erinevad välised (globaalsed) mõjurid. Käimasoleva sõja mõjud energiakandjatele, toidule, toormele jm on suure tõenäosusega pikaldased ning oht on inflatsiooni jätkumiseks. Defitsiidist, kuid osaliselt ka majandussõjast (gaasi hind) tingitud kõrgele elektri hinnale ei paista lahendusi kuni aastani 2035, ning on oht, et kõrge elektri hinnaga seonduvad probleemid süvenevad. Elektri hind mõjutab täna selgelt kõiki eluvaldkondi kuid kõige olulisem on mõju ettevõtjatele, kes oma toodete ja teenustega konkureerivad globaalsel turul. Varitseb oht, et elektri hind võib erinevate mõjurite tõttu olla Baltikumi turul kõrgem kui mujal, mis loob meie ettevõtjatele globaalsel turul ebavõrdsed tingimused ja kukutab nad konkurentsist. Seetõttu on äärmiselt oluline püüda läbi tarbija enda juures elektrienergia tootmise (päikese ja tuuleenergia abil elektri tootmine) neid riske vähendada.

Kuna PLP piirkond on populaarne turismisihtkoht ja siin asub palju turismiga seotud ettevõtlust, siis on suur risk viirustest tingitud lühiajalistel (piirangud ja sulgemised) ja pikaajalistel (tarbijate käitumisharjumuste muutus) mõjudel. Mitut järjestikust pandeemiat ei pruugi koroonaviiruse mõjudest niigi räsitud turismisektor üle elada.

Strateegias SWOT analüüsis on kasutatud ka mõisted „kobarkriisi jätkumine“, mille all mõeldakse olukorda, mil ühe välise muutuja negatiivne mõju pole veel lõppenud kui samal ajal algab teise välise muutuja negatiivne mõju. Sellised olukorrad võivad panna ettevõtjad väga suure surve alla, mis võib viia tegevuse lõpetamiseni. Kobarkriisi korral võib suurima löögi alla sattuda juba ka eelpool mainitud turismisektor. Ühelt käelt võivad viirused tuua kaasa turismvoo vähenemise ehk sissetuleku langemise, ning võib juhtuda, et samal ajal tuleb tegeleda ka suurenenud elektrikulude, ehitus- ja remondikulude jms.

Strateegia käigus läbiviidud küsitlusest nähtub, et paljud erinevate eluvaldkondade esindajatest vastajad hindavad PLP piirkonnas seda, et neile on kättesaadav kodulähedane haridus. Enamus PLP kantides on viidud läbi koolivõrgu reformid ja hetkelise prognoosi põhjal paistab, et lähitulevikus jääb õpilaste arv stabiilseks. See ei välista aga, et riigi rahastamispoliitika muutumisest vms tingituna tuleb osad maakoolid või lasteaiad tulevikus sulgeda, mis võib avaldada nendele kantidele kus kool või lasteaed asub rahvastiku arvukuse ja vanuselise koosseisu mõttes väga kiiresti negatiivset mõju. Kodulähedase hariduse kättesaadavus on just noortele tööealistele inimestele äärmiselt oluline ja kooli või lasteaia sulgemine võib tuua kaasa selle vanuserühma kiire lahkumise. See tooks jällegi kaasa ka piirkonna ettevõtjatele probleemid töötajate leidmisel, mis siis omakorda võib põhjustada ettevõtjate lahkumist piirkonnast ja seeläbi erinevate piirkondade vahelise ebavõrdsuse suurenemist.

5.5. SWOT analüüs

Tabel 8. Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevuspiirkonna SWOT analüüs lähtuvalt avalikel koosolekutel ja läbiviidud küsimustikuga kogutud infost. Allikas: PLP

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none">● Hea elukeskkond: looduskaunis, turvaline, kodulähedane haridus;● Hea taristu, Eesti neljanda keskuse Pärnu lähedus;● Kultuur- nii kultuuripärand kui ka kultuurielu;● Koostöö ja kogukond;● Mitmekesine ettevõtlus;● Puhkevõimalused ja turism.	<ul style="list-style-type: none">● Väikeettevõtjate vähene investeerimisvõimekus;● Inimeste mobiilsusest tulenev identiteedi hääbumine: ühistegevuste vähenemine, aktiivsete eestvedajate kadumine;● Kvalifitseeritud tööjõu puudus;● Teenuste kättesaadavus keskuslinnast kaugemates piirkondades;● Aeglane internet hõredamalt asustatud piirkondades;● Kinnisvara madal väärtustamine tagatisena.
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none">● Taotlejate valmidus roheenergia (tuule- ja päikeseenergia) kasutamiseks elektrikulude vähendamiseks;● Turismivoogude suurenemine uuendatud Pärnu lennuvälja kaudu;● Eeldatav rahvusvaheliste kauba- ja turismivoogude kasv Via Baltical ja rajataval Rail Baltical;● Piirkonna suurte toidutoorme- ja puiduressursside kasutamise võimalus● Osa-aja elanike arvu kasv.	<ul style="list-style-type: none">● Elanike arvu vähenemine või elanikkonna vananemine;● Osade maakoolide ja lasteaedade sulgemine;● Inflatsiooni jätkumine;● Viirustest tingitud turismivoogude vähenemine;● Kobarkriis.

Kusjuures oluline on tuua välja, et strateegia koostamise käigus läbiviidud küsitlusega ja piirkondlike aruteludega selgunud PLP piirkonna tugevused ja nõrkused ühilduvad suurel määral „Pärnumaa arengustrateegia 2035+“ SWOT-analüüsis toodud märksõnadega (Lisa 6), kuigi tulemusteni jõudmise meetodika on Pärnumaa arengustrateegia ja käesoleva strateegia võrdluses erinev. See näitab üheltpoolt hästi, et PLP piirkond liigub suuresti Pärnu maakonnaga ühes rütmis kuid annab ka indikatsiooni, et PLP läbiviidud küsitlusega ja avalike koosolekutega kogutud info on piisavalt kvaliteetne, et sellest teha järeldusi piirkonna arengu suunamiseks.

5.6. Piirkonna üldised arenguvajadused

Piirkonna arenguvajaduste selgitamisel on lähtutud eelpoolt toodud peatüki 5.5 SWOT-analüüsi tulemustest ning käesoleva strateegia koostamise käigus läbiviidud küsitlusega määratletud taotlejate peamistest kitsaskohtadest (Tabel 9) ning potentsiaalsete projektitoetuse taotlejate

valmisolekust teatud tüüpi projekte ellu viia (Tabel 10 ja 11). Lisaks on PLP piirkonna arenguvajaduste määramisel võetud osaliselt üle Pärnumaa Arengustrateegia 2035+ üldiseid põhimõtteid ja suundumusi nagu rohepööre, uuenduslikkus ja piirkonna erinevate huvigruppide koostöö edendamine.

Tabel 9. Peamised kitsaskohad vastavalt läbiviidud küsitlusele. Allikas: PLP

Peamised kitsaskohad	Osakaal %
kõrge elektri hind	20,95
kvalifitseeritud tööjõu puudus	13,81
kallinenud ehitusmaterjalide hinnad	12,86
kõrged kütuste ja määrdeainete hinnad	12,38
COVID- 19 piirangud ja mõjud	8,10
kõrged toorainehinnad	7,14
kesine koostöö teadusasutuste ja valdkonna spetsialistidega toodete ja teenuste arendamisel ja pakkumisel. Innovatsiooni puudumine	7,14
teenuspakkujate ja koostööpartnerite puudus piirkonnas (näiteks elektrikud, remondimehed, toitlustajad, ürituste korraldajad, spordi ja vabaajavõimaluste pakkujad jne.)	6,19
suur konkurents toodete või teenuste pakkumisel	3,33
kõrged kinnisvarahinnad	1,43
sõltuvus välisest toorainest	0,95
*nõustamisteenus	0,48
*rumalate inimeste poolt ministeeriumides, koostatud toetusmeetmete tingimused, mis tegelikkuses ei ole kohaldatavad. Räägi või ära räägi, aru keegi ei saa	0,48
*üleüldine elukalliduse tõus (külaseltsi liikmelisusest loobutakse säästmise nimel), kogukondliku ühtekuuluvuse nõrkus	0,48
*toetust ei anta	0,48
*inflatsioon, suur osa inimestest valmistub kriisiks ja teatud kaupade liikumine võtab hoogu maha.	0,48
*sünniaasta	0,48
*vee ja kanalisatsioonisüsteemide puudulikkus. Teine töö, mille kõrvalt ei jõua ettevõtlusega tegeleda.	0,48
*põllumaa puudus	0,48
*liigsed piirangud, nõuded, nende täitmise hind ja järelkontrollid Veterinaar- ja Toiduameti poolt just väikeettevõtjatele	0,48
*kohalike suhtumine	0,48
*pesumajad Pärnus, sõit 60 km sinna ja teist samapalju tagasi	0,48
*kiire internetiühenduse puudumine	0,48

Märkused:

*Vabas vormis vastus

5.6.1 Ettevõtluse arenguvajadused

Strateegia peatükis piirkonna tugevused (p 5.1) nähtub, et piirkonna suurimaks tugevuseks on hea elukeskkond. Sellele vaatamata toimub piirkonnas osaline rahvastiku vähenemine. Osalt võib siin seisneda probleem piirkonna inimeste üldises heaolus, mis ei tulene ainult ümbritsevast elukeskkonnast, vaid mis on suuresti sõltuvuses ka leibkonna sissetulekust. Piirkonna Eesti keskmisest madalam brutosissetulek põhjustab tõenäoliselt osalist väljarännet kõrgemate palgatasemetega piirkondadesse ja ei soodusta loomuliku iibe kasvu.

Piirkonna Eesti keskmisest madalamate palkade põhjuseks on üheltpoolt kõrgemalt tasustatud sektorite peaaegu täielik puudumine piirkonnas (näiteks IT sektor) aga ka piirkonna ettevõtjate üldine finantsvõimekus. Enamus piirkonna ettevõtjad on mikroettevõtjad (alla 10 töötajaga), kellel puudub tihti ressursid toodete ja teenuste arendamiseks. Üheks probleemiks on piirkonna ettevõtjate nõrk koostöö teadusasutustega ja tehnoloogiafirmadega toodete ning teenuste arendamisel ja disainis. Vähesed uuenduslikkuse ja innovatsiooni tõttu jäävad siinsete ettevõtete tooted ja teenused valdavalt pigem keskpäraseks ja on hinnastamisel kordades madalamal tasemel võrreldes näiteks Tartumaa ja Harjumaaga, kus on tänu ülikoolide lähedusele muidugi ka võimalused teadusalaseks koostööks oluliselt paremad. Pärnumaa mitmekesine ettevõtlus on küll iseenesest väga hästi toimiv ja seda siis tihti ka omavahelise koostöö tegemisel toodete ja teenuste pakkumisel, kuid enamasti siiski allhankija rollis ja teiste piirkondade varjus. Seda vaatamata sellele, et piirkonnast võib leida väga ainulaadseid ja eristuvaid tooteid ja teenuseid, disainimööbli tootmisest kuni solaar karavanipargini, ehk küsimus ei seisne piirkonna potentsiaalis toota kõrgemat väärtust. Üks võimalus piirkonna palgatasemete kasvatamiseks on ettevõtete finantsvõimekuse tõstmine läbi **uuenduslikkuse ja innovatsiooni toetamise**. Samuti on vajalik ergutada piirkonna **ettevõtjate koostööd teadusasutustega ja tehnoloogiafirmadega**. Siinkohal tuleb aga mõista, et üksi toodete ja teenuste arendamisest ei piisa. Seoses elektri, gaasi, vedelkütuste ja tahkekütuste kallinemisega on hoopis olulisem hetkel tegeleda ettevõtete jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõimega. Selleks tuleb jätkata ka varasemas strateegias (Lisa 1) toodud **roheenergia tootmise toetamisega ja seda eeskätt ettevõtjate enda energiakulude katmiseks**. Kui senini pole näiteks olnud oma päikesepaneelidega elektrienergia tootmine PLP *Leader* projektitoetuse taotlejate hulgas kuigi populaarne, siis täna on olemas ettevõtjatel selge valmisolek sellega tegeleda (Tabel 11). Samuti tuleb tegeleda ettevõtete **energiakulude vähendamisega hoonete rekonstrueerimise (soojustamise, küttesüsteemide uuendamise jms) kaudu**.

Põllumajandussektori osas on Pärnumaa piirkond tugev toidutooraine tootja aga tihti ei väärindata põllumajandusressursse kohapeal lõpuni. Piirkonna arenguvajaduste üheks märksõnaks on **kohalik toidu tootmine ja pakkumine ning lühikesed tarneahelad**. Kohaliku toidu tootmise ja pakkumine on muuhulgas oluline ka piirkonna turismi arendamisel, kuna kohalik, kvaliteetne ja värske toit on üks olulisemaid teemasid, mida turistid jälgivad piirkonna valimisel. Vajadus on vähendada toidutooraine müümist väiksema marginaaliga piirkonnast välja ja samas ka suurendada kohaliku toidu pakkumist kohalikele elanikele ja külastajatele.

Kliimaeesmärke aga ka piirkonna ehitusmaterjali, tahkekütuste jm vajadusi silmas pidades on oluline, et kohalike suurte **ümarpuiduressursside väärindamine toimuks rohkem piirkonnas**, et tagada piirkonna ettevõtjatele ehitusliku puitmaterjali ja puidust tahkekütuste varustuskindlus ja seda mõistliku hinnaga.

Piirkonna elanikele ja ettevõtjatele on äärmiselt oluline piirkonnas teatav teenusepakkujate ja teenuspartnerite olemasolu (Tabel 11). Seda eriti kaugemates kantides, kust keskuslinna teenustele ligipääsetavus on logistiliselt keerulisem. Seega on vaja toetada piirkonnas erinevate **piirkonna elanikele ja ettevõtjatele suunatud teenuste loomist ja arendamist** (nagu näiteks elektrikud, remondimehed, toitlustajad, ürituste korraldajad, spordi ja vabaajavõimaluste pakkujad jne).

5.6.2 Avalik sektor, kogukond ja koostöö

PLP läbiviidud küsitlusest nähtub, et avalik- ja mittetulundussektor vajab jätkuvalt enim abi avalikus kasutuses olevate **rajatiste korrastamiseks, ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks** ja ka avalikus kasutuses olevate **hoonete renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks** (Tabel 10). Suurimaks murekohaks on suurenenud hoonete ülalpidamiskulud, mis võib muuta nende hoonetega seotud osade avalike teenuste pakkumise või ringitegevuste korraldamise KOVide, MTÜde või SAde jaoks võimatuks. Vajadus on läbi **avalike hoonete rekonstrueerimise (soojustamise, küttesüsteemide uuendamise jms kaudu) vähendada nende energiakulusid**. Energiakulude vähendamine ei ole aga kindlasti ainuke meede, sest näiteks suurenenud kulutused elektrile ei sõltu tihti niivõrd hoonete energiatõhususest vaid ka hoones tehtavatest tegevustest. Näitena võib tuua saviringides kasutatavad suure võimsusega elektriahjud, mille elektri hinnast tingitud suurenenud kulutuste vähendamine on võimalik ainult läbi selle kasutuse vähendamise või lõpetamise, mis ei ole reaalne lahendus. Seega oluline on ka teha **investeeringuid avalike hoonete oma elektrienergia tootmisse**, et leevendada tulevasi kulutusi elektrile ja tagada avalike hoonete ja nendes pakutavate teenuste jätkusuutlikkus.

Hea elukeskkonna üheks suureks eelduseks on ühtne kogukond ja kodulähedased huvitegevused. Selle olulisus nähtub ka läbiviidud küsitlusest (Tabel 10). Vajadus on tõugata **kogukondlikku aktiivsust läbi ühistegevuste** (ühisüritused) ning **arendada kogukonna elavdamist soodustavaid huvitegevusi**, tehes seda soovitatavalt olemasolevate kogukonnakeskuste baasil, mis on täna osadel juhtudel alakasutatud. Kogukonnateenuste rakendamist soodustavate tegevuste vajadust käesoleva strateegiaga ei nähta, sest selle vastu ei ole tuntud varasemal strateegiaperioodil huvi ja kuna selliste teenuste puhul võib kergesti tekkida konflikt ettevõtlussektoriga.

Vastavalt läbiviidud küsitlusele on piirkonna jaoks vajalikud ka **noorte ja laste aktiivsust arendavad tegevused**, mille all mõeldakse enamasti noortele suunatud huviringide ja ürituste korraldamist (laagrid, õppepäevad jms). Käesoleva strateegia koostamise käigus läbiviidud avalikel koosolekutel nähti ka vajadust **suurendada noorte kaasatust ettevõtlusesse** st aidata näiteks koostöös koolide ja ettevõtjatega noortel piirkonna ettevõtlusvõimalustes orienteeruda, rajada õpilasfirmasid, tutvuda piirkonna töövõimalustega jms.

Piirkonna ühe nõrkusena on toodud korduvalt välja “halba internetiühendust” (Tabel 7). Seoses kaugtöövõimaluste laienemisega on see teema muutunud järjest teravamaks. Koolitajad, ettevõtjad jt vajavad näiteks juba ainult veebis toimivate videokoosolekute pidamiseks kiiret ja stabiilset internetiühendust. PLP piirkonnas on väga palju ettevõtteid ja majapidamisi, milleni valguskaabel ei ulatu ja kus ei ole ka piisavalt head mobiililevi, et lahendada kiire internetiühendus üle õhu mobiilsidega. Samas on paljud avalikud ehitised (vallamajad, rahvamajad jne) saanud juba esimeses üle-eestilises valguskaabli rajamise etapis kiire internetiühenduse. Seega oleks üks võimalusi näiteks selliste **avalike ehitiste baasil kaugtöökohtade loomine**. Lisaks on vajadus üleüldiselt **toetada kiire internetiühenduse väljaarendamist piirkonnas**. Kusjuures kiire internetiühenduse all on küll mõeldud ennekõike valguskaabliga juurdepääsuvõrgu rajamist ehk nõ “viimast miili”. Arvestades aga valguskaabli rajamise keerukust ja probleeme, mis kaasnevad näiteks kaevetöödega või omandiküsimustega kaabli rajamiseks baasvõrgust tarbijani, on osadel juhtudel otstarbekas ja ainuvõimalik lahendada sideühendus lõpptarbijani viimine üle õhu või näiteks olemasoleva vaskkaabliga. Sellisel juhul on vajadus **toetada uusi tehnoloogiaid ja**

seadmeid, mis aitavad luua kiire internetiga kohalikku sidevõrku üle õhu või olemasoleva vaskkaabliga, eeldusel, et nendes võrkudes jagatakse internetiühendust, mis saab alguse valguskaabli baasvõrgust ja viib interneti otse lõpptarbijani, ilma, et vahepeal kasutataks kolmandate osapoolte võrku. Selliste kohalike sidevõrkude arendajaks saavad olla nii kogukonnad, piirkonna ettevõtjad kui kohalikud omavalitsused.

5.6.3 Kriisivalmidus

Piirkonna enamasti hajusast asustusest tulenevalt ei ole kriisiks valmistumine piirkonnas kuigi terava tähelepanu all. PLP poolt läbiviidud küsitluse vastustest (Lisa 4) ei nähtu samuti, et kriisivalmidusele peaks vastajate arvates pöörama suuremat tähelepanu. Teadaolevalt on paljude elutähtsate teenuste osutajad täna juba kohustatud omama võimekust kriisiolukorras tagama mingis ulatuses teenuse kättesaadavuse (tanklad, sideoperaatorid, vee-ettevõtted jne). Osalt on ka KOVid koos Päästeametiga teinud investeringuid varugeneraatorite jms tagamiseks. Samas kriisiks valmistumine ei ole selles osas lõplik ja kindlasti on ka piirkondlikke erinevusi valmisolekus. Käesolev strateegia ei näe eraldi ette suurt vajadust kriisivalmidusse investeerimiseks, küll aga tuleks arvestada, et kõikide strateegia vajaduste kirjeldamisel ja lahendamisel tuleb arvestada ka kriisivalmidusega. St kui panustatakse näiteks elektrienergia tootmisse päikesepaneelide või tuulikuga, siis tuleb rajada ka selle juurde akulahendus ja nõ „back-up“ süsteem. Hoonete rekonstrueerimise, sidevõrkude rajamise jms korral tuleb arvestada ka avariielektri lahendusega või varugeneraatori ühendamise võimaluse väljaehitamisega. Käesoleva strateegiaga nähakse vajadust toetada eraldi ka **kogukonnajulgeolekusse panustavaid projekte** sh näiteks kogukonnakeldrid, elektrigeneraatorid esmatahtsate teenuste tagamiseks (vesi, toit, side), kriisiõppused jms.

5.6.4 Rohenüginimine

Vastavalt eelpoolt toodule on PLP piirkonnas selgelt vajadus tegeleda nii avalikus sektoris kui ka ettevõtlussektoris **hoonete rekonstrueerimise ja soojustamise ning hoonete targa kliima ja energia juhtimisega** energiakulude vähendamiseks. Samuti nähakse käesoleva strateegiaga vajadust mõlemas sektoris teha investeringuid **oma roheline elektrienergia tootmiseks (päike, tuul)**.

Kuivõrd roheline elektrienergia on täna rohkem juba ellujäämisküsimus kui kliimaeesmärk, ei tohi siinkohal siiski unustada ka teisi säästva arengu eesmärke. Täna on olemas ettevõtjatel valmisolek tegeleda ka **ettevõtete jäätmekäitluse arendamisega, ringmajandusega ja roheline jalajälje vähendamisega** (Tabel 10). Selleks on vaja toetada selliste **tehnoloogiate kasutuselevõttu, mis aitavad kaasa jäätmetekke vähendamisele, tootmisjääkide taaskasutusele, sorteerimisele jms**.

Lisaks nähakse käesoleva strateegiaga vajadust investeerida ka teistesse **kliimaeesmärkidesse panustatavatesse ideedesse ja lahendustesse**, olgu siis selleks näiteks biometaan tootmine või selle tasuvusuuring.

PLP territooriumil toimub väga palju suurüritusi, millest ka paljud on saanud alguse *Leader* kaasabil. Käesoleva strateegia koostamise käigus nähti probleemina (Lisa 2) mh näiteks piirkonna üritustel toimuvat vähest prügisorteerimist ja rohket ühekordsete nõude kasutust. Ühisürituste ja

sündmuste korraldamise toetamisel on seega vajadus kindlasti pöörata tähelepanu sellele, et **üritus või sündmus panustaks jäätmetekke vähendamisse ja jäätmete sorteerimisse**. Selle toetamiseks nähakse ühe võimalusena seda, kui panustatakse **ürituste jäätmemajanduse korraldamiseks ehk sorteerimiseks vajamineva konteineripargi** hankimisse. Vajaminev konteineripark võiks olla igas PLP piirkonnas. Selle hankija võiks olla näiteks KOV, kes annaks selle piirkonna sündmuste korraldajatele ürituse ajaks tasuta kasutamiseks, et soodustada üritustel jäätmete sorteerimist.

5.6.5 Turism

PLP piirkonnaülene Romantilise Rannatee (RR) turismisihtkoht on koos pika rannajoone, sügavate metsade, soode ja rabadega, ajaloo ja kultuuriga populaarne puhkuse sihtkoht. RR põhilisteks tegevussuundadeks on turismivaldkonnas piirkondliku toiduga seotud arendused; kultuuri hoidmine, loomine ja esitlemine; looduse ja loodusressursside jätkusuutlik kasutamine. Muutuv majanduskeskkond, tarbijate muutuv käitumine ja haja-asustusest tingitud demograafilised probleemid annavad siingi tunda. **Strateegilised arenguvajadused on kestliku turismi arendamine, madalhooaja toetamine, uuenduslike turismitoodete loomine, ebaühtlase teeninduskultuuri parendamine, infotehnoloogiliste lahenduste teadlikum kasutamine ja kohalikul toidul põhineva turismi arendamine**. Madalhooaega toetaks teematurismi arendus ning looduse ja ranniku potentsiaali senisest suurem kasutamine. Vaatamata pikale rannajoonele on rannaäärne külastuskeskkond väheatraktiivne ning mereturismi potentsiaali seotus teemapuhkustega vähene. Täiesti on katmata **elanikkonna vananemisega kaasnev terviseturismi sektor**. Tarbijate ootused jätkusuutlikele ja kestlikele tegevustele on aasta aastalt kasvanud. Samuti on tarbijate ootused suunatud aina rohkem **ise nägema, katsuma ja kogema tegevustele**. Vastavasisuliselt teenuseid napib nii hooaja siseselt kui väliselt. Väljakutseks on siinkohal loodusturismi teenused, säilitades looduskeskkonna tasakaalu. **Külastaja teekondade tervikprotsessi arendamist on pärssinud erinevate piirkondade koostööpartnerite nappus, teenuste vähesus ja hooajalisus**. Turismisektori elujõulisust toetavad koostöö teadusasutustega, toetused tootearendusse, piirkonnapõhiste teenuste ja toodete väljaarendamine, ühine külastaja teekondade tervikprotsesside väljatöötamine ja teadlikkuse tõstmine. Reisimotivatsioon liigub üha enam huvipõhise reisimise suunas - inimene soovib reisida, et saada elamust just teda puudutaval ja huvitaval teemal. Mida rikkalikum ja mitmekesisem on turismipakkumine, seda rohkem kõnetab see külastajaid.

Ühe piirkonna turismi arendamise suunana võib tuua välja ka vajadust senisest suuremaks koostööks teiste Pärnumaa sihtkohtadega ja neid arendavate organisatsioonidega, et **luua parem Pärnumaa turismi tervikkuvand** läbi mille kogu piirkonda paremini turundada nii Eesti siseselt kui kaugemale. Üks võimalus selleks on teha seda näiteks läbi DMO (Destination Management Organization).

Tabel 10. Projektitoetuste vajadus vastavalt küsitlusele, KOV, MTÜ ja SA. Allikas: PLP

Milleks vajatakse enim toetust	Osakaal %	Kokku
avalikus kasutuses olevate rajatiste korrastamiseks, ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ning objektide tähistamiseks	22,39	15
kogukonna ühistegevust, kogukonnateenuste rakendamist ja kogukonna elavdamist soodustavad huvitegevused	19,40	13
avalikus kasutuses olevate hoonete renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks	14,93	10
noorte ja laste ettevõtlikkust ning aktiivsust arendavad tegevused	14,93	10
uue põlvkonna elektroonilise side võimaluste laiendamine ja kaugtöökohtade loomiseks	11,94	8
seadmete, tarvikute, masinate ja tarkvara soetamine	7,46	5
eakate ja erihooldusteenuste arendamiseks	4,48	3
*füüsilist liikumist soodustava taristu ehitamiseks	1,49	1
*kogukonna kriisivalmiduse	1,49	1
*pärandkultuuriobjektide säilitamiseks ja taastamiseks	1,49	1
kontaktivabade teenuste arendamiseks	0,00	0
KOKKU	100	67

Märkused:

*Vabas vormis vastus

Tabel 11. Projektitoetuste vajadus vastavalt küsitlusele, ettevõtjad. Allikas: PLP

Milleks vajatakse enim toetust	Osakaal %	Kokku
hoonete ja rajatiste ehituseks ja renoveerimiseks	24,69	40
masinate ja seadmete soetamiseks	24,07	39
oma elektrienergia/bioenergia tootmiseks	16,05	26
taristu ehituseks (teed, internet, veevärk- ja kanalisatsioon)	6,79	11
turundustegevusteks	6,79	11
toodete ja teenuste arendamiseks ja disainiks sh ühistöö teadusasutuste ning tehnoloogiafirmadega prototüüpide loomisel	5,56	9
koostöö ja koolitustegevusteks sh õppeseminaridel ja messidel osalemiseks	5,56	9
IT lahenduste arendamiseks sh kodulehtede ja veebipoodide arendus, tootmiseseadmete haldus jms.	4,94	8
kontaktivabade teenuste arendamiseks	2,47	4
ettevõtte jäätmeäitluse arendamiseks, ringmajanduseks ja rohelise jalajälje vähendamiseks	1,85	3
*peakaitsme suurendamiseks	0,62	1
*sündmuste korraldamiseks	0,62	1
KOKKU	100	162

Märkused:

*Vabas vormis vastus

5.7. Tegevusrühma territooriumi piirkondlikud erinevused arenguvajaduste määratlemisel.

5.7.1 Häädemeeste erisus

Esiletõstetud arenguvajadused (täiendamisel):

5.7.2 Kihnu erisus

Kihnu saart võib nimetada kui keskuslinna „kaugeim“ kant kus on vast kõige suurem vajadus isemajandamise järele. Suurim tugevus ja samas ka arengupotentsiaal on turism, suurim nõrkus teenuste kättesaadavus. Kohalikud inimesed ise tunnevad täna eeskätt puudust pigem erinevatest teenustest. Välja on toodud näiteks vajadus pagariäri, väike meierei, tapatoa jms teenuste järele

Esiletõstetud arenguvajadused:

- kogukonnale suunatud teenused ja tootmine;
- tegevused turistidele ja turismohooaega pikendavad projektid (teemapargid, seiklusrajad, kaluriga merele teenus jms).

5.7.3 Lääneranna erisus

Esiletõstetud arenguvajadused (täiendamisel):

5.7.4 Audru erisus

Audru piirkond eristub selle poolest, et selles asub nii uusarenduste kante, kui ka kaugemat hõredalt asustatud tagamaad. Seega on piirkonnasisesed arenguvajadused väga erinevad. Esile tõstetavate probleemidena võib tuua välja uusarendustele omaseid küsimusi sarnaselt Sauga piirkonnaga. Lisaks tuleks tähelepanu suunata Audru piirkonna vähestele spordi ja puhkevõimalustele võrrelduna piirkonna suurusega. Tulenevalt piirkonna elanike vanusejaotusest (palju noori peresid) vajadus tõsta esile ka noortekeskuste ja noortele suunatud tegevuste arendamist.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- avalike spordi ja puhkerajatiste arendamine;
- noortekeskuse ja noorte huvivõimaluste arendamine;
- uusarenduste kogukonnaprojektid nagu näiteks kogukonna mänguväljakud, kogukonnaköögid, kooskäimiskohad, ühisüritused jms.

5.7.5 Tõstamaa erisus

Esiletõstetud arenguvajadused (täiendamisel):

5.7.6 Saarde erisus

Kui üldiselt arvatakse koostöö PLP piirkonnas pigem tugevuseks, siis Saarde kandis loetakse pigem nii ettevõtjate kui ka inimeste omavahelist koostööd (rahva aktiivsust üleüldiselt) kesiseks ning seda nähakse kui piirkonn arenguvõimaluste nõrkust. Lisaks nähakse piirkonna nõrkusena turismipotentsiaali alakasutust. Mõningal määral on murekohaks suhestumine „Romantilise Rannatee“ sihtkohana ehk siis ranniku kaugus.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- piirkondliku koostööd edendavad projektid;
- uusi turismiteenuseid arendavad projektid.

5.7.7 Sauga erisus

Kesklinna lähiala, kus on palju uusarenduste elamuala ja hästi arenenud ettevõtlus. Kuigi põhjused on ilmselt natuke erinevad, siis sarnaselt Saardega on võrdlemisi probleemne kooskäimine ja koostöö. Kogukondlik algatus ja initsiatiiv on vähene. Uusarenduste naabrid tihtilugu ei tunne üksteist, puudub piirkondlik identiteet, ühtekuuluvustunne.

Üheks uusarenduste probleemiks on elurikkuse vähesus, majade vaheldumine madalmuruga ja pargialade puudumine. Seega on vajadus toetada nendes piirkondades elurikkuse suurendamist toetavaid tegevusi.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- uusarenduste kogukonnaprojektid nagu näiteks kogukonna mänguväljakud, kogukonnaköögid, kooskäimiskohad, ühisüritused jms.
- elurikkuse suurendamisele ja keskkonnateadlikuse tõstmisele suunatud projektid.

6. STRATEEGIA SIDUSUS ASJAOMASTE VALDKONDLIKE JA PIIRKONDLIKE ARENGUKAVADEGA

6.1 Rahvusvaheline tasand

Euroopa Liidu (EL) ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) ¹⁰

Käesolev strateegia panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” erieesmärgi nr 8 „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust” ja selles kavas nimetatud LEADERi eesmärkide saavutamisse.

Lisaks EL ÜPP Eesti strateegiakavale aastateks 2023–2027 on käesoleva strateegia koostamisel lähtutud kas otsesemalt või kaudsemalt järgmistest erinevate tasandite arengudokumentidest.

„Euroopa Liidu Läänemere piirkonna strateegia“¹¹

Peamisteks suundadeks on keskkond (Läänemere reostuse vähendamine ja ärahoidmine), jõukus (innovatsiooni edendamine väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes), ligipääsetavus (parem transpordivõrgustik) ning ohutus ja turvalisus (kriisidele valmisoleku võimekuse tõstmine).

6.2 Üleriigilised arengudokumendid

Strateegia „Eesti 2035“¹²

PLPK arengustrateegia lähtub riigi strateegias „Eesti 2035” seatud riiklikust eesmärgist kasvatada ja toetada inimeste heaolu nii, et Eesti oleks kahekümne aasta pärast parim paik elamiseks ja töötamiseks. Selles arengudokumendis (mille koostamisest kaasamise käigus võtsid osa ka PLP asjalised) on sõnastatud viis sihti: 1) Eestis elav inimene on arukas, tegus ja tervist hoidev; 2) Eesti ühiskond on avatud, hooliv ja koostöömeelne; 3) Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja

¹⁰ <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

¹¹ <https://www.vm.ee/rahvusvaheline-suhtlus-uleilmne-eestlus/eesti-euroopa-liidus/euroopa-liidu-laanemere-strateegia>

¹² <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>

vastutustundlik; 4) Eesti elukeskkond on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne; 5) Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne.

Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“¹³

Väga tähtsad, eriti pikaajalist ajahorizonti silmas pidades, on strateegia „Säästev Eesti 21“ neli arengueesmärki: Eesti kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ja ökoloogiline tasakaal. Keskseks teemaks on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega.

Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“¹⁴ – uus (teadaolevalt ajahorisonidiga 2040) on koostamisel

PLP tegevuskava territooriumi ruumilise arengu puhul on oluline üleriigilises planeeringus „Eesti 2030+“²⁹ sõnastatud Eesti ruumilise arengu visioon aastaks 2030: Eesti on sidusa ruumistruktuuriga, mitmekesise elukeskkonnaga ja välismaailmaga hästi ühendatud riik. Hajalinnastunud ruum seob tervikuks kompaktsed linnad, eeslinnad ja traditsioonilised külad, väärtustades kõiki neid elamisviise võrdselt ühepalju. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ja hästi sidustatud asulate võrgustik, milleks on vajalik mitmekesise ja valikuvõimalusi pakkuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine töökohtade, haridusasutuste ja teenuste kättesaadavuse tagamine, sh toimepiirkondade sidustamise kaudu.

Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (PÕKa 2030)¹⁵

Arengukava seob tervikuks põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse, toiduainetööstuse ning maa- ja rannapiirkondade arengusuunad. Selle arengukava eesmärgiks on kaasa aidata nende valdkondade konkurentsivõime suurenemisele, toidujulgeolekule, maa- ja rannapiirkondade kestlikule arengule, heale taime- ja loomatervisele, muldade seisundi paranemisele, toiduohutusele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele. Sellega loob PõKa 2030 neis valdkondades lisandväärtuse suurendamise eeldused, võttes arvesse biomajanduse, säästva arengu ja keskkonnavalaseid eesmärke, ning loob võimalusi valdkondadevaheliseks koostööks. Ülaltoodu, eriti maa- ja rannapiirkondade kestlik areng, haakub kõige otsesemalt LEADER-tegevusrühmade, sealhulgas PLP arengu kavandamise ja suunamisega.

Regionaalse arengu tegevuskava (RETK) ja rakendusplaan aastateks 2021-2025 ning regionaalpoliitika programm 2022-2025¹⁶

Peamine regionaalarengut suunav riiklik alusdokument Eestis on 2022. aasta alguseks valminud regionaalse arengu tegevuskava, mis määratleb olulisemad piirkondade vahelist ebavõrdsust väljendavad regionaalse arengu juurprobleemid ning koondab eri ministeeriumite valitsemisalasid hõlmava tegevusplaani nende juurprobleemide leevendamiseks. Riigi regionaalpoliitika eesmärgiks on töötada selle nimel, et inimestel oleks kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond. Seda selleks, et kõik Eesti piirkonnad oleksid kokkuvõttes atraktiivsemad paigad nii elamiseks, töötamiseks, külastamiseks kui ka

¹³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>

¹⁴ <https://planeerimine.ee/ruumiline-planeerimine/yrp/>

¹⁵ <https://www.agri.ee/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>

¹⁶ <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/regionaalpoliitika-kujundamine#Alusdokumendid>

investeeringuks. RETK-i puhul toimub seire nii regioonide (EL NUTS 3) kui ka maakondade tasandil. Antud infot saab üldpildina arvesse võtta PLP tegevuskava territooriumi arengu kavandamisel ja edasise seire puhul.

„Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035“¹⁷
PLP tegevuskava territooriumil ettevõtluse arendamisel on olulised selle arengukava strateegilised eesmärgid, et luua konkurentsivõimelised tingimused tootlikkuse ja heaolu kasvuks ning ühiskonna kestlikkuse tagamiseks teadus- ja arendustegevust, innovatsiooni ja ettevõtlust soosiva tõhusa ja mõjusa poliitika kaudu.

Ettevõtluskeskkonna programm 2022 – 2025¹⁸

Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus kui tulemusvaldkonna eesmärgiks on, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostöös Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Ettevõtluskeskkonna programmi eesmärgiks on, et Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmismahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja ekspordi ning investeeringuid kõigis Eesti piirkondades. Viimane haakub ka maapiirkondade ettevõtluse arendamisega, mis on üks LEADER-tegevusrühmade fookuseid.

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 (2021)¹⁹

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 sisaldab visiooni ja tegevusplaani, kuidas Eesti majandust, riiki ja ühiskonda digitehnoloogia abil järgmise kümnendi jooksul edasi arendada. Arengukava tegevused panustavad läbi selle, et kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad kliimamuutuste mõju, ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis. Digiühiskonna poole liikumisel on „pudelikaelaks“, eriti maapiirkondades, vajajäämised lairiba internetiühenduse taristu osas, sealhulgas nn viimane miil. Viimase paari aasta kogemused koroonakriisi ajal tõid välja arenguhüppe tegemise vajaduse selles valdkonnas, seda ka PLP tegevuskava territooriumil.

Turismistrateegia 2022-2025²⁰

Uue strateegia eesmärk on elavdada turismisektorit COVID-19 kriisist taastumisel ning kasvatada turismiteenuste ekspordi ning lisandväärtust, rõhuga kvaliteedil ja unikaalsel külastajakogemusel. Turismistrateegia 2022-2025 visiooni elluviimiseks on püstitatud eesmärgid kolmes valdkonnas: toote- ja sihtkohaarendus, nõudluse taastamine ja ühenduvus. Teatavasti on Pärnumaa turismi sihtkohana turismivoo poolest teisel kohal Eestis peale Harjumaad. Maakonna turismi- ja puhkemajanduse „lipulaevaks“ on loomulikult keskuslinn Pärnu, kuid ülejäänud maakonna külaliste voost langeb lõviosa PLP tegevuskava territooriumile. Turismi- ja puhkemajanduse väga tugev roll avaldab nii tuntud kaubamärgina „Romantiline rannatee“ kui ka selle valdkonna arengu kavandamise puhul eraldi strateegiana.

¹⁷ <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

¹⁸ <https://www.mkm.ee>

¹⁹ <https://www.mkm.ee/digiriik-ja-uhenduvus/digiuhiskonna-arengukava-2030>

²⁰ <https://www.mkm.ee/uudised/minister-kinnitas-turismi-arengusuunad-aastateks-2022-2025>

„Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030“²¹

Arengukavas lähtutakse sellest, et tarbijatele oleks tagatud mõistliku hinna ja kättesaadavusega energiavarustus, et keskkonnamõjud oleksid aktsepteeritavad ning et see oleks kooskõlas Euroopa Liidu pikaajalise energia- ja kliimapoliitikaga. Samuti peab energiamajanduse arenguplaanide rakendamine olema Eesti majanduse konkurentsivõime seisukohast kõige kasulikum. Lähemas ja keskpikas tulevikus on Eesti energeetika raskuspunkt siirdumas Ida-Virumaalt Lääne-Eestisse, sealhulgas teatud osas ka PLP tegevuskava territooriumile või selle vahetusse lähedusse (Liivi lahe meretuulikutpargid).

Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030) (2019)²²

Arengukava eesmärk on anda Eesti inimestele, ettevõtetele ning ka teistele liikmesriikidele võimalikult täpselt informatsiooni sellest, milliste meetmetega kavatakse Eesti riik saavutada Euroopa Liidus kokku lepitud energia- ning kliimapoliitikat puudutavad eesmärgid. Maapiirkondade energeetikat arvestades tuleb tähelepanu pöörata, et energiajulgeoleku tagamisel hoitakse imporditud energiast sõltuvuse määra võimalikult madalal: hoitakse kohalike kütuste kasutust võimalikult kõrgel (sh suurendatakse kütusevabade energiaallikate kasutust) ning rakendatakse biometaani tootmise ja kasutuse potentsiaali.

Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 (2017)²³

Arengudokument ühtib hästi eespooltoodud energiamajanduse arengukavaga. Strateegiliseks eesmärgiks on Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmiduse ja võime tõstmine kliimamuutuste mõjuga (paremaks) kohanemiseks: see haakub hästi meie territooriumi (ja elanikkonda) ees ootavate väljakutsete ja muutustega. Teatavasti PLP tegevuskava territooriumi (st Pärnumaa) rannik on kogu Läänemere ruumis üks tundlikumaid kliimamuutuste osas: hoiatava näitena võib tuua 09.01.2005 toimunud suurtormi mõju.

„Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“²⁴

Samuti haakub eeltooduga eesmärgiks seatud taastuvate energiaallikate järk-järgult suureneva kasutuselevõtu ja lõpptarbimise kasvatamine kõigis sektorites ning liikumine vähese süsinikuheitega majanduse suunas.

Rahvastiku tervise arengukava 2030 (2020)²⁵

Ühiskonnas on investeringute kõrval üha rohkem hakatud märkama inimeste tähtsustamise poolt – selle heaks näiteks on avanevad ESF kasutamise võimalused. Siinkohal on tähtis rahvastiku tervise arengukava eesmärgid: elanikud (võimalikult tervena) elavad võimalikult kaua (mõõdik - terved elatud aastad) ning nende tervis ja heaolu on hoitud ja toetatud elukeskkonna ja tervisesüsteemi kujundamise kaudu avaliku, kolmanda ja erasektori koostöös. Taustainfona, sellest arengudokumendist tulenevana on hetkel käsil maakondade tervise- ja heaolu profiilide uuendamine (tähtajaks 2022. a lõpp), sama töö on käsil ka KOVides (tähtajaks 30.06.2023).

²¹ <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/energiamaajandus/energiamaajanduse-arengukava>

²² <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/energiamaajandus/energia-ja-kliimakava>

²³ <https://envir.ee/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava>

²⁴ <https://envir.ee/kliimapoliitika-pohialused-aastani-2050>

²⁵ <https://www.sm.ee/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

Sidusa Eesti arengukava 2030 (2021)²⁶

Arengukavaga seatakse eesmärgid ja suunatakse rahvastiku kestlikkuse, kodanikuühiskonna, üleilmse eestluse ning kohanemise ja lõimumise valdkonda, kui ka nendega tihedalt seotud tulemusvaldkondi. Selle arengudokumendi üks eesmärgid on, et rahvastiku- ja lõimumispoliitika on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud ning mõistavad enda rolli ja võimalusi kogukonda ja ühiskonda panustada. Kogukondadele ja kaasamisele panustamine haakub PLP tegevuskava elluviimise põhimõtetega.

Haridusvaldkonna arengukava 2035 (2021)²⁷

Haridusvaldkond laiemalt on teatud mõttes „maa soolaks“ – välisriikidest ja ka Eestist on näiteid, et kuidas oma väikese maakooli püütakse alles hoida nõ viimase padrunini. Selle valdkonna arendamisel PLP tegevuskava territooriumil on aluseks „Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035“ strateegilised eesmärgid: 1) õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel; 2) õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning õpetajate järelkasv on tagatud; 3) õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Heaolu arengukava 2023 (2016)²⁸ – uus on koostamisel²⁹

PLP tegevuskava territooriumil sotsiaalvaldkonna toimimise (sh pidades silmas uuenduslikku Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) võimaluste kaasamist) korraldamisel on tähtsad „Heaolu arengukava 2023-2030“ alljärgnevad poliitikavaldkonnad: laste ja perede heaolu, sooline võrdsus ja võrdne kohtlemine, tööhõive, pikk ja kvaliteetne tööelu, abivajadusele vastav sotsiaalhoolekanne, sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine ning vanemaealiste toetamine. Vananeva ja väheneva rahvastiku, mitmete järjestikuste kriiside ning kvalifitseeritud tööjõu puuduse tingimustes otsitakse jätkusuutlikke, säästlikke ning uuenduslikke lahendusi, et tagada kõigi inimeste potentsiaali maksimaalne kasutamine ja väärtustamine.

Siseturvalisuse arengukava 2030 (2020)³⁰

Elanikele turvalisuse elukeskkonna tagamisel on tähtsaks eesmärgiks, et Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Seetõttu on väga oluline parandada elukeskkonda, vähendada ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagada kiire ja asjatundlik abi. Eespoolt toodu on üha tähtsam praegusel korbarkriisi ajastul.

Kultuuri arengukava 2030 (2021)³¹

Maaelu ei koosne ainult majandusest ja ettevõtlusest, vaid üheks läbivaks teljeks on (viidates Eesti Vabariigi põhiseadusele) ka eesti keele ja kultuuri hoidmine. PLP tegevuskava territooriumi kultuurielu arendamisel lähtutakse sealhulgas pealkirjas märgitud arengudokumendi eesmärgist: Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa

²⁶ <https://www.siseministerium.ee/sidest>

²⁷ <https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035/eesti-haridusvaldkonna-arengukava>

²⁸ <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2016-2023>

²⁹ <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030>

³⁰ <https://www.siseministerium.ee/stak2030>

³¹ <https://kul.ee/kultuur2030>

iga inimese elus. Siinkohal tuleb eraldi ära märkida, et PLP territooriumil asub ÜRO kultuuriorganisatsiooni UNESCO poolt tunnustatud Kihnu kultuuriruum, mis hõlmab meie kahte püüasustusega väikesaart – Kihnut ja Manijat.

Noortevaldkonna arengukava 2035 (2021)³²

Selle arengudokumendi visiooniosas tuuakse olulisena esile, et noored elavad tervislikku ja täisväärtuslikku elu ning on võimestatud muutma kogukonda ja riiki selliselt, et Eestis on maailma parim keskkond kasvamiseks, elamiseks ja eneseteostuseks. Noortel on võimalus olla nähtav eriti maakogukondades. PLP arengu kavandamisel on kõige muu noortega (ja põlvkondade vahetusega) seonduva seas tähtsal kohal noorte ettevõtlikkuse aspekt.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2035 (2021)³³

PLP tegevuskava territooriumil on nii elu- kui ka ettevõtluskeskkonna arendamisel seos selles arengudokumendis sätestatuga kohalikele elanikele ja külalistele kui ka ettevõtetele mugavate, ohutute, kiirete, nutikate ja kestlike liikumisvõimaluste tagamiseks.

6.3 Regionaalsed ja maakondlikud arengudokumendid, uuringud ja maakonnaplaneeringud

Lääne-Eesti biomajanduse arengukava (2021)³⁴

Lääne-Eesti maakondlikud arenduskeskused on algatanud regiooni biomajanduse arengukava koostamise, et selgitada siinsete bioressursside väärimise võimalused lähtuvalt turunõudlusest ja tehnoloogiatest ning arvestades säästliku kasutuse ja keskkonnanahoiu põhimõtteid. Ärivõimaluste selgitamine metsanduse, puidutöötuse, märgalade ressursside, taime- ja loomakasvatuse, vesiviljeluse, biojäätmete ja bioenergia vallas teenib regiooni majandusarengu huvi.

Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+³⁵ - uus koostamisel

PLP tegevuskava territoorium hõlmab ligi pool Pärnu maakonna territooriumist ja ligi veerand rahvastikust. Seetõttu on väga oluline maakonna arengustrateegias kavandatu ja kokkulepitu. Samuti saab taustainfona PLP arengu hindamisel, loomulikult teatud reservatsioonidega, lähtuda sealses arenguseires (Lisa 4) esile toodust. Tähtsad on vaheseire dokumendid ka maakonna arengustrateegia tegevuskava hindamisel. Väga oluline on pidev koostöö EL uue rahastusperioodil teiste partneritega kodumaakonnast, sealhulgas projektide integreerituse aspekte silmas pidades.

Pärnumaa kliimakava 2030³⁶ - koostamisel

Arengudokumendi sisuks on kliimamuutustega kohanemine ja rohepööre ning eeltooduga seonduvad väljakutsed, sh maakonna KOVides. Hõlmab Pärnu maakonna kõiki maaomavalitsusi, st v.a Pärnu linna territoorium. Haakub väga otseselt PLP tegevuskava territooriumiga.

Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiil 2019-2022³⁷ - uus koostamisel

³² <https://www.hm.ee/et/noortekava-2035>

³³ <https://www.mkm.ee/transport-ja-liikuvus/transpordi-tulevik>

³⁴

³⁵ <https://pol.parnumaa.ee/arengustrateegia-parnumaa-2035>

³⁶ <https://pol.parnumaa.ee>

³⁷ <https://parnumaa.ee/uudis/valminud-parnumaa-tervise-ja-heaoluprofiil-ning-tegevuskava-2019-2022/>

Mitmete sidusrühmade koostööna valminud Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiil ning tegevuskava 2019-2022 on strateegiline arengudokument, mille eesmärgiks on kaardistada maakonna elanike tervise olukorda ja seda mõjutavaid tegureid ning juhtida tähelepanu maakonnas ja kohalikes omavalitsustes tehtavate otsuste mõjule elanikkonna tervisele. Tervise- ja heaoluprofiili üldeesmärgiks on maakonna elanike tervena elatud eluea pikenemine enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu.

Pärnu linnapiirkonna strateegia³⁸ - uus koostamisel (nüüd osana maakonna uuendatud arengustrateegiast „Pärnumaa 2035+

Varasem arengudokument hõlmab teatud tegevusi haldusterritoriaalse reformi eelses Pärnu linnas ja sellega vahetult külgnevate valdade (Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna) linnaäärsete asustusüksuste territooriumil. Uus, koostatav linnapiirkonna kava keskendub väiksemale piirkonnale – keskuslinn Pärnule ja mõnele linnaga piirnevale asustusüksusele Tori vallas. Mõlemal on olemas territoriaalset kattuvust PLP tegevuskava territooriumiga.

Pärnu maakonna planeering (kehtestatud 2018 koos tegevuskavaga)³⁹

Riigihalduse minister kehtestas 29.03.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/74 maakonnaplaneeringu Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas, Kihnu vallas, Põhja-Pärnumaa vallas, Pärnu linnas, Saarde vallas, Tori vallas ja osaliselt Lääneranna vallas. Lääneranna valla osa (Lihula ja Hanila vallad), mis paiknes enne 2017. aasta haldusreformi Lääne maakonna haldusterritooriumil, kehtestati 22.03.2018 Lääne maakonnaplaneeringu koosseisus. Territoriaalselt käsitleb antud planeering sealhulgas kogu PLP tegevuskava territooriumi.

Pärnu maakonna planeeringu eesmärk on maakonna ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määramine aastani 2030+. Planeering on loogiliseks jätkuks 21.12.1998 kehtestatud maakonnaplaneeringule ja seda täpsustavatele teemaplaneeringutele. Maakonnaplaneeringus on välja toodud maakonna olulisemad väärtused, mille hoidmiseks ja kasutamiseks on seatud üldised põhimõtted ja tingimused teemade kaupa. Olulisemad teemad, mida maakonnaplaneeringus käsitletakse on asustuse paiknemine, teenuste kättesaadavus ja transpordiühendused, ettevõtlus ja tootmine; looduskeskkonna väärtused, sh väärtuslikud maastikud ja roheline võrgustik; tehniline taristu, kus suur tähtsus on nii rahvusvahelistel kui ka riigi- ja maakonnasisestel ühendusteedel, sadamatel ning turismiettevõtlust toetaval lennuväljal. Maakonnaplaneering on kohalike omavalitsuste üldplaneeringute koostamise aluseks. Sellega on vaja arvestada ka riigi ja kohalike omavalitsuste arengudokumentide koostamisel. Maakonna planeeringul on lisad, sealhulgas Pärnu maakonna ruumilise arengu analüüs.

Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringud:⁴⁰

- Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering (kehtestatud 2017)
- Pärnu maakonnaplaneering „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ (kehtestatud 2018)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramine“ (kehtestatud 2016)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Kilingi-Nõmme – Riia TEC-2 330 kV

³⁸ <https://parnu.ee/linnakodanikule/148-jatkusuutlik-areng/53-parnu-linnapiirkonna-jatkusuutliku-arengu-strateegia-2014-2020>

³⁹ <https://maakonnaplaneering.ee/maakonna-planeeringud/parnumaa/>

⁴⁰ <https://maakonnaplaneering.ee/maakonna-planeeringud/parnumaa/>

- õhuliini trassikoridori asukoha määramine Pärnu maakonnas“ (kehtestatud 2015)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0“ (kehtestatud 2012)
- Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering (kehtestatud 2013)
- Pärnu maakonnaplaneeringu Pärnu jõe teemaplaneering – koostamisel.

Võimalikku koostööd Pärnumaa maapiirkondade arendamisel silmas pidades on oluline ka ülejäänud neljas maakonna territooriumi suuremal või vähemal määral hõlmavas LEADER-tegevusrühmas (MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu, MTÜ Kodukant Läänemaa; MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu, MTÜ Lääne Rannakalanduse Selts) strateegiliselt kavandatu. Siinkohal peetakse silmas hetkel koostatavaid (uuendatavaid) strateegiaid.

6.4 Kohaliku (sh KOV) tasandi arengudokumendid

Pärnu arengukava aastani 2035 ja eelarvestrateegia 2023–2027⁴¹ - uuendamisel hetkel

Väljavõtte visioonist: „Pärnule on omane looduslähedus ja elukeskkonna mitmekesisus. Linn asub looduslikult kaunis piirkonnas, kus metsad, rohealad, meri ja jõed on elukeskkonnaga tihedalt seotud. Rikkalik looduslik eelisseisund ja geopoliitiline asend on Pärnule andnud arengueeldused ning muutnud linna atraktiivseks nii elanikele kui külalistele. Piirkonna ettevõtted, sealhulgas edukas turismi- ja kasvav tööstussektor, panustavad töökohtade loomisesse ning on aktiivsed kaasarääkijad Pärnu linna kui terviku arendamisel. Pärnu ees on mitmeid väljakutseid. Suurim neist on Lääne-Euroopa riikidele omane elanikkonna vähenemine ja vananemine. Lähtume linna arendamisel põhimõttest, et Pärnu oleks ühtmoodi atraktiivne nii külalistele kui senistele ja uutele elanikele, kes valivad Pärnu oma elukohaks kõiki vajadusi arvestava elukeskkonna tõttu.

Elukeskkonna osaks on head liikumisvõimalused ja elanike vajadusi arvestav transpordikorraldus. Peame nii linnadevaheliste kui linnasiseste ühenduste loomisel paremini haarama eri transpordiliike ning parandama linnaruumi liiklust ja liikumisloogikat.

Arengukava koostades kaalusid töörühmad eri arengusuundi, arutades ettevõtluse, elukeskkonna ja avalike teenuste arendamise võimalusi. Nende seast valiti Pärnule sobivaim: arendada kiirelt ligipääsetavat ja kõrge kvaliteediga elukeskkonda, mis annab konkurentsieelise ja on ihaldusväärne nii Riia, Tallinna kui teiste linnade elanikele.“

Pärnu linna energia- ja kliima kava 2030⁴²

Väljavõtte visioonist: „Pärnu on kliimapositiivne – leevendab kliimamõju ja maandab kliimariske.

Arvestades maakasutust on Pärnu juba täna kliimapositiivne ehk seob süsinikku rohkem kui heidab. Sellegipoolest tugevdab Pärnu otseseid kliimapoliitilisi jõupingutusi ja strateegilisi investeeringuid kliimamõju vähendamiseks. Samuti veab Pärnu kohaliku omavalitsusena eest läbimurdeid süsinikuheite vähendamisel ühiselt ettevõtjate, kogukondade ja elanikega ning sekkub valdkondlikkesse arengutesse, et

- vähendada energiatarbimist,
- suurendada taastuvenergia tootmist ning
- tõsta vastupanuvõimet kliimakriisis.

Pärnakad teevad seda

⁴¹ <https://parnu.ee/linnakodanikule/74-est/omavalitsus/arengukavad>

⁴² <https://kliimakava.ee/>

- viies läbi süsteemseid üleminekuid ühiskonnas ja majanduses,
- rakendades tehnoloogilisi uuendusi energeetikas, liikuvuses ja ringmajanduses,
- vähendades oma süsiniku jalajälge mõistliku elulaadi ja tarbijakäitumisega.

Kliimapoliitikat viiakse Pärnus ellu õiglaselt. Suundudes kliimanetraalsusele tõuseb Pärnus ühtlasi linnakvaliteet ja paraneb elukeskkond. Kliimamuutustega, force majeure, tuleb kohaneda: talv lüheneb ja suvi pikeneb, tormid sagenevad. Maapiirkonnas võivad kerkida kliima-energiaküsimused teises võtmes kui linnas, mis eeldab ka teistlaadseid lahendusi.“

Pärnu turismistrateegia 2025⁴³

„Eesmärkideks on: turismi taastamine ja külaliste arvu suurendamine; sihtkoha atraktiivsuse suurendamine: sesoonsuse vähendamine; rohepööre; koostöö ja juhtimine.“

Häädemeeste valla arengukava 2022-2026 ja eelarvestrateegia aastateks 2022-2026⁴⁴

Häädemeeste valla visioon: „Häädemeeste vald on kasvava elanikkonnaga, kultuuripärandit ja elukeskkonda väärtustav hea mainega vald.

Visiooni selgitus: tegus elanikkond – vallas on aktiivsed, uuendusmeelsed ja oma valla hea käekäigu eest seisvad inimesed; kultuuripärandi ja elukeskkonna väärtustamine – vallas on omavahel seotud ajaloo, kultuuripärandi ning looduse hoidmine ja väärtustamine; hea maine – vallas on positiivne maine nii kohalike elanike kui ka ettevõtjate ja puhkajate seas.“

Kihnu valla arengukava 2017-2025⁴⁵

Kihnu valla arenguvision aastaks 2025: „Kihnu on ettevõtliku ja elujõulise püsielanikkonnaga omanäolist loodust, kultuuri järjepidevust ja traditsioonilist elulaadi alalhoidev külalislahke ja iseseisev saarvald.“

Lääneranna valla arengukava 2018-2028⁴⁶

Visioon aastaks 2028: „Lääneranna valla tuleviku kujundamisel on keskseteks võtmesõnadeks inimkesksus ja hoolivus ning tasakaalustatud ning jätkusuutlik areng. Arengute kavandamisel ja suunamisel arvestatakse üksikisikute ning piirkondade soove ja vajadusi, kuid olulisel kohal on valla kui terviku üldisemate eesmärkide seadmine sidusa territoriaalse kogukonna saavutamiseks. Puhtas ja turvalises elukeskkonnas tugeva ja kasvava kogukonnaga ühte hoidev traditsioone väärtustav vald. Vallas on kõigi võimalustega inim- ja peresõbralik elukeskkond, mida iseloomustab eelkõige rahulikkus, turvalisus ja puhas loodus. Lapsed saavad hea hariduse, vanematel on võimalik tööd teha nii kohapeal kui ka kaugemal. Kõik olulised teenused on valla elanikele hästi kättesaadavad. Inimestele meeldib Lääneranna vallas elada.

Ettevõtluseks on loodud mitmekesised võimalused ning kõik on võimalik. Sadamad ja lautrid võimaldavad väljapääsu merele, edukas põllumajandus ja tööstus, arenev turism ja puhkemajandus. Rakendust on leidnud valla asend Lääne-Eesti keskel, töödeldakse ja vääridatakse kohalikke maa- ja loodusvarasid, vald on tuntud mõnusa ja huvitavaid tegevusi pakkuva puhkekojana.“

⁴³ <https://parnu.ee/linnakodanikule/74-est/omavalitsus/arengukavad>

⁴⁴ <https://haademeestevald.kovtp.ee/arengukava>

⁴⁵ <https://kihnu.ee/arengukava5>

⁴⁶ <https://www.laanerannavalid.ee/arengukavad>

Saarde valla arengukava 2018-2028⁴⁷

Visioon aastaks 2028: „Saarde vallas on kõik võimalused õnnelikuks eluks. Koos tegutsedes on loodud elanike eneseteostust võimaldav majanduskeskkond, arengut toetav haridusruum ja tervist tugevdav elukeskkond.“

Tori valla arengukava aastani 2030 ja eelarvestrateegia 2022-2025⁴⁸

Väljavõtte visioonist 2030: „Suured muutused saavad alati alguse väikestest tegudest. Tehes olulisi tegevusi õiges järjekorras, võime kümne aasta pärast rõõmu ja uhkusega tõdeda, et oleme samm-sammult igapäevase Tori hobuse järjekindlusega viinud ellu kõige ambitsioonikama tulevikuvisiooni: Tori vald on eelistatuim elukoht Pärnumaal! See tähendab, et valla elanike arv kasvab, mis omakorda loob püsiva aluse kogu valla jätkuvaks arenguks ja heaoluks.“

7. STRATEEGIA EESMÄRKIDE KIRJELDUS, PÜSTITATAVAD TULEMUSED JA SIHTVÄÄRTUSED

7.1 Visioon 2035

Aastal 2035 on MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevuspiirkond atraktiivsemaid elu-, puhke- ja ettevõtluspiirkondi Läänemere ruumis.

7.2 Strateegia eesmärgid

PLP strateegiliseks eesmärgiks on läbi ettevõtluse arendamise hästitasustatud töökohtade loomine, elukeskkonna ja teenuste kvaliteedi parendamine ning elanike, sh osa-aja elanike ja külastajate arvu suurendamine. Lähtudes PLP tegevuspiirkonna hetkeolukorrast ja SWOT analüüsist ning visioonist valib PLP kolm **prioriteetset** tegevusvaldkonda, mille mõju on statistiliselt võimalik hinnata.

Alljärgnevalt kirjeldatakse soovitavaid eesmäärke (muutusi) ja tegevuse tulemusi aastaks 2027 (ja edasi 2035)

7.2.1 | VALDKOND- Mikroettevõtluse arendamine

Valdkonna eesmärk:

Kohalike ressursside rakendamine ja lisandväärtuse kasvatamine läbi piirkonna mikroettevõtete arendamise. Piirkonna mikroettevõtete uuenduslikkuse ja innovatsiooni suurendamine ettevõtete finantsvõimekuse kasvatamiseks.

Valdkonna alaesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Ettevõtete uuenduslikkuse ja innovatsiooni kasvatamine, koostöö suurendamine teadusasutuste ja tehnoloogiafirmadega toodete arendamisel ja disainis;
2. Rohelise energia (päike, tuul, bio-) tootmise arendamine ettevõtete oma energiakulude katmiseks (va bioenergia).

⁴⁷ <https://saarde.ee/arengukavad>

⁴⁸ <https://www.torivald.ee/arengukava>

3. Biokütuste (biometaan, biodiisel ja bioetanool) ja vesiniku tootmise arendamine ning nende kütuste rakendamine;
4. Kohalikust toorainest toidu tootmise ja pakkumise suurendamine;
5. Kohaliku ümarpuiduressurssi väärindamise suurendamine piirkonnas;
6. Piirkonna elanikele ja ettevõtjatele suunatud teenuste loomine ja arendamine;

Lisaeesmärgid-

1. Ettevõtete jäätmekäitluse arendamine, ringmajandus ja rohelise jalajälje vähendamine;
2. Selliste tehnoloogiate kasutuselevõtt, mis aitavad kaasa jäätmetekke vähendamisele;
3. Kliimaeesmärkidesse panustavate ideede ja lahenduste toetamine;
4. Uute tehnoloogiate rakendamine ettevõtte konkurentsivõime kasvatamiseks;
5. Julgeoleku ja kriisivalmiduse suurendamine;
6. Panustamine biomajandusse;
7. Säästvat metsamajandust arendavad tegevused.
8. Hoonete rekonstrueerimine nende energiakulude vähendamiseks sh hoonete targa kliimajuhtimise rakendamine;

7.2.2 II VALDKOND- Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna loomine

Valdkonna eesmärk:

Avalike teenuste ja huvitegevuste arendamine ja nende kestlikkuse tagamine. Erinevate huvirühmade koostöö suurendamine.

Valdkonna alaeesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Avalikus kasutuses hoonete rekonstrueerimine nende energiakulude vähendamiseks sh hoonete targa kliimajuhtimise rakendamine;
2. Investeeringud avalikus kasutuses hoonete oma rohelise energia (päike, tuul) tootmisse;
3. Kogukondlikku aktiivsuse tõstmine läbi ühistegevuste (ühisüritused, festivalid, teemapäevad jne);
4. Kogukonna elavdamist soodustavate huvitegevuste loomine ja arendamine;
5. Noorte aktiivsust suurendavad tegevused;
6. Noorte ettevõtlusesse kaasamine;
7. Avalike ehitiste baasil kaugtöökohtade loomine;
8. Uutel tehnoloogiatel põhineva kiire internetiga kohaliku sidevõrgu väljaarendamine;
9. Kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine (sh kultuuriobjektid, kultuurilood jne)

Lisaeesmärgid-

1. Kogukonnajulgeoleku ja kriisivalmiduse suurendamine;
2. Ürituste ja sündmuste jäätmetekke vähendamise ja sorteerimise panustavad tegevused;
3. Mittetulundusühingute finantsilist jätkusuutlikust suurendavad tegevused;
4. Kliimaeesmärkidesse panustavate ideede ja lahenduste toetamine.

7.2.3 III VALDKOND- Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus

Valdkonna eesmärk:

Eesmärgiks on turvalise ja omanäolise turismisihtkoha arendamine, mis baseerub koostööl, külalislahkusel ja väärtustatud keskkonnal ning mis on tuntud kogu Eestis ja kaugemalgi.

Valdkonna alaeesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Romantilise Rannatee toit ja toitlustusettevõtted on kvaliteetsed ja kõrgelt hinnatud omapärase köögi ning kohaliku tooraine poolest. Laienenud on kvaliteetse kohaliku toidu tootmine ja saadavus (festivalid, üritused, toidumüügikohad, tootjate iseteenindusmüügikohad, e-poed) Pärnumaa elanikele ja puhkajatele;
2. Piirkonna kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine (sh kultuuriloo salvestised, kultuuriobjektid ja hooned, pärandkultuuri käsitöö jm);
3. Romantilise Rannatee sihtkohtades on omanäolised, sihtkohapõhised ja kestlikud turismitooted nii kultuuri-, toidu- kui loodusturistile;
4. Sesoonsus on vähenenud, lisandunud on madalhooaja tegevusi ja üritusi;
5. Romantilise Rannatee (RR) piirkond on atraktiivne sihtkoht erinevatele huvipõhiste segmentidel ja hinnatud puhkepiirkond rahvusvaheliselt ja siseriiklikult.
6. Romantilise Rannatee turismiteenuste pakkumise suurendamine ja laiendamine.

Lisaeesmärgid-

1. Arenenud on turismialane koostöö teiste Pärnumaa turismi arendamisega seotud organisatsioonidega: sh Pärnu Linnavalitsus, Liivi Lahe Kalanduskogu, MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu, MTÜ Terra Maritima, MTÜ Kodukant Läänemaa, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž jt;
2. RR piirkonna turismitooted on läbimõeldud, jätkusuutlikud ning eristuvad. Suurenenud kestlikult tegutsevate turismiettevõtjate arv;
3. Suurenenud on Romantilise Rannatee nähtavus. RR kaubamärki ja kuvandit kasutatakse valdava enamuse kohalike ettevõtete toodangul ja teenustel. Rajatud on külastajateekonda suunavad viidad ja sihtkohti tutvustavad visuaalset identiteeti kuvavad tähistused;
4. Kogukondade ühisüritused on lingitud Romantilise Rannatee kodulehel www.rannatee.ee;
5. Teemavaldkondade võrgustike ja marsruutide arendamine;
6. Otse tootjalt tarbijale ühistegevus on laienenud;
7. Turismiteenuste pakkumise suurendamine ja laiendamine piirkonnas.

7.3 Püstitatavad tulemused ja sihtväärtused

7.3.1 Ettevõtluskeskkond

Tegevuspiirkonna ettevõtlus on dünaamiline ning majandusstruktuur mitmekesine ja uuenev. Kohapealsele väga heale ettevõtluskliimale annab tuge soodne geograafiline asukoht pealinna Tallinna ja Baltimaade suurima metropoli Riia vahel. Seda on võimendanud erinevate transpordiliikide sünergia tegevuspiirkonnas, alates kiirraudteest Rail Baltica ja lennujaamast kuni sadamateni. Tegevuspiirkonna atraktiivsus kajastub ka välisinvesteeringute voos kui ka ettevõtjate rahuolus. Toimib kolmikheeliksi (*triple-helix*) mudel st mitme (sh akadeemilise) sektori koostöö tegevuspiirkonna majanduse ja ettevõtluse arendamisel. Hoo on sisse saanud kohanemispööre (rohepööre), mille tulemusena on PLP tegevuspiirkonnast saanud ainult rohelist energiat kasutav (ja seda ka eksportiv) regioon.

Mõõdik: regionaalne SKT – osakaal Eesti vastavast näitajast.

7.3.2 Elukeskkond

Edela-Eestis Pärnu maakonnas Liivi lahe rannikul paiknev loodusrikas tegevuspiirkond on tuntud hea elukeskkonna poolest. See kajastub sealhulgas kohalike elanike rahulolus nii avalike teenuste (nt haridus) kvaliteedi ja kättesaadavuse osas. Üks atratiivsuse baromeetreid on kahtlemata siinne kinnisvarahindade tase. Elukeskkonna arendamisel on aina suurem roll kodanikuühiskonnal ja kogukondade initsiatiivil.

Mõõdik: rändesaldo – pidevalt positiivne, nii sise- kui välisrände osas.

7.3.3 Turismi- ja puhkemajandus

Romantilise Rannatee ääres elab kokkuhoidev külalislahke rahvas, siinsed söögikohad pakuvad kohalikku toitu ning suviti toimuvad tuntud ja omanäolised rahvarohked sündmused.

Tegevuspiirkonna külaliste arv kasvab vähemalt sama kiiresti ülejäänud maakonnaga. Kindlasti on väga oluline külaliste rahulolu. Turismi- ja puhkemajanduse arengule annab hoogu juurde soodne asukoht suvepealinn Pärnu vahetus läheduses, ettevõtlik ja külalislahke rahvas ning mitmekesine kultuurimaastik pärandkultuurist kõrgkultuurini. Aja jooksul on üha rohkem hakatud hindama siinset loodusrikkust.

Mõõdik: majutatute ja nende ööbimiste arv – suhtarvuna Pärnumaa vastavatesse näitajatesse.

8. STRATEEGIA MEETMETE LOETELU JA KIRJELDUS

Kohalik tegevusrühm viib strateegiat ellu läbi meetmete. PLP rakendab strateegiaperioodil viite meetet. Igal meetmel on oma sihtgrupp- või tegevus, mis toetab strateegias välja toodud eesmärkide täitmist. Meetmed on:

- I Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine - meede on suunatud PLP tegevuspiirkonna mikroettevõtjate tegevuse ning ettevõtluse toetamisele.
- II Aktiivne kogukond - meede on suunatud elukeskkonna arendamisele ning kogukondliku tegevuse toetamisele.
- III Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus - meede on suunatud kaubamärgi Romantiline Rannatee egiidi all piirkonna turundustegevuse edendamisele.
- IV Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine - meede on suunatud tegevusrühma poolt piirkonna ettevõtjatele ja mittetulundusühingutele korraldatavate sise- ja välisriiklike koostöötegevuste läbiviimise toetamisele.
- V ESF+ - (nimetus ja kirjeldus täiendada)

Meetmeid I-IV rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF). Meedet V rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist (ESF+). Meetmete kirjeldus, mis on toodud strateegia peatükkides 8.1 kuni 8.5, on rakenduskava osa ning rakenduskava on KTR-il õigus vastavalt määrusele “Kohaliku tegevusgrupi toetus ja LEADER-projektitoetus” muuta kaks korda aastas. Käesoleva strateegia kinnitamisega volitab üldkoosolek juhatus muutma strateegiat punktides 8.1 kuni 8.5 nimetatud meetmete kirjelduste osas kui juhatus peab seda vajalikuks strateegia elluviimisel. Strateegia

kinnitamise järgselt muudetud meetmete kirjeldused asendatakse pärast muudatuste kinnitamist strateegia tekstis.

8.1 Meede 1- Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine

1. **Strateegia meetme nimetus**

MEEDE 1 Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

PLP tegevuspiirkonna peamiseks probleemiks on ettevõtjate konkurentsivõime tagamine ja finantsvõimekuse tõstmine. Valdavalt mikroettevõtjad ei suuda omavahenditest piisavalt investeerida ega reageerida muutunud turuolukorrale piisavalt kiiresti, oma teenuseid ja toodangut turustada, napib ressursi uute konkurentsivõimet kasvatavate lahenduste: toodete, tootmisprotsessi jms väljatöötamiseks. Vajadus on toetada tootmise efektiivsuse tõstmist, toote- ja teenuste arendust, teenuste disainimist ja turundust, kohalikule toorainele ja ressursile lisandväärtuse andmist. Piirkonna kaugemates kantides on vähe kohalikele elanikele ja ettevõtetele suunatud erinevaid teenuseid. Vajadus on toetada selliste teenuste loomist ja arendamist.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

PLP tegevuspiirkonnas on arenenud uuenduslik ja hea finantsvõimekusega ettevõtlus. Tegeletakse kohaliku tooraine ja ressursi lisandväärtuse kasvatamisega. Spetsiifilised eesmärgid:

- 3.1. tegevuspiirkonnas kohalikule toorainele ja ressursile on antud lisandväärtust;
- 3.2. kasutusele on võetud uuenduslikke lahendusi;
- 3.3. teenuste, toodete kvaliteet ja kättesaadavus on paranenud.

4. **Toetatavad tegevused**

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse § 27, 28, 30, 32 toodud nõuetest):

- 4.1. Tootmis- või teenindushoonete, -rajatiste, -taristu (sh uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamine) ehitamine, rekonstrueerimine, renoveerimine;
- 4.2. Seadmete, masinate (v.a mootorsõidukid, sh ka ATV) ja infotehnoloogiliste lahenduste ja tarkvara hankimine;
- 4.3. Investeeringud taastuvenergia tootmisse ja energiaturvalisusse ning tõhususe tagamiseks;
- 4.4. Toodete, teenuste arendamine, turundamine ja disain, kvaliteedi tõstmine ning sh ühistöö teadusasutuste ning tehnoloogiafirmadega prototüüpide loomisel;
- 4.5. Teostatavusuuringu koostamine.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

- 5.1. Meetme sihtgrupp on tegevuspiirkonnas vähemalt kuus kuud tegutsev alla 10 töötajaga (taotluse esitamise ajal) ettevõtja (AS, OÜ, FIE) ja SA.

- 5.2. Meedet rakendatakse PLP tegevuspiirkonnas: Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid).

6. Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale

- 6.1. Lisaks Leader määruse § 37 ja § 42 nõuetele on kohaliku tegevusgrupi poolt kehtestatud taotlejale täiendavad tingimused meetme raames:
- 6.1.1. Meedet rakendatakse tootmise mitmekesistamisel mittepõllumajanduslikul suunal;
 - 6.1.2. Roheenergia tootmist toetatakse kui toodetavat energiat tarbitakse ennekõike taotleja ettevõttes;
 - 6.1.3. Projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik;
 - 6.1.4. Taotleja võib esitada taotlusvoorude ühe projektitaotluse;
 - 6.1.5. ~~Katseprojektide tulemusi prototüüpide loomisel tuleb tutvustada avalikkusele;~~
- 6.2. Kohalik tegevusgrupp võib rakenduskavas sätestada muid täiendavaid nõudeid. Lisaks Leader määruse § 37 nõutud dokumentidele peab Taotluse esitamisel projektitaotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusgrupi kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas järgmised dokumendid:
- 6.2.1. Hinnapakkumus (hinnapakkumused);
 - 6.2.2. Pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus;
 - 6.2.3. Sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
 - 6.2.4. Toetatava tegevuse või investeringu eesmärkide kirjeldus PLP hindamiskriteeriumite lõikes, maksimaalselt kuni kaks A4 lehekülge;
 - 6.2.5. Äriühingu puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta kinnitatud majandusaastaruande või kontserni puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta konsolideeritud aruande ärakiri ja FIE-1 Maksu- ja Tolliametile esitatud tuludeklaratsiooni E-vorm.
 - 6.2.6. MTÜ, SA esitab mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga liikmete nimekirja, v.a usulised ühendused.
 - 6.2.7. MTÜ, SA esitab eelmise majandusaasta tulude päritolu jaotuse, ja kalendriaasta tulu prognoosi, millest nähtub avaliku sektori (riigi, kohaliku omavalitsuse või nende ühenduse, muu avalik-õigusliku juriidilise isiku) toetuse osakaal.

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 20% 30%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad täielikult/osaliselt/ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendatus - osakaal 20%: Projektitaotluses äriidee on loogiline. Luuakse uusi tooteid, teenuseid, sh kogukonnateenuseid.

- 7.3. Mõju - osakaal 20%: Mõeldud on tulevaste kulude optimeerimisele (nt energiasäästumeetmed, oma energia tootmine, uute ja rekonstrueeritud hoonete energiaklass jms). Projekti rakendamine mõjutab taotleja majandustegevust. ~~Tegevuspiirkonnas tehakse koostööd.~~ Mõjud piirkonnale, ääremaastumisele. Projekti elluviimise realistlikkus - projekti idee on teostatav. Rakendamise ajakava on realistlik. Taotlejal on näidatud finantsiline võimekus projekt ellu viia. Säilitatakse olemasolevaid või luuakse uusi töökohti. Läbimõeldud toodete, teenuste turundamine.
- 7.4. Uuenduslikkus- osakaal 10%:
- 7.4.1. Uuenduslik tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil;
- 7.4.2. Uuenduslik tegevus lisandub KOVi tasandil;
- 7.4.3. Uuenduslik tegevus lisandub taotleja tasandil;
- 7.5. Omaosaluse suurus - osakaal 10%:
- 7.5.1. Omafinantseering ületab meetmes nõutavat määra vähemalt 20%;
- 7.5.2. Omafinantseering ei ületa nõutavat määra.
- 7.6. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008.a
- 7.7. Noor ettevõtja - osakaal 5%: Füüsilisest isikust ettevõtja, osahinguga või aktsiaseltsi kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat.

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määra

- 8.1. Euroopa Liidu vahendite kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid.
- 8.2. Toetust antakse taotlejale kuni 60 protsenti toetavate tegevuste abikõlblike kulude maksumusest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid. Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamiseks antakse projektitoetust kuni 90 protsenti abikõlblikest kulude maksumusest. Projektitoetuse minimaalne määra on 15 % toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.
- 8.3. Maksimaalne projektitoetus taotlusvoorus ühe taotleja kohta on 60 000 eurot ja minimaalne 2000 eurot, võttes lisaks arvesse PLP jooksva aasta rakenduskava ja kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.
- 8.4. Kulude abikõlblikkus ja mitterahaline omafinantseering on reguleeritud projektitaotluse esitamise hetkel kehtivas maaeluministeriumi LEADER määruses.
- 8.5. Kulud peavad olema selgelt põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud eesmärgi saavutamiseks. PLP-l on õigus teostada taotleja juures investeeringuobjekti suhtes paikvaatlust.

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

- 9.1. Väljundindikaatorid:
- 9.1.1. Ettevõtlusele suunatud projektide arv.
- 9.1.2. Ettevõtlusele suunatud projektide toetussumma.
- 9.1.3. Ettevõtlusele suunatud projektide kogusumma.
- 9.1.4. Ettevõtluse ühisprojektide arv.

- 9.1.5. Ettevõtluse ühisprojektide toetussumma.
- 9.1.6. Ettevõtluse ühisprojektide kogusumma.
- 9.1.7. Kohalike ressursside, sh kohalik toit töötlemisel lisandväärtust andnud projektide arv.
- 9.1.8. Kohalike ressursside, sh kohalik toit töötlemisel lisandväärtust andnud projektide toetussumma.
- 9.1.9. Noorte ettevõtjate projektitoetuste arv.
- 9.2. Tulemusindikaatorid:
 - 9.2.1. Projektide tulemusena loodud uued ja säilitatud töökohad (vähemalt 165).
 - 9.2.2. Noorte (kuni 40-aastaste) ettevõtjate poolt teostatud projektide arv (vähemalt 50)
 - 9.2.3. Ettevõtjate koostöös teostatud töötlemise, turundamise ühisprojektide arv (kuni kolm).
 - 9.2.4. Uuenduslikke tooteid, teenuseid loonud projektide arv (vähemalt 115).
 - 9.2.5. LEADER meetmest esmataotlejate arv (vähemalt 20).
- 9.3. Mõjuindikaatorid:
 - 9.3.1. Keskmise brutopalk.
 - 9.3.2. Tööhõive.
 - 9.3.3. Innovaatiliste ettevõtlustegevuste arv.
 - 9.3.4. Ettevõtjate ühisprojektide arv.

8.2 Meede 2 Aktiivne kogukond

1. **Strateegia meetme nimetus**
MEEDE 2 Aktiivne kogukond
2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

Tegevuspiirkonna peamine probleem on elanikkonna vähenemine. ~~PLP paljudes kantides napib teenuseid, kuna need ei ole hõreda asustuse tõttu tasuvad või ei ole neid veel jõutud arendada.~~ Piirkonnas on vajadus külade-kantide identiteedi tugevdamise järele. Lahenduseks on kogukondade poolt korraldatavad sündmused, kompleksed kogukonna elavdamise tegevused ja nutikad transpordi lahendused (näiteks pakiautomaadid) sh lühikeste tarneahelate korraldamine. Vastavate teenuste korraldamine loob võimaluse koos käia renoveeritud avalikus kasutuses olevates hoonetes, tõstab elukvaliteeti, vähendab elanike kulutusi teenuse hankimisel ja annab kohapeal täiendavat tööhõivet.

Kogukondade rahaline võimekus ja teadmised ei ole piisavad, et projektitoetuseta käivitada kestlike tegevusi kogukonna elavdamiseks. Paljudesse piirkondadesse ei ulatu kiire internet, mis on kogukondades elukvaliteedi ja kogukonnateenuste pakkumisel oluliseks eeltingimuseks, sh avalikus kasutuses olevates hoonetes. Kogukonnakeskused saavad kaasa aidata kohaliku toodangu jõudmisele oma piirkonna inimesteni.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

PLP tegevuspiirkond on hea elukeskkonnaga ning piirkonna kogukonnad on tugevad ja jätkusuutlikud.

Spetsiifilised eesmärgid:

- 3.1. piirkonnas on välja arendatud kogukonna vajadustest lähtuvad kogukonda elavdavad tegevused;
- 3.2. piirkondlikud eripärad on rakendatud elukeskkonna kujundamise hüvanguks;
- 3.3. kogukondade koostöö ja ~~noorsootöö~~ on aktiveerunud;
- 3.4. piirkonda on lisandunud noorte huvitegevusi ja aktiveerunud on noorte ettevõtlikus.

4. **Toetatavad tegevused⁴⁹**

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse § 28, 30, 32 toodud nõuetest):

- 4.1. Avalikus kasutuses olevate hoonete renoveerimise ja rekonstrueerimisega seotud investeeringud;
- 4.2. Avalikus kasutuses olevate rajatiste korrastamine, ehitamine, rekonstrueerimine ja objektide tähistamine;
- 4.3. Seadmete, tarvikute, masinate ja tarkvara soetamine;
- 4.4. Noorte ja laste ettevõtlikkust ning aktiivsust arendavad tegevused;
- 4.5. Kogukonna ühistegevust, ~~kogukonnateenuste~~ rakendamist ja kogukonna elavdamist soodustavad huvitegevused;
- 4.6. Uue põlvkonna elektroonilise side võimaluste laiendamine ja kaugtöökohtade loomine;
- 4.7. Ühisprojektide elluviimine.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

- 5.1. Meetme sihtgrupp on KOV, kohalik tegevusgrupp, vähemalt kuus kuud tegutsev MTÜ või SA.
- 5.2. Toetust rakendatakse PLP tegevuspiirkonnas: Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid).

6. **Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale**

- 6.1. Lisaks LEADER määruse § 37 ja § 42 nõuetele on kohaliku tegevusgrupi poolt kehtestatud taotlejale täiendavad tingimused meetme raames:
 - 6.1.1. Projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik;
 - 6.1.2. Uute hoonete ehitamine ei ole abikõlblik;
 - 6.1.3. Maa ja kinnisvara ostmise ei ole abikõlblik;
 - 6.1.4. Mootorsõidukite, sh ATV soetamine ei ole abikõlblik, va vabatahtlikele päästjate eriotstarbelised sõidukid;
- 6.2. Kohalik tegevusgrupp võib rakenduskavas sätestada muid täiendavaid nõudeid.

⁴⁹ Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeeringuid. Eraldi tuuakse välja investeeringud, mille puhul on lubatud taotleda projektitoetust mitmes etapis ja võtta investeering sihtotstarbelisse kasutusse § 42 lõike 7 punktis 1 sätestatud pikema tähtaja jooksul. Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeeringuid.

- 6.3. Lisaks LEADER määruse § 37 nõutavatele dokumentidele peab projektitaotleja Taotluse esitamisel selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusgrupi kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas esitama järgmised dokumendid:
- 6.3.1. Teadmussiirde projektis peab koolitaja esitama asjakohast suutlikkust tõendavas dokumendis andmed asjakohase töökogemuse kohta;
 - 6.3.2. Hinnapakumused (hinnapakumused) v.a. ühisprojektid;
 - 6.3.3. Pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus v.a. ühisprojektid;
 - 6.3.4. Sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
 - 6.3.5. Toetatava tegevuse või investeeringu eesmärkide kirjeldus PLP hindamiskriteeriumite lõikes, maksimaalselt kuni 2 A4 lehekülge;
 - 6.3.6. MTÜ, SA esitab mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga liikmete nimekirja, v.a. usulised ühendused;

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale meetme eesmärkidele ja rakenduskavale-osakaal 30%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/ ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendatus- osakaal 15% Projektitaotlus on kooskõlas taotleja ja valla arengukavade ning tegevuskavadega. Projekt on taotlejale vajalik. Luuakse, arendatakse uusi kogukonda elavdavaid tegevusi, kogukonnateenuseid, avalikkusele, kogukonnale suunatud ühistegevusi.
- 7.3. Realistlikkus- osakaal 15%: Projekti idee on teostatav. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju ja sihtgruppide kaasamine- osakaal 15%: On olemas plaan objekti halduskulude katmiseks. On mõeldud tulevaste kulude optimeerimisele (nt energiasäästumeetmed, rekonstrueeritud hoonetel energiaklass jms). Projekti rakendamine mõjutab taotleja majandustegevust. Tehakse koostööd piirkonnas. Mõjud piirkonnale, ääremaastumisele, kogukonnale. Kaasatakse kogukonda, sihtgrupe.
- 7.5. Uuenduslikkus- osakaal 15%
Uuenduslik	tegevus	lisandub	tegevuspiirkonna	tasandil.
Uuenduslik	tegevus	lisandub	KOV	tasandil.
- Uuenduslik tegevus lisandub taotleja tasandil.
- 7.6. Taotleja ja sihtrühm on noored- osakaal 5%: Taotleja kõik juhatuse liikmed on nooremad kui 26 aastat (26 k.a taotlemise hetkel).
- 7.7. Esmataotleja- osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008a (ühelt esmataotlejalt mitme projekti esitamise korral samas taotlusvoorus saab punkte projektitaotlus vastavalt taotleja eelistusele).

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määrid

- 8.1. Toetuste andmisel kehtivad kõik riigiabi piirangud.
- 8.2. Toetust antakse kuni 90 protsenti toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblikest kuludest.

- 8.3. Taristuinvesteeringu, välja arvatud uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu tegemiseks projektitoetuse taotlemise korral antakse projektitoetust kuni 60 protsenti investeeringu abikõlblikest kuludest.
- 8.4. Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamiseks antakse projektitoetust kuni 90 protsenti abikõlblikest kuludest.
- 8.5. Maksimaalne investeeringu projektitoetus ühes taotlusvoorus on 30 000 eurot ja minimaalne 1 000 eurot ning maksimaalne mitteinvesteeringu projektitoetus 15 000 eurot ja mitteinvesteeringu minimaalne projektitoetus 1000 eurot, võttes lisaks arvesse PLP jooksva aasta rakenduskava.
- 8.6. Kulude abikõlblikkus ja mitterahaline omafinantseering on reguleeritud taotluse esitamise hetkel kehtivas maaeluministeriumi LEADER määruses.
- 8.7. Abikõlblikud kulud peavad olema selgelt põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud tegevused eesmärgi saavutamiseks ning PLP strateegia meetme eesmärkide täitmisega seonduvad.
- 8.8. Meede sisaldab oskuste omandamise, arendamise tegevusi ja investeeringuid.
- 8.9. Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid.
- 8.10. Abikõlblik on projektijuhtimine sihtasutustele, mittetulundusühingutele ühisprojektides.
- 8.11. Üks taotleja saab esitada taotlusvoorus korraga kaks projektitaotlust, millest ainult üks projekt saab olla investeeringu projektitoetuse taotlus (ka ühisprojekt on projektitaotlus).

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

- 9.1. Väljundindikaatorid:
 - 9.1.1. Meetmesse esitatud projektide arv;
 - 9.1.2. Toetust saanud projektide arv ja toetussumma;
 - 9.1.3. Tervisekäitumist suunavad, sh kohalikku toitu propageerivate projektide arv ja toetuse summa;
 - 9.1.4. Meetmesse esitatud ühisprojektide arv ja toetuse summa.
- 9.2. Tulemusindikaatorid:
 - 9.2.1. Kogukonna elavdamiseks tegevuste arv on kasvanud (vähemalt 70);
 - 9.2.2. Avalikus kasutuses olevatesse hoonetesse on lisandunud uusi noorte suunatud tegevusi (vähemalt 25);
 - 9.2.3. Arendatud on kogukonna, kandi identiteeti tugevdavaid avalikkusele suunatud ühistegevusi; piirkondlikke tunnusüritusi (vähemalt 20);
 - 9.2.4. LEADER programmist esmataotlejate arv (vähemalt 25);
 - 9.2.5. Ühisprojektide arv (vähemalt 20).
- 9.3. Mõjuindikaatorid:
 - 9.3.1. Toetatud projektide kasusaajate rahulolu uuringute arv;
 - 9.3.2. Ühistegevuses osalevate noorte arv;
 - 9.3.3. Noorte ühistegevuste arv;
 - 9.3.4. Kogukonda elavdavate tegevuste arv;

8.3 Meede 3 Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus

1. **Strateegia meetme nimetus**

Meede 3 Romantilise Rannatee (edaspidi RR) ühistegevus ja turundus

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

PLP eripäraks paiknemine pikal rannajoonel kahel pool suvepealinna Pärnut. ~~Samas on~~ Piirkonnas on vähe hooajaväliseid turismiteenuseid. Piisavalt ei ole viitasid ega infopunkte, napib kohalikke teenuseid ja peredele ning üksikkülastajatele sobivat majutust-toitlustust. Vaja on parandada piirkonna ettevõtjate, mittetulundusühingute ja kohalike omavalitsuste koostöös tegevuskeskkonda viies ellu Romantilise Rannatee turundusstrateegiat; luua uusi tooteid, teenuseid ja tõsta loodud toodete ja teenuste kvaliteeti, muutes Romantilise Rannatee kliendile juurdepääsetavamaks, sõbralikumaks ja tuntumaks.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

Külastajate arv Romantilisel Rannateel Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid) on kasvanud.

Spetsiifilised eesmärgid on:

- 3.1. lisandunud on ühistegevusi;
- 3.2. puhkekeskkond on parendatud;
- 3.3. paranenud on kogukondade, ettevõtete ja organisatsioonide koostöö;
- 3.4. lisandunud on uusi turismiteenuseid;
- 3.5. kohalikul toidul põhineva turismi arendamine;

4. **Toetatavad tegevused⁵⁰**

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse § 28, 30, 32 toodud nõuetest):

- 4.1. RR turundusstrateegiast lähtuvate investeeringute, ühisprojektide ja sündmuste korraldamine;
- 4.2. Kohaliku toidu ühisturundus (otse-tootjalt-tarbijale), sh RR toodete ja teenuste arendamiseks seadmete, vahendite ostmine;
- 4.3. Infoseminarid, õppereisid, koolitused;
- 4.4. Romantilise Rannatee piirkonna mõju-, külastus- ja muud turismivaldkonna uuringud;
- 4.5. Madalhooaja turismiteenuste arendamine;
- 4.6. Turismisihtkohtade ja objektide nähtavuse suurendamine sh viidastamine jms;
- 4.7. Kohalikul toidul põhinevate teenuste loomine;

(täiendada)

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

⁵⁰ Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeeringuid. Eraldi tuuakse välja investeeringud, mille puhul on lubatud taotleda projektitoetust mitmes etapis ja võtta investeering sihtotstarbelisse kasutusse § 42 lõike 7 punktis 1 sätestatust pikema tähtaja jooksul. Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeeringuid.

5.1. Meetme sihtgrupp tegevuspiirkonnas on KOV, kohalik tegevusrühm, vähemalt kuus kuud tegutsev SA, MTÜ ja ettevõtja.

6. Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh. dokumendid , mida peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse esitamisel)

6.1. Lisaks LEADER määruse § 37 ja § 42 nõuetele on kohaliku tegevusgrupi poolt kehtestatud taotlejale täiendavad tingimused meetme raames:

- 6.1.1. Abikõlblik on projektijuhtimine sihtasutustele, mittetulundusühingutele ühis- ja koostöö projektides.
- 6.1.2. Kulude abikõlblikkus ja mitterahaline omafinantseering on reguleeritud taotluse esitamise hetkel kehtivas maaeluministeriumi LEADER määruses.
- 6.1.3. Abikõlblikud kulud peavad olema selgelt põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud tegevused eesmärgi saavutamiseks ning PLP strateegia meetme eesmärkide täitmisega seonduvad.
- 6.1.4. Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid.
- 6.1.5. Taotleja võib esitada taotlusvooru kuni kaks projektitaotlust, millest üks on ühisprojekt (sh partner ühisprojektis).
- 6.1.6. Projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik.
- 6.1.7. Ettevõtja saab meetmest taotleda toetust: a) virtuaaluuridele b) maamärkide rajamisele c) sündmuste elluviimisele.
- 6.1.8. Kohalik tegevusgrupp võib rakenduskavas sätestada muid täiendavaid nõudeid.

6.2. Lisaks LEADER määruse § 37 nõutud dokumentidele peab Taotluse esitamisel projektitaotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusgrupi kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas järgmised dokumendid:

- 6.2.1. hinnapakumused (hinnapakumused) v.a. ühisprojektid;
- 6.2.2. pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus v.a. ühisprojektid;
- 6.2.3. sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
- 6.2.4. toetatava tegevuse või investeeringu eesmärkide kirjeldus kuni 2lk A4 meetme hindamiskriteeriumite lõikes;
- 6.2.5. MTÜ, SA esitab mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga liikmete nimekirja, v.a. usulised ühendused;
- 6.2.6. Äriühingu puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta kinnitatud majandusaasta aruande või kontserni puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta konsolideeritud aruande ärakiri ja FIE-I Eesti Maksu- ja Tolliametile esitatud tuludeklaratsiooni E-vorm.
- 6.2.7. MTÜ, SA esitab eelmise majandusaasta tulude päritolu jaotuse ja kalendriaasta tulu prognoosi, millest nähtub avaliku sektori (riigi, kohaliku omavalitsuse või nende ühenduse, muu avalik-õigusliku juriidilise isiku) toetuse osakaal.

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 25%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/vastavad osaliselt/ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendus - osakaal 20%: Projektitaotlus on kooskõlas Romantilise Rannatee turundusstrateegiaga, tegevuskavaga. Luuakse, arendatakse uusi avalikkusele suunatud objekte, ühistegevusi, tooteid, teenuseid.
- 7.3. Realistlikkus - osakaal 10%: Projektitaotlus on korrektselt ette valmistatud – olemas vajalikud load, projektid jms. Projektitaotluse äriidee on realistlik. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Projekti rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju piirkonnale - osakaal 15%: Projektitoetuse tulemusena muutub Romantiline Rannatee visuaalsemaks. On olemas plaan kuidas katta objekti haldamise kulused. Mõeldud on tulevaste kulude optimeerimisele (näiteks energiasäästumeetmeid, rekonstrueeritud hoonetel energiaklass jms). Projekti toetuse rakendamine mõjutab kohaliku tasandi valitsemise edendamist. Mõju tegevuspiirkonnale. Turundatakse uusi tooteid, teenuseid.
- 7.5. Uuenduslikkus - osakaal 10%:
 - 7.5.1. Uuenduslik tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil.
 - 7.5.2. Uuenduslik tegevus lisandub KOV tasandil.
 - 7.5.3. Uuenduslik tegevus lisandub taotleja tasandil.
 - 7.5.4. Uuenduslikku tegevust ei lisandu
- 7.6. Ühisprojekt(koostööprojekt) - osakaal 15%
 - 7.6.1. Projektitaotlusele on kaasatud partnerid rahvusvahelisel tasandil.
 - 7.6.2. LEADER tegevusrühma sees vähemalt kolme organisatsiooni või tegevusgrupi projektitaotlus avaldab mõju kogu tegevusgrupi tegevuspiirkonnale.
 - 7.6.3. LEADER tegevusrühma sees vähemalt kahe organisatsiooni ühine projektitaotlus.
- 7.7. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008.a (ühelt esmataotlejalt mitme projekti esitamise korral samas taotlusvoorus saab punkte projektitaotlus vastavalt taotleja eelistusele).

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Toetust antakse MTÜ, SA ja KOV meetmes kuni 90 protsenti abikõlblike kulude maksumusest, ettevõtjale (EV) kuni 60 protsenti toetavate tegevuste abikõlblike kulude maksumusest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.
- 8.2. Projektitoetuste taotluste maksimaalne toetussumma on 60 000 eurot ja minimaalne 1000 eurot
- 8.3. Taristuinvesteeringu korral antakse projektitoetust kuni 60 protsenti investeeringu abikõlblikest kuludest.
- 8.4. Meetme puhul rakenduvad vähese tähtsusega riigiabi reeglitest tulenevad piirangud.

- 8.5. Ühisprojektitaotluses on taotlejaks vähemalt kaks juriidilist isikut, kes tegutsevad kahe- aastase tegevuskava alusel ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusgrupp.

9. **Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused**

- 9.1. Väljundindikaatorid:
- 9.1.1. RR eripärale suunatud ühisprojektide arv.
 - 9.1.2. RR eripärale suunatud ühisprojektide toetussumma.
 - 9.1.3. RR eripärale suunatud ühisprojektide kogusumma.
 - 9.1.4. Koostööprojektide arv.
 - 9.1.5. Koostööprojektide toetussumma.
 - 9.1.6. Koostööprojektide kogusumma.
 - 9.1.7. Ühisprojektide arv.
 - 9.1.8. Ühisprojektide toetussumma.
 - 9.1.9. Ühisprojektide kogusumma.
- 9.2. Tulemusindikaatorid:
- 9.2.1. Romantilise Rannatee turundamist ja mainekujundust edendavaid projekte (6 projekti).
 - 9.2.2. Romantilise Rannatee nähtavuse suurendamine, koostöös Terra Maritimaga.
 - 9.2.3. Romantilise Rannatee eksponeerimine messidel ja sündmustel 2017-2025.
 - 9.2.4. Oskuste omandamisega, sh toidukvaliteediga seotud koolituste arv (18 koolitust) sündmust
 - 9.2.5. Parendatud, rajatud avalike pääsude (viidad, puhkekohad) arv kallasrajani (9 projekti).
 - 9.2.6. Läbiviidud kohaliku toidu maitseelamuste, turundusürituste arv (9 üritust).
 - 9.2.7. Koostööprojektide arv (5-7 projekti). Ühisprojektide arv 3.
 - 9.2.8. Ühisprojekt või uuring Tartu Ülikooli Pärnu kolledži (TÜPK) turismikompetentsikeskusega arv (2 projekti).
- 9.3. Mõjuindikaatorid:
- 9.3.1. RR kodulehekülje külastatavus
 - 9.3.2. RR teenuste arvu kasv
 - 9.3.3. RR võrgustiku liikmete arv.

8.4 Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine

1. **Strateegia meetme nimetus**

Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

PLP asendist ja ressursibaasist tingituna on esmane rahvusvahelise koostöö ja turismiturunduse suund Läti ja Riia kui Baltimaade suurim turismiturg. Mitte vähem oluline ei ole aga ka Soome ja Rootsi piirkond. Vaja on üha enam töötajaid, kes suudavad rahvusvahelises keskkonnas hakkama saada. Venemaal on jätkuvalt palju Pärnut ja selle lähialasid tundvaid ja väärtustavaid inimesi. Hoolimata keerulisest poliitilisest olukorrast

on ilmselt väärtuslik juba põlvkondade kaupa Pärnu piirkonnale lojaalsete puhkajatega kontaktide hoidmine.

Arvestades Rail Balticu rajamist, millega paraneb juurdepääs Kesk-Euroopasse, ja Euroopa elanikkonna vananemisega 20 aasta tulevikus, mis kasvatab kordades nõudlust tervise- ja pansionaaditeenuse järele, siis on strateegiline sidemete loomine ja tugevdamine Poola ja eriti Saksamaa partneritega (uute koostöösidemete loomisel) ning kohapeal vastava (keele-) ja kultuurioskuste arendamine oluline.

Turismi arendamisel, eriti noortel ettevõtjatel on vajaka oskustest erinevate teenuste pakkumisel, piirkonna eripärase käsitöö turundamisel nii siseriiklikult kui piiriülevalt, toodete ja teenuste disainialaste oskuste arendamisel, millele lahendamisele saab kaasa aidata käsitöömeistrite koostööprojekti Julge Unistada jätkumine.

Õppimine teiste kogemustest aitab kaasa piirkonna ühistegevuse arendamisele ning koostöö Pärnu Linnavalitsuse, SA Pärnumaa Arenduskeskuse, MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu, MTÜ Eesti Maaturismi, MTÜ Hiidlaste Koostöökogu, MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu ning Tartu Ülikooli Pärnu kolledžiga, Tartumaa Sibulatee ja Põlvamaa Uma Mekk ja teiste võrgustikega loob eeldused innovaatiliste kogemuste rakendamiseks PLP tegevuspiirkonnas.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

Tegevuspiirkonna ettevõtjate ja mittetulundusühingute riigisisene ja rahvusvahelise suhtlemise võimekus on paranenud.

4. **Toetatavad tegevused⁵¹**

PLP meetmes lubatud tegevused (LEADER määruse § 28, 29, 30, 32 toodud nõuetest):

4.1. Piiriülese koostöö ettevalmistavad tegevused, rahvusvaheline koostöö.

4.2. Riigisisene koostöö.

4.3. Mainekujundusega seotud tegevused.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

Strateegia meetme sihtrühmaks on kohalik tegevusrühm

6. **Kohaliku tegevusrühma nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh. dokumendid, mida peab projektitoetuse taotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas taotluse esitamisel)**

Lisaks LEADER määruse § 37 ja § 42 nõuetele on kohaliku tegevusgrupi poolt kehtestatud täiendavad tingimused meetme raames:

6.1. **Riigiseste koostööprojektide temaatika:**

6.1.1. **Kohalik toit kättesaadavaks MTÜ Kodukant Läänemaa ja MTÜ Hiidlaste Koostöökoguga;**

⁵¹ Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeringuid. Eraldi tuuakse välja investeringud, mille puhul on lubatud taotleda projektitoetust mitmes etapis ja võtta investering sihtotstarbelisse kasutusse § 42 lõike 7 punktis 1 sätestatud pikema tähtaja jooksul. Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeringuid.

- 6.1.2. Mulgi Märgi tunnustussüsteemi ja tegevusgruppide koostöö arendamine.
- 6.1.3. Eesti Toiduteel osalemine koostöös MTÜga Eesti Maaturism ja MTÜ Liivi Lahe Kalanduskoguga;
- 6.1.4. Piirkonna ühisturundus ja tootearendus koostöös MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu ja MTÜ Mulgimaa Arenduskojaga ning SAGA Pärnumaa Turism;
- 6.1.5. OFF-GRID: Renewable Energy DIY for rural development-"Võrgust vaba energiatootmine DIY: taastoodetava energia kasutamine maamajanduse arendamiseks" koostöös Läti(juhtivpartner), Leedu, Soome, Rootsi + jätkuprojekt;
- 6.1.6. „Rahvusvahelise konverentsi LINC 2019 korraldamine Eestis“, koostöös Kodukant Läänemaa, Roheline Jõemaa ja Mulgimaa Arenduskoda tegevusgruppidega;
- 6.1.7. „Piirkonna ühisturundus“ koostöös MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu ja MTÜ Mulgimaa Arenduskojaga ning Pärnu Linnavalitsusega.
- 6.1.8. Muud juhatuse poolt algatatud ja üldkoosoleku poolt kinnitatud koostööprojektid.

6.2. Piiriüleste koostööprojektide temaatika:

- 6.2.1. Käsitöömeistrite töötoad Sloveenias ja Eestis.
- 6.2.2. Kohaliku tasandi ja Leader koostöökogemused Eesti, Läti, Leedu Leader KTG-des.
- 6.2.3. Mulgi Märgi tunnustussüsteemi ja tegevusgruppide koostöö arendamine koostöös MTÜ Mulgimaa Arenduskojaga kogemuste omandamine LINC konverentsidel.
- 6.2.4. Muud juhatuse poolt algatatud ja üldkoosoleku poolt kinnitatud koostööprojektid.

6.3. Meede on suunatud kohaliku tegevusgrupi arendamisele. Meede on avatud jooksvalt. Projektitaotlused ja ettevalmistavad tegevused ning piirmahud kinnitatakse PLP üldkoosolekul. Koostööprojekte ei hinnata, projektitaotluse esitamise otsuse võtab vastu PLP üldkoosolek.

6.4. Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud on reguleeritud taotluse esitamise hetkel kehtiva maaeluministri LEADER meetme määrusega. Selgitamaks välja, kas taotleja on hankija RHSi mõistes, on täiendavalt vajalik esitada mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga mittetulundusühingu liikmete nimekiri, v.a usulised ühendused;

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

7.1. PLP üldkoosolek võtab vastu koostööprojekti projektitaotluse esitamise otsuse. Piiriüleste ettevalmistavate tegevuste projekti kinnitab PLP juhatuse.

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Piiriüleste koostöö ettevalmistamine 100 protsenti abikõlblike kulude maksumusest.
- 8.2. Koostööprojektid kuni 90 protsenti abikõlblike kulude maksumusest.

- 8.3. Toetuse miinimumsumma on 1 000 eurot ja maksimumsumma 200 000 eurot. Sõltuvalt taotlejast ja taotluse iseloomust võib toetus olla vähese tähtsusega abi.

9. **Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused**

9.1. Väljundindikaatorid:

- 9.1.1. Piiriüleste koostööprojektide arv.
- 9.1.2. Riigisiseste koostööprojektide arv.
- 9.1.3. Koostööprojektide toetussumma.
- 9.1.4. Koostööprojektide kogusumma.
- 9.1.5. Koostöös osalevate Leader tegevusrühmade arv.

9.2. Tulemusindikaatorid:

- 9.2.1. Koostööprojektide arv (3-7 projekti).

8.5 Meede 5 ESF+

1. **Strateegia meetme nimetus**

Meede 5 ESF+ (edaspidi ESF)

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

PLP eripäraks paiknemine pikal rannajoonel kahel pool suvepealinna Pärnut. Samas on vähe võimalusi saada merele või kalastada, puuduvad parklad ja on raskendatud kallasrajale juurdepääs. Piisavalt ei ole viitasisi ega infopunkte, napib kohalikke teenuseid ja peredele ning üksikküllastajatele sobivat majutust-toitlustust. Vaja on parandada piirkonna ettevõtjate, mittetulundusühingute ja kohalike omavalitsuste koostöös tegevuskeskkonda viies ellu Romantilise Rannatee turundusstrateegiat; luua uusi tooteid, teenuseid ja tösta loodud toodete ja teenuste kvaliteeti, muutes Romantilise Rannatee kliendile juurdepääsetavamaks, sõbralikumaks ja tuntumaks.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

Meetme üldeesmärk: Küllastajate arv Romantilisel Rannateel Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid) on kasvanud.

Spetsiifilised eesmärgid on:

- 3.1. Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- 3.2. Inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

4. **Toetatavad tegevused⁵²**

4.1. Meetme raames toetatavad tegevused on:

⁵² Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeringuid. Eraldi tuuakse välja investeringud, mille puhul on lubatud taotleda projektitoetust mitmes etapis ja võtta investering sihtotstarbelisse kasutusse § 42 lõike 7 punktis 1 sätestatud pikema tähtaja jooksul. Märgitakse, kas strateegia meede võib sisaldada ka investeringuid.

- 4.1.1. projektijuhi töötasu, va palgale lisaks makstav toetus või lisahüve, mis ei ole käsitatav palgana seaduse tähenduses;
- 4.1.2. koolituse, seminari, teabepäeva ja muu samalaadse ürituse korraldamise kulud;
- 4.1.3. asjakohased sõidukulud;
- 4.1.4. uuringu tellimise ja läbiviimise kulud;
- 4.1.5. eksperdihinnangu tellimise kulud;
- 4.1.6. teabematerjali koostamise ja väljaandmise kulud;
- 4.1.7. veebilehe loomise, haldamise ja arendamise kulud;
- 4.1.8. riigisisel ja välisriigis toimuval seminaril, konverentsil, messil või õppereisil osalemise kulud, sealhulgas osavõtutasu ning riigisisese lähetuse ja välislähetuse kulud;
- 4.1.9. ESF+ sümboolika kulud;
- 4.1.10. ligipäasetavuse parandamise kulud, sh viipekeele tõlge või kirjutustõlge kuulmispuudega inimestele.
- 4.1.11. tegevuskulud, sealhulgas kulud bürootarvetele, sidekulud, infotehnoloogia, sealhulgas kontoritehnika hooldus- ja paranduskulud, kommunaalkulud, kontoriruumi rentimise kulud, teenustasu pangatoimingute eest, kulud valveteenusele, audiitoritasu, õigusabi kulud ning maamaks:
- 4.2. Kuni 15% ulatuses on abikõlblikud ERF-tüüpi kulud⁵³
 - 4.2.1. ehitise parendamise kulud⁵⁴;
 - 4.2.2. masina, seadme, sisseseade või muu põhivara ostmise, liisimise ja paigaldamise kulud;
 - 4.2.3. ligipäasetavust parandavad kulud sh kaldteed.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

- 5.1. Sihtrühmaks (lõppsaajaks) on kohaliku tegevusrühma piirkonna inimesed⁵⁵ alates vanusest 16 eluaastat;

6. **Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh. dokumendid , mida peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse esitamisel)**

- 6.1. Toetuse saajaks on kohalik tegevusrühm;
- 6.2. Tegevusi saavad ellu viia MTÜd (sh kohalik tegevusrühm ise), sihtasutused, ettevõtjad ning kohalikud omavalitsused, sh:

⁵³ Article 25 (2) The ERDF and the ESF+ may finance, in a complementary manner and subject to a limit of 15 % of support from those Funds for each priority of a programme, all or part of an operation for which the costs are eligible for support from the other Fund on the basis of eligibility rules applied to that Fund, provided that such costs are necessary for the implementation.

⁵⁴ Parendamine ei ole ehitise ehitamine ehitusseaduses sätestatud tingimustel ja korras, ei nõua ehitusloa olemasolu. Parendamise all mõeldakse lihtsaid remonditöid (näiteks hoone värvimine, remont, katusematerjali vahetamine sama materjali vastu, mis enne oli jne), mille kaudu pikendatakse materiaalse põhivara eluiga ning tõstetakse selle väärtust.

⁵⁵ Piirkonna inimestel ei pea olema rahvastikuregistri järgi sissekirjutus piirkonnas, tegemist peab olema alalise elukohaga.

- 6.2.1. Kohalikud omavalitsused saavad ellu viia vaid neid täisealistele isikutele (16. aastased ja vanemad) suunatud tegevusi, mis loovad lisandväärtust Sotsiaalhoolekande seaduses (SHS) sätestatud kohustuslikele KOV teenustele, milleks on:
 - 6.2.1.1. koduteenus – täisealise abistamine kodustes toimingutes ja asjaajamises;
 - 6.2.1.2. väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus – täisealise abistamine ja hooldamine hoolekandeesutuses;
 - 6.2.1.3. tugiisikuteenus – täisealise inimese ja/või lapse motiveerimine, juhendamine ja iseseisva toimetuleku arendamine;
 - 6.2.1.4. täisealise isiku hooldus – puudega täisealise inimese abistamine õiguste ja kohustuste tagamisel;
 - 6.2.1.5. isikliku abistaja teenus – puudega täisealise inimese abistamine

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 25%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/ ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendatus - osakaal 20%: Projektitaotlus on kooskõlas Romantilise Rannatee turundusstrateegiaga, tegevuskavaga. Luuakse, arendatakse uusi avalikkusele suunatud objekte, ühistegevusi, tooteid, teenuseid.
- 7.3. Realistlikkus - osakaal 10%: Projektitaotlus on korrektselt ette valmistatud – olemas vajalikud load, projektid jms. Projektitaotluse äriidee on realistlik. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Projekti rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju piirkonnale - osakaal 15%: Projektitoetuse tulemusena muutub Romantiline Rannatee visuaalsemaks. On olemas plaan kuidas katta objekti haldamise kulusid. Mõeldud on tulevaste kulude optimeerimisele (näiteks energiasäästumeetmeid, rekonstrueeritud hoonetel energiaklass jms). Projekti toetuse rakendamine mõjutab kohaliku tasandi valitsemise edendamist. Mõju tegevuspiirkonnale. Turundatakse uusi tooteid, teenuseid.
- 7.5. Uuenduslikkus - osakaal 10%:
 - 7.5.1. Uuenduslik tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil.
 - 7.5.2. Uuenduslik tegevus lisandub KOV tasandil.
 - 7.5.3. Uuenduslik tegevus lisandub taotleja tasandil.
 - 7.5.4. Uuenduslikku tegevust ei lisandu
- 7.6. Ühisprojekt(koostööprojekt) - osakaal 15%
 - 7.6.1. Projektitaotlusse on kaasatud partnerid rahvusvahelisel tasandil.
 - 7.6.2. Leader tegevusrühma sees vähemalt kolme organisatsiooni või tegevusrühma projektitaotlus avaldab mõju kogu tegevusgrupi tegevuspiirkonnale.
 - 7.6.3. Leader tegevusrühma sees vähemalt kahe organisatsiooni ühine projektitaotlus.
- 7.7. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja Leader meetmest alates 2008.a (ühelt esmataotlejalt mitme projekti esitamise korral samas taotlusvoorus saab punkte

projektitaotlus vastavalt taotleja eelistusele).

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määär

- 8.1. Toetust antakse MTÜ, SA ja KOV meetmes kuni 90 protsenti abikõlblike kulude maksumusest, ettevõtjale(EV) kuni 60 protsenti toetavate tegevuste abikõlblike kulude maksumusest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.
- 8.2. Tegevusgrupi poolt esitatavate projektitoetuste taotluste maksimaalne toetussumma on 70 000 eurot ja minimaalne 1000 eurot
- 8.3. Taristuinvesteeringu korral antakse projektitoetust kuni 60 protsenti investeeringu abikõlblikest kuludest.
- 8.4. Üle-rannateeliste 2022 ja 2023. aasta toidufestivali ja romantikaöö turundamise ja korraldamise ühisprojektide elluviimisel on maksimaalne toetus taotleja kohta ühes taotlusvoorus 6000 eurot ja minimaalne 2000 eurot.
- 8.5. RR visuaalsete ja interaktiivsete maamärkide (nende soetamine ja paigaldamine) maksimaalne toetus ühes taotlusvoorus 6000 eurot ja minimaalne 1000 eurot.
- 8.6. Meetme puhul rakenduvad vähese tähtsusega riigiabi reeglitest tulenevad piirangud.
- 8.7. Ühisprojektitaotluses on taotlejaks vähemalt kaks juriidilist isikut, kes tegutsevad kahe- aastase tegevuskava alusel ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusgrupp.

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

- 9.1. Väljundindikaatorid:
 - 9.1.1. RR eripärale suunatud ühisprojektide arv.
 - 9.1.2. RR eripärale suunatud ühisprojektide toetussumma.
 - 9.1.3. RR eripärale suunatud ühisprojektide kogusumma.
 - 9.1.4. Koostööprojektide arv.
 - 9.1.5. Koostööprojektide toetussumma.
 - 9.1.6. Koostööprojektide kogusumma.
 - 9.1.7. Ühisprojektide arv.
 - 9.1.8. Ühisprojektide toetussumma.
 - 9.1.9. Ühisprojektide kogusumma.
- 9.2. Tulemusindikaatorid:
 - 9.2.1. Romantilise Rannatee turundamist ja mainekujundust edendavaid projekte (6 projekti).
 - 9.2.2. Romantilise Rannatee nähtavuse suurendamine, koostöös Terra Maritimaga.
 - 9.2.3. Romantilise Rannatee eksponeerimine messidel ja sündmustel 2017-2025.
 - 9.2.4. Oskuste omandamisega, sh toidukvaliteediga seotud koolituste arv (18 koolitust) sündmust
 - 9.2.5. Parendatud, rajatud avalike pääsude (viidad, puhkekohad) arv kallasrajani (9 projekti).
 - 9.2.6. Läbiviidud kohaliku toidu maitseelamuste, turundusürituste arv (9 üritust).
 - 9.2.7. Koostööprojektide arv (5-7 projekti). Ühisprojektide arv 3.

- 9.2.8. Ühisprojekt või uuring TÜ Pärnu Kolledži turismikompetentsikeskusega arv (2 projekti).
- 9.3. Mõjuindikaatorid:
 - 9.3.1. RR kodulehekülje külastatavus
 - 9.3.2. RR teenuste arvu kasv
 - 9.3.3. RR võrgustiku liikmete arv.

9. ESF+ ERIEESMÄRK

Maaeluministri 02.02.2022 määrusega nr 7 LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 ettevalmistamise toetus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/130042022013>) on mh kokku lepitud ka Euroopa Sotsiaalfondi+ (ESF+) erisused strateegiatele. Nõuded põhinevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021 ühissätete määrusel – ÜSM (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>).

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas perioodiks 2021–2027 (<https://pilv.rtk.ee/s/j6HZp9QFAjJM7a3>) on eraldi prioriteetne suund sotsiaalsele innovatsioonile: **innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekandes**, mida rakendatakse ESF+ erieesmärk (k) all, milleks on parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitstesüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet.

Kohalike tegevusrühmade toetatavad tegevused peavad panustama vähemalt ühete järgmistest eesmärkidest:

- **pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;**
- **inimvääriskuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.**

Strateegia võtab arvesse kohalikke vajadusi ja võimalusi ning sisaldab innovaatilisi elemente kohalikus kontekstis, võrgustumist ja koostööd.

Võrgustumise ning koostöötegevusi on võimalik toetada ESF+ valdkondades nii Eesti siseselt kui ka rahvusvaheliselt, kui need on kooskõlas strateegia eesmärkidega.

Strateegia sisaldab tegevuspiirkonna geograafilist ja elanike kirjeldust, sealhulgas nende prognoositavaid trende

- Analüüsida kõiki strateegias kajastatavaid statistilisi näitajaid, mis seda võimaldavad, soo, vanuse (sh 65-aastaste ja vanematest inimestest osakaal), rahvuse, hariduslikus, piirkondlikus, erivajaduste (puue, töövõime jne) lõikes.
- Rahvastiku analüüs, sündid, surmad
- Tööealine elanikkond (alates vanusest 16+), tööhõive määr
- Puudega inimesed

- Vähenenud töövõimega inimesed
- Tervena elatud aastad
- Suhteline vaesus, absoluutne vaesus
- Ligipääsetavus

Kohalike omavalitsuste kaupa on andmeid võimalik leida <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/asutus-kontaktid/statistika-ja-aruanne>

NB! Piirkonnad on samad, mis ÜPP strateegiakava rakendamiseks st valdade, sealhulgas vallasiseste linnade, ja selliste linnade territoorium, mis asuvad maalises ja väikelinnalises asustuspiirkonnas.

Strateegia sisaldab kogukonna kaasamise protsessi ülevaadet

Soovitame kaasata teemadesse mh perearstid, kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajad, sotsiaalteenuste osutajad (n hooldekodud, päevakeskused), puuetega inimeste ühendused, piirkondlikud eakate ühendused, naisorganisatsioonid, omasteholdajad jne.

Strateegia sisaldab tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja potentsiaali analüüsi, sealhulgas tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude ülevaadet (SWOT).

Strateegia on sidus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega:

Heaoluarengukava 2023-2030 (<https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030>) sihid 3 ja 4 ning horisontaalselt siht 5.

Siht 3: vanemaealised (alates 55+) on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad

Siht 4: Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu

Siht 5: Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus ning vähemusrühmadele on tagatud võrdsed võimalused eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks

Kohaliku omavalitsuse üksuse arengukava ja eelarvestrateegia

Strateegia kirjeldab eesmärke ja püstitatavaid tulemusi koos sihtväärtustega

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027.

Väljundnäitajaks on Toetatud kohalike tegevusrühmade strateegiate arv - sihttase 22. Tulemusnäitajaks on Maaelanikkonna osakaal, kes on hõlmatud kohalike tegevusrühmade strateegiatega - sihttase 54%.

Eesti 2035 strateegias nimetatud sihid, mille saavutamisele peab kaasa aitama on sooline võrdõiguslikkus, võrdsed võimalused ning ligipääsetavus. (Nende näitajate kohta leiab täpsemalt Tõetammelt: <https://tamm.stat.ee/?valdkond=heaolu>.)

Võrdõiguslikkuse näitajaks on Suure hoolduskoormusega (20 ja enam tundi nädalas) 16-aastaste ja vanemate inimeste osakaal soo järgi.

Võrdsete võimaluste näitajaks on Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik⁵⁶. (2021. a esialgsed andmed 61%).

Ligipääsetavuse näitajaks on Ligipääsetavuse indeks, mis näitab kohalike omavalitsuste keskmist võimekust tagada ligipääsetavus 15 lävendi alusel (2020.a 35,5%). (KOVide lõikes leiab infot ligipääsetavuse teenustasemetete kohta <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/omavalitsuse-detailvaade>) Eesti 2035 näitajate paranemisse peab iga kohaliku tegevusrühma strateegia kaasa aitama, kuid iga strateegia panust ei pea välja arvutama ega ka neid näitajaid ei ole kohustuslik lisada strateegiasse.

ESF+ andmekorje näitajad

- Inimestele suunatud tegevusega seotud ühised väljundnäitajad osalejate kohta: **osalejate koguarv**; töötud, sealhulgas pikaajalised töötud; pikaajalised töötud; tööturult eemalejäänud isikud; töötavad isikud, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjad; alla 18aastaste laste arv; 18–29aastased noored; 55aastaste ja vanemate osalejate arv; põhihariduse või sellest madalama haridusega (ISCED 0–2) isikud; keskkharidusega (ISCED 3) või keskkhariduse järgse teise taseme haridusega (ISCED 4) isikud; kolmanda taseme haridusega (ISCED 5–8) isikud.
- Muud ühised osalejate väljundnäitajad on: puuetega osalejad; kolmanda riigi kodanikud; teise riigi taustaga isikud; vähemused (sealhulgas tõrjutud kogukonnad, näiteks romad); kodutud või eluasemeturult tõrjutud isikud; osalejad maapiirkondadest.
- Üksuste ühised väljundnäitajad on: riigi, piirkonna või kohaliku tasandi toetatavate haldusasutuste või avalike teenuste arv; toetatavate mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate, sealhulgas ühistute ja **sotsiaalsete ettevõtjate arv**.
- Ühised koheste tulemuste näitajad osalejate kohta on: pärast programmist lahkumist tööd otsima asunud osalejad; pärast programmist lahkumist haridust või koolitust saama asunud osalejad; pärast programmist lahkumist kutsekvalifikatsiooni omandama asunud osalejad; pärast programmist lahkumist tööle läinud, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsema asunud osalejad.
- Ühised pikemaajaliste tulemuste näitajad osalejate kohta on: kuue kuu jooksul pärast programmist lahkumist tööle läinud, sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsema asunud osalejad; osalejad, kelle olukord tööturul on kuue kuu jooksul pärast programmist lahkumist paranenud.
- Kõiki ESF andmekorje näitajaid kogutakse soolõikes.

Seega on kokkuvõtlikult soovitus kasutada näitajaid nagu osalejate arv, toetatud sotsiaalsete ettevõtete arv, korraldatud ürituste arv, ...

Näitajate saavutamine lepitakse kokku ka toetuse rahuldamise otsuses.

1. Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused;
2. Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada;
3. Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.
4. Tema jaoks on oluline tähtsate otsuste langetamisel arvestada teiste inimeste seisukohtadega ja leida kompromisse.
Vaadatakse elanikkonna osakaalu, kes vastab kolmele väitele neljast „minu moodi“ või „väga minu moodi“.

⁵⁶ Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik arvutatakse 4 inimese kirjelduse põhjal:

Strateegia sisaldab juhtimise, seire ja hindamise korra kirjeldust, mis näitab kohaliku tegevusrühma suutlikkust strateegiat rakendada.

Strateegia sisaldab rahastamiskava, vajaduse korral erinevate asjakohaste fondide kaupa
Kokku on ESF osa 5 mil eurot, millele lisandub 30% riiklikku kaasfinantseeringut 2 142 857 eurot.
Iga kohalik tegevusrühm peab strateegias tooma ESF+ kavandatud tegevuste eelarve.

10. RAHASTAMISKAVA

(näidis, täpne selgub)

Meetme I-IV rakendamiseks eraldatav eelarve, eur 100000

Meetmed	Jaotus meetmete lõikes		RAKENDAMISE JAOTUS STRATEEGIAPERIOODIL aastal eurot / protsenti meetme kogueelarvest								KOKKU meetme eelarvest	
			2024		2025		2026		2027			
	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
Meede I	50,000.00	50.00%	25,000.00	50.00%	10,000.00	20.00%	10,000.00	20.00%	5,000.00	10.00%	50,000.00	100.00%
Meede II	25,000.00	25.00%	10,000.00	40.00%	7,500.00	30.00%	5,000.00	20.00%	2,500.00	10.00%	25,000.00	100.00%
Meede III	15,000.00	15.00%	5,000.00	33.33%	5,000.00	33.33%	5,000.00	33.33%	0.00	0.00%	15,000.00	100.00%
Meede IV	10,000.00	10.00%	3,000.00	30.00%	3,000.00	30.00%	2,000.00	20.00%	2,000.00	20.00%	10,000.00	100.00%
Kokku	100,000.00	100.00%										

Meetme V rakendamiseks eraldatav eelarve, eur 100000

ESF+	Jaotus meetmete lõikes		JAOTUS STRATEEGIAPERIOODIL aastal eurot / protsenti meetme kogueelarvest								KOKKU meetme eelarvest	
			2024		2025		2026		2027			
	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%	EUR	%
Meede V	100,000.00	100.00%	25,000.00	25.00%	25,000.00	25.00%	25,000.00	25.00%	25,000.00	25.00%	100,000.00	100.00%
Kokku	100,000.00	100.00%										

Strateegiaperioodil tekkivad jäägid kantakse üle järgmisesse aastasse rakenduskava muudatusega.

11. JUHTIMISE, SEIRE JA HINDAMISE KORRA KIRJELDUS

11.1 Juhtimine ja hindamine

Strateegia kinnitamine ja muutmine toimub PLP üldkogu otsusega. Strateegia elluviimise järgimise ja tehnilise juhtimisega tegeleb PLP üldkogu poolt valitud juhatus. Juhatuse pädevusse kuuluvad PLP büroo töötajate personaliküsimused, eelarve järgmine, strateegia meetmete rakenduskava kinnitamine ja strateegia meetmete hindamiskomisjoni ning teiste komisjonide, töögruppide ja toimkondade määramine, mis on vajalik strateegia elluviimiseks.

Strateegiat muudetakse vajadusel üks kord aastas. Ettepaneku strateegia muutmiseks teeb PLP üldkogule juhatus, lähtuvalt strateegia seire tulemustest ja vajadustest strateegia kaasajastamiseks. Strateegia meetmete ja hindamiskriteeriumite muutmine mahus, mis ei muuda strateegia eesmärke (ptk 7) kuulub PLP juhatuse pädevusse. PLP juhatus järgib, et strateegia eesmärkide saavutamiseks valitud meetmed ja hindamiskriteeriumid oleksid ajakohased ning, et nende rakendamisel hindamiskomisjoni poolt ei esineks probleeme, mis võivad takistada strateegia eesmärkide saavutamist. Vajadusel teeb juhatus meetmetes ja hindamiskriteeriumites vastavalt korrekture. Strateegia eesmärkide saavutamisel lähtuvalt indikaatoritest, teeb juhatus üldkogule ettepaneku vastavas osas strateegia muutmiseks.

Strateegia meetmete *Leader*-projektide nõuetele vastavuse kontrolli, taotlejate nõustamise, andmete kogumise, meetmete jm info avalikustamise jms eest vastutab PLP büroo, mida juhib tegevjuht lähtuvalt juhatuse ja üldkogu suunistest.

Büroo poolt kontrollitud strateegia meetmete *Leader*-projektide hindamist teostab PLP juhatuse poolt määratud hindamiskomisjon, mida juhib komisjoni esimees lähtuvalt juhatuse poolt kinnitatud hindamiskomisjoni töökorrale ja suunistele. Hindamiskomisjoni hindab *Leader*-projekte vastavalt juhatuse poolt kinnitatud hindamiskriteeriumitele ning moodustab projektidest vastavalt eelarvele pingerea. Hindamiskomisjoni poolt moodustatud *Leader*-projektide pingerea ja rahastamise vastavalt eelarvele kinnitab PLP juhatus.

Strateegia elluviimise täitmise järelevalvet PLP juhatuse, büroo ja hindamiskomisjoni töö osas teostab PLP üldkogu poolt määratud revisionikomisjon. Selleks viib revisjonikomisjon läbi üks kord aastas PLP sisehindamise.

Täpsem juhtimise töökorraldus on toodud PLP põhikirjas, töö sisekorraeeskirjas, hindamiskorras jt dokumentides, mis on leitavad PLP kodulehel www.plp.ee

11.2 Strateegia seire

Strateegia seirega tegelevad PLP büroo meetmespetsialistid ja tegevjuht.

Selleks:

1. Peetakse arvestust strateegia meetmes taotletud väljundindikaatorite kohta.
2. Peetakse arvestust strateegia meetmes tulemusindikaatorite tasemete kohta.
3. Jälgitakse ja analüüsitakse strateegia meetme mõjuindikaatorite muutusi.

PLP tegevjuhil on õigus teha meetme tulemusindikaatorite täitumisel PLP juhatusele strateegia muutmise ettepanek või osade tulemusindikaatorite täitumisel meetmete ja hindamiskriteeriumite

muutmise ettepanek. PLP büroo esitab seiretulemuste protokollide eelmise kalendriaasta kohta ja strateegia uuendamise ettepaneku PLP juhatusele hiljemalt 1. märtsiks. PLP edastab seireandmed igal aastal 15. märtsiks Maaeluministeeriumile.